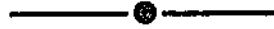

T. B. M. M. TUTANAK DERGİSİ

132 nci Birleşim (Olağanüstü)
25 . 9 . 2001 Salı

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
I. – GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	67
II. – GELEN KÂĞITLAR	68
III. – BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI	69
<i>A) TEZKERELER VE ÖNERGELER</i>	69:133
1.– Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, Parlamentolararası Birlik ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesinde Türkiye Büyük Millet Meclisini temsil edecek grupları oluşturmak üzere, siyasi parti grup başkanlıklarınca aday gösterilen milletvekillerine ilişkin Başkanlık tezkeresi (3/881)	69
2.– Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Ömer İzgü'nün, KKTC Cumhuriyet Meclisi Başkanı Ertuğrul Hasipoğlu'nun vaki davetine icabetle, beraberinde altı milletvekilinden oluşan parlamento heyeti olduğu halde resmî ziyarette bulunmasına ve heyeti oluşturmak üzere siyasi parti gruplarınca bildirilen üyelerin isimlerine ilişkin Başkanlık tezkeresi (3/882)	69:70

IV.- KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

70

1.- Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 288 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/803) (S. Sayısı : 737)

70:133

I. - GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

TBMM Genel Kurulu saat 15.00'te açılarak iki oturum yaptı.

Açık bulunan Bayındırlık ve İskân Bakanlığında Afyon Milletvekili Abdülkadir Akcan'ın atan-
dığına ilişkin Cumhurbaşkanlığı tezkeresi Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

Genel Kurulun 24.9.2001 Pazartesi günü toplantısında Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının
Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifinin maddelerine geçilmesi hususundaki oy-
lamanın tamamlanmasına kadar çalışma süresinin uzatılmasına; Genel Kurulun 25.9.2001 Salı,
26.9.2001 Çarşamba, 27.9.2001 Perşembe, 28.9.2001 Cuma, 29.9.2001 Cumartesi ve 30.9.2001
Pazar günleri 11.00-23.00 saatleri arasında çalışmalarını sürdürmesine; Genel Kurulun 1 Ekim 2001
Pazartesi günü Birleşiminde Cumhurbaşkanının açış konuşmasından sonra başka konuların
görüşülmemesine ilişkin Danışma Kurulu önerisi kabul edildi.

Başkanlık Divanında boş bulunan ve Doğru Yol Partisi Grubuna düşen Başkanvekilliğine Tun-
celi Milletvekili Kamer Genç seçildi.

Gündemin "Kanun Tasarı ve Teklifleriyle Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" kısmında
bulunan:

Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket
Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize
Milletvekili Mesut Yılmaz ile 288 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Mad-
delerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin (2/803) (S. Sayısı : 737) tümü üzerindeki
görüşmeler tamamlanarak, yapılan gizli oylama sonucunda maddelerine geçilmesi kabul edildi.

Alınan karar gereğince 25 Eylül 2001 Salı günü saat 11.00'de toplanmak üzere, birleşime
19.31'de son verildi.

Mustafa Murat Sökmenoğlu

Başkanvekili

Mehmet Ay

Gaziantep

Kâtip Üye

Sadan Şimşek

Edirne

Kâtip Üye

II. – GELEN KÂĞITLAR**25.9.2001 SALI****Yazılı Soru Önergeleri**

1.– İstanbul Milletvekili Mustafa Düz'ün, Fon Bankaları Müşterek Yönetim Kurulu Başkanı hakkındaki bazı iddialara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/4729) (Başkanlığa geliş tarihi : 18.9.2001)

2.– Bayburt Milletvekili Suat Pamukçu'nun, Temiz Şehir Operasyonuna ilişkin İçişleri Bakanından yazılı soru önergesi (7/4730) (Başkanlığa geliş tarihi : 19.9.2001)

3.– Şanlıurfa Milletvekili Mustafa Niyazi Yanmaz'ın, bir bakanın ABD'deki terörle ilgili beyanatına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/4731) (Başkanlığa geliş tarihi : 19.9.2001)

4.– Adıyaman Milletvekili Mahmut Göksu'nun, Temiz Şehir Operasyonunda gözaltına alınanlara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/4732) (Başkanlığa geliş tarihi : 19.9.2001)

5.– Afyon Milletvekili İsmet Atilla'nın, Devlet İhale Kanununda değişiklik çalışmalarına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/4733) (Başkanlığa geliş tarihi : 19.9.2001)

6.– Bahkesir Milletvekili İsmail Özgün'ün, Bandırma Arkeoloji Müzesinin hizmete açılmasının gecikmesine ilişkin Kültür Bakanından yazılı soru önergesi (7/4734) (Başkanlığa geliş tarihi : 20.9.2001)

7.– Erzincan Milletvekili Tevhit Karakaya'nın, bağış ve fonda toplanan paralara ilişkin Adalet Bakanından yazılı soru önergesi (7/4735) (Başkanlığa geliş tarihi : 20.9.2001)

8.– Konya Milletvekili Özkan Öksüz'ün, ekonomik krizden etkilenen çiftçilerin borçlarına ilişkin Tarım ve Köyişleri Bakanından yazılı soru önergesi (7/4736) (Başkanlığa geliş tarihi: 20.9.2001)

9.– Konya Milletvekili Veysel Candan'ın, THY'na ait Airbus yolcu uçaklarının satılacağı haberlerine ilişkin Devlet Bakanından (Yılmaz Karakoyunlu) yazılı soru önergesi (7/4737) (Başkanlığa geliş tarihi : 20.9.2001)

10.– Şanlıurfa Milletvekili Mustafa Niyazi Yanmaz'ın, işkence iddialarına ilişkin. Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/4738) (Başkanlığa geliş tarihi : 20.9.2001)

11.– Şanlıurfa Milletvekili Mustafa Niyazi Yanmaz'ın, sanayici ve işadamlarının KDV alacaklarına ilişkin Devlet Bakanından (Kemal Derviş) yazılı soru önergesi (7/4739) (Başkanlığa geliş tarihi : 21.9.2001)

Geri Alınan Yazılı Soru Önergeleri

1.– Zonguldak Milletvekili Ömer Üstümkol, Zonguldak Valisi hakkında basında çıkan haberlere ilişkin İçişleri Bakanından yazılı soru önergesini 24.9.2001 tarihinde geri almıştır. (7/4603)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 11.00

25 Eylül 2001 Salı

BAŞKAN : Başkanvekili Mustafa Murat SÖKMENOĞLU**KÂTİP ÜYELER : Şadan ŞİMŞEK (Edirne), Cahit Savaş YAZICI (İstanbul)**

BAŞKAN - Türkiye Büyük Millet Meclisinin 132 nci Birleşimini açıyorum.

Toplantı yetersayısı vardır; gündeme geçiyorum.

Başkanlığın Genel Kurula sunuşları vardır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının tezkereleri vardır, okutuyorum efendim:

III. - BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI**A) TEZKERELER VE ÖNERGELER**

1.- Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, Parlamentolararası Birlik ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesinde Türkiye Büyük Millet Meclisini temsil edecek grupları oluşturmak üzere, siyasi parti grup başkanlıklarınca aday gösterilen milletvekillerine ilişkin Başkanlık tezkeresi (3/881)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkındaki 3620 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM), Parlamentolararası Birlik (PAB) ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesinde (KEİPA) Türkiye Büyük Millet Meclisini temsil edecek grupları oluşturmak üzere, siyasi parti grup başkanlıklarınca aday gösterilen üyelerin isimleri, aynı kanunun 12 nci maddesi uyarınca Başkanlık Divanında yapılan görüşmeyi müteakiben, Genel Kurulun bilgilerine sunulur.

Ömer İzgi

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Başkanı

AVRUPA KONSEYİ PARLAMENTER MECLİSİ (AKPM):

Oya Akgöncü Muğisuddin SP Ankara Milletvekili

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ PARLAMENTER ASAMBLESİ (KEİPA):

M.Necati Çetinkaya AKP Manisa Milletvekili

Lütfü Esengün SP Erzurum Milletvekili

PARLAMENTOLARASI BİRLİK (PAB):

Turhan Açıkelik SP Giresun Milletvekili

BAŞKAN - Bilgilerinize sunulmuştur.

Diğer tezkereyi okutuyorum:

2.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Ömer İzgi'nin, KKTC Cumhuriyet Meclisi Başkanı Ertuğrul Hasipoğlu'nun vaki davetine icabetle, beraberinde altı milletvekilinden oluşan parlamento heyeti olduğu halde resmî ziyarette bulunmasına ve heyeti oluşturmak üzere siyasi parti gruplarınca bildirilen üyelerin isimlerine ilişkin Başkanlık tezkeresi (3/882)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Ömer İzgi'nin, KKTC Cumhuriyet Meclisi Başkanı Dr.Ertuğrul Hasipoğlu'nun vaki davetine icabet etmek üzere, beraberinde altı milletvekilinden oluşan Parlamento heyeti olduğu halde, KKTC'ne resmî ziyarette bulunması hususu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkındaki 3620 sayılı Kanunun "ara verme veya tatilde uygulanacak usul" hükümlerini düzenleyen 11 inci maddesi uyarınca, TBMM Başkanı Başkanlığında siyasi parti grup temsilcileriyle 5.9.2001 tarihinde yapılan toplantıda kararlaştırılmıştır.

Anılan Kanunun 2 nci maddesi uyarınca, heyeti oluşturmak üzere siyasi parti gruplarınca bildirilen üyelerin isimleri Genel Kurulun bilgilerine sunulur.

Ömer İzgi

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Başkanı

Adı Soyadı :	Seçim İli :
Oğuz Tezmen	Bursa Milletvekili (DYP)
Beyhan Aslan	Denizli Milletvekili (ANAP)
Sulhiye Serbest	İstanbul Milletvekili (DSP)
Mustafa Niyazi Yanmaz	Şanlıurfa Milletvekili (SP)
Mehmet Ergün Dağcıoğlu	Tokat Milletvekili (AKP)
Mesut Türker	Yozgat Milletvekili (MHP)

BAŞKAN - Bilgilerinize sunulmuştur.

Sayın milletvekilleri, gündemin "Kanun Tasarı ve Teklifleri ile Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" kısmına geçiyoruz.

Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 288 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu raporunun birinci görüşmelerine kaldığımız yerden devam ediyoruz.

IV. – KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

1. – Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 288 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/803) (S. Sayısı : 737) (1)

BAŞKAN - Komisyon?.. Yerinde.

Hükümet?.. Yerinde.

1 inci maddeyi okutuyorum:

(1) 737 Sıra Sayılı Basmayazı 24.9.2001 tarihli 131 inci Birleşim Tutanağına eklidir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

MADDE 1.- 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Başlangıç metninin beşinci fıkrasının başında geçen "Hiçbir düşünce ve mülahazanın" ibaresi "Hiçbir faaliyetin" şeklinde değiştirilmiştir.

BAŞKAN - 1 inci madde üzerinde, Adalet ve Kalkınma Partisi adına, Van Milletvekili Sayın Hüseyin Çelik; buyurun efendim. (AKP sıralarından alkışlar)

AKP GRUBU ADINA HÜSEYİN ÇELİK (Van) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşülmekte olan Anayasa Değişiklik Teklifinin 1 inci maddesi üzerinde AK Parti Grubu adına söz almış bulunuyorum; Partim ve şahsım adına Yüce Heyetinizi saygılarımla selamlıyorum.

Değerli milletvekilleri, öncelikle, Partilerarası Uzlaşma Komisyonu Başkanı Sayın Nejat Arseven'i, bu Komisyonun değerli üyelerini, Anayasa Komisyonunun değerli üyelerini, bu teklifin buraya kadar gelmesinde gösterdikleri çabalardan, gayretlerden dolayı huzurunuzda kutlamak istiyorum.

Malumunuz, Konfüçyüs'ün güzel bir sözü vardır, der ki: "Karanlıktan şikâyet etmektense önce kendin bir mum yak. " "Meclisimiz, bu 37 maddelik değişiklik paketiyle bir mum yakmıştır. Ümit ediyorum ki, tamamen yeni, Türkiye'nin derdine deva olacak, sadra şifa olacak bir yeni anayasa hazırlanır ve bu anayasa, özgürlük alanlarını genişletir, sivil alanı genişletir, devleti bireye karşı koruyan bir anayasa olmaz, bireyi devlete karşı koruyan bir anayasa olur ve bu yaptığımız mum bir meşaleye döner.

Biliyorsunuz, bugünkü gazetelerde Sayın Yargıtay Başkanı Doç. Dr. Sami Selçuk'un beyanlarına dayalı bazı yorumlar vardır. Sayın Selçuk, Türkiye'de demokrasi mücadelesinin âdeta meşalesi olmuş bir insandır. Sayın Yargıtay Başkanı, ne söylediğini bilen bir insandır; gerek 1999'daki gerek 2000 yılındaki ve 2001 yılındaki konuşmalarını hep birlikte izledik. Sayın Selçuk, bu Meclisin Anayasada değişiklik yapamayacağını söylemiyor. Bizim şu anda yaptığımız, Anayasada değişikliklidir, bütünlüğün Anayasayı değiştirmek değildir. Elbette, bu, bir ileri adımdır, hiç yoktan iyi bir adımdır ve AK Parti olarak da, biz, bunu, onun için, yürekten destekliyoruz. Sayın Selçuk'a yapılan saldırıları haksız buluyorum. Biz, yargı ile Yüce Meclisi, yargının başındaki insan ile Yüce Meclisi karşı karşıya getirecek tartışmalardan da uzak durmalıyız diye düşünüyorum.

Değerli milletvekilleri, 1 inci maddede, biliyorsunuz, Anayasanın başlangıç kısmındaki "düşünce ve mülahazanın" ibaresini, aslında, Uzlaşma Komisyonu "eylemin" olarak değiştirmişti; ama, Anayasa Komisyonunda, her nedense "faaliyetin" şeklinde arkadaşlarımız değiştirmişlerdir.

Değerli arkadaşlar, sözlükler açılarak, kelime oyunları yapılarak yasama yapılamayacağını, yapılmaması gerektiğini hepimiz biliyoruz. Kelimelerin, bir, sözlükteki anlamları vardır, bir de, terim olarak anlamları vardır. "Şemsiye" kelimesinin Arapça sözlüklerdeki karşılığına bakarsanız "güneşlik" yazar; ama, hiçbir Türkün aklına "şemsiye" denildiği zaman "güneşlik" gelmez "yağmurluk" gelir. "Kalp" kelimesinin Türkçesi "yürektir" ama "kalpsiz" ile "yüreksiz" tamamen farklı şeylerdir. "Akıl" kelimesinin Türkçesi "us"tur; ama "akıllı" ile "uslu" tamamen farklı şeylerdir.

1970'li yıllardaki o sağ-sol ayrışmasında "eylem" kelimesini aşırı solcular çok kullandıkları için, bazı arkadaşlarımız bu kelimeye antipati duyabilir; ama, bu kelimenin, "eylem" kelimesinin eşanlamlısı olan kelime Türkçe'de "fiil"dir; ancak, "fiil" kelimesi tercih edilmemiş, "faaliyet" kelimesi tercih edilmiştir. "Eylem" kelimesinin sözlükteki anlamından ayrı olarak, hukuk ter-

minolojisindeki anlamı, şiddet içeren bedensel hareketlerdir; fakat, "faaliyet" kelimesi, kapsamı çok geniş olan ve her tarafa çekilebilecek elastik bir kelimedir. Bir konferansta konuşma yapmak, bir konferans vermek, bir panelde konuşmacı olmak, hatta pandomim yapmak, hatta yazı yazmak faaliyet olarak nitelendirilebilir. "Eylem" kelimesini "faaliyet" olarak değiştirmek, aslında, düşünce ve düşünceyi ifade etme öndeki engellerin devam etmesini istemek anlamına gelir. Biz, dilerdik ki, Anayasa Komisyonunda bu "eylem" kelimesi aynen kalsaydı.

Değerli arkadaşlarım, biz, ne yapıp yapıp, düşünce ve düşünceyi ifade etme öndeki engelleri kaldırmak zorundayız. Bakınız, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10 uncu maddesinde, sarsıcı, şok edici, altüst edici fikirlerin bile ifade edilmesine müsaade ediliyor; ancak, bunların eyleme dönüştürülmesine karşı çıkılıyor. Bu "eylem" kelimesinin konulmasındaki esas amaç da buydu. Bu ülkede, sokaktaki vatandaş, sıradan insanları bir tarafa bırakın, bizim Aydın Milletvekilimiz Sayın Sema Pişkinsüt, İnsan Hakları Komisyonu Başkanı olarak "kral çıplak" dediği için hakkında fezleke düzenlendi. Biz, bu ayıpları Türkiye'den kaldırmak zorundayız.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Sayın Çelik, süreniz bitti; toparlayın lütfen.

HÜSEYİN ÇELİK (Devamla) - Şunu söylemem gerekiyor değerli arkadaşlar, bırakınız, müesses nizam bile insanlar tarafından sorgulansın ve her türlü, bizim doğru kabul ettiğimiz, hepimizin doğru bildiği fikirler bile insanlar tarafından aklın süzgecinden, muhakemesinden geçirilsin; ama, akli mahkemelerde sorgulamak ayıbından kendimizi kurtarmak zorundayız. Clemenceau'nun meşhur sözünü hatırlayalım burada. Clemenceau der ki: "Konuşan ülkelerde zafer, susan ülkelerde utanç vardır." Konuşan insanlardan zarar gelmez; çünkü, ne dediklerini, ne yapmak istediklerini öğrenme şansınız vardır. Suskunluğun arkasından çoğu zaman patlamalar gelir. Onun için, Türkiye, düşünce öndeki bütün engelleri kaldırmak zorundadır. Türkiye'de düşünceyi yasak olmaktan kurtaran, sivil alanı genişleten, gerçekten toplumsal sözleşme mahiyetinde bir anayasanın hazırlanması da, tımt ederim ki bu Meclise nasip olur ve Meclise yönelik olan bu tenkitlerin haksızlığını da, biz, fiiliyatımızla göstermiş oluruz.

82 Anayasasını hiçbirimiz beğenmiyoruz; ancak, bu Anayasanın toptan, kökten değiştirilmesi öndünde de çok ciddi gayretlerin olduğunu söylemek mümkün değil. Her şeye rağmen, 37 maddelik paketin, Meclisin yapmış olduğu güzel bir gayret, güzel bir faaliyet olduğunu düşünüyoruz. Ümit ederiz ki ileri adımlar da arkasından gelir.

Yüce Heyetinizi saygılarımla selamlıyorum. (AKP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Şimdi, söz sırası, Saadet Partisi adına, İstanbul Milletvekili Sayın Bahri Zengin'de.

Buyurun efendim. (SP sıralarından alkışlar)

SP GRUBU ADINA BAHRİ ZENGİN (İstanbul) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; anayasa değişiklik paketinin 1 inci maddesi üzerinde Saadet Partisi Grubu adına görüşlerimi arz etmek için huzurlarımızdayım; bu vesileyle, hepinize saygılar sunuyorum.

Değişiklik paketinin 1 inci maddesi, hepinizin bildiği gibi, mevcut Anayasanın başlangıç maddesini oluşturmaktadır. Başlangıç maddesinde, aslında, çok küçük bir değişiklik yapılmaktadır. Bu değişiklik üzerinde biraz sonra duracağım; ama, önce, başlangıç maddesi ne ifade ediyor, bununla ilgili bir iki cümle söylemek istiyorum.

Değerli milletvekilleri, bir insanın, bir bedeni, bir de ona hayatıyet veren ruhu vardır. Ben, şahsen, anayasaların da bir bedeninin, bir de ona anlam veren ruhunun. olduğuna inanıyorum. İşte, bu ruh da, çoğu zaman, bütün maddelere sinmiş olsa bile, başlangıç maddesinde kendisini ifade eder, kendisini gösterir. Bizim Anayasamızda da, başlangıç maddesinde, aslında, Anayasanın bütün ruhunu okumak mümkündür.

Değerli milletvekilleri, eğer, Anayasanın bütünüyle beraber başlangıç maddesine intikal eden ruhunu okumaya başladığımız zaman, aslında, iki şeyi görmüş oluruz. Bunlardan bir tanesi şudur: Bu Anayasada millî irade mümkün olduğu kadar devre dışı bırakılmıştır, etkisiz hale getirilmiştir. Dolayısıyla, yine Anayasayı iyi okuduğunuz zaman, millî iradenin yetkilerinin bürokratik güçlere devredildiğini, bürokratik güçlerin millî iradeye ortak edildiğini görürsünüz. Bu Anayasada korunmak istenilen öz, korunmak istenilen ruh budur. Bu özün ve bu ruhun, yine, başlangıç maddesine de yansıdığını görüyoruz.

İkincisi; yine bu Anayasada, tanımı yapılmamış; ama, birtakım güçler tarafından keyfi olarak belirlenen bir ideolojik devlet felsefesi yaşatılmak istenilmektedir. İşte, başlangıç maddesine sinen şeylerden birisi de budur. Dolayısıyla, ideolojik devlet felsefesi bu Anayasada her şeyin üstüne çıkarılmıştır; bir ideolojik devlet felsefesi, insan haklarına rağmen, koruma altına alınmıştır. Yani, bir başka ifadeyle şunu söylemek mümkün: Bu Anayasada, insan hakları, ideolojik devlet adına feda edilebilmektedir, kurban edilebilmektedir. İşte, bu Anayasanın özü ve ruhu budur.

Değerli milletvekilleri, birçok anayasa değişikliği yaptık; ama, bunların fazla sonuç vermediğini gördük. Bakın, bu paketi de inşallah geçireceğiz; ama, bunların da, yine, Türkiye'deki sorunların üstesinden gelemeyeceğini çok yakında göreceğiz. Neden; çünkü, biz, hastalığı bedende arıyoruz; ama, asıl hasta olan bu Anayasanın ruhudur. (SP sıralarından alkışlar) Asıl oraya dokunmamız lazım, Anayasanın ruhunu ve felsefesini değiştirmemiz lazım; ama, kimse buna cesaret edemiyor. Onun için, bakın, demokrasi gibi, insan hakları gibi, laiklik gibi kavramlar, evrensel kavramlar, modern dünyada başka anlaşılıyor, başka uygulanıyor, Türkiye'de başka anlaşılıyor, başka uygulanıyor. Neden; çünkü, bu Anayasanın ruhu farklıdır da ondan.

Değerli milletvekilleri, işte, bu maddede yapmış olduğumuz değişiklik nedir: Aslında, yapmış olduğumuz değişiklik basit bir değişiklik. Cümleyi okuduğumuz zaman, daha doğrusu, o paragrafı okuduğumuz zaman, yine, Anayasanın, daha doğrusu, ideolojik devletin bazı unsurlarının koruma altına alındığını ve bunun için de, en önemli haklardan birisi olan düşünceyi ve inancı ifade etme hakkının da feda edildiğini görmüş oluyoruz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Efendim, toparlar mısınız lütfen.

BAHRİ ZENGİN (Devamla) - Evet, ideolojik devlet felsefesi koruma altına alınıyor; bunun için de, insan hakları feda ediliyor, ifade özgürlükleri feda ediliyor; ancak, aslında, bu korumanın kaldırılması lazım. Eğer, buraya koruma adına bir cümle yazmış olsak şöyle dememiz lazım: "Hiçbir eylem, insan hakları ve millî iradenin üstünlüğü karşısında koruma göremeyecektir." Biz, şimdi ne yapıyoruz; bir ideolojik devlet felsefesini koruma altına alıyoruz, burada ufak bir değişiklik yapıyoruz...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Efendim, teşekkür ediyorum.

BAHRİ ZENGİN (Devamla) - Önce kapıyı araladık, sonra geriye kapattık. İnşallah bir gün bu kapıyı sonuna kadar açacak irade bu Meclise yansacaktır. Bu günleri görmek dileğiyle, hepimize saygılarımı sunarım. (SP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Şimdi, söz sırası, Demokratik Sol Partide

İçel Milletvekili Sayın Edip Özgenç, buyurun efendim.

Süreniz 5 dakika. (DSP sıralarından alkışlar)

DSP GRUBU ADINA EDİP ÖZGENÇ (İçel) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Anayasamızın değişikliğe tabi tutulmasıyla ilgili millî iradenin tam anlamıyla gerçekleştiği, Yüce Milletimizin seçip göndermiş olduğu, demokratik oylarıyla tespit edip Parlamente'ye gönderdiği milletvekilleri tarafından ilk defa düzenlenip getirilmesi açısından son derece önemli ve anlamlı bulduğumuz bu değişiklik, önmümüzdeki yapılacak olan diğer değişiklikleri de, birlik ve beraberlik ve uyum içerisinde devam ettirmesi açısından önemli gördüğümüz, demokrasinin önünü tıkayan maddelerin, özellikle Anayasamın düzeltilmesiyle ilgili, değiştirilmesiyle ilgili bu teklifle ilgili olarak söz almış bulunuyorum; öncelikle hepimize en derin sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Söz konusu düzenlemeyle ilgili olarak yapılmakta olan düzenlemenin esas ana gayesi üzerinde şöyle durduğumuzda, başlangıç maddesinde tezahür eden ve özellikle düşünce ve ifade özgürlüğü ana temasını taşıyan bir düzenleme yoluna gidiyoruz. Bu açıdan, düşünsel özgürlükler, gerçekten, ülkemizi son derecede ilgilendiren ve zaman zaman çeşitli eleştirilerle düzeltilmesi gerektiği yolunda bize devamlı olarak mesaj verilen bir konu olarak hep önmüze geldi.

Düşünsel özgürlükler, insan hakları yelpazesinin en önemli parçasını oluşturuyor. Din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, bilim ve sanat özgürlüğü ile kitle iletişim özgürlüğü, hep bu katalog içerisinde, bu yelpaze içerisinde değerlendiriliyor.

Düşünce özgürlüğü, insanın serbest düşünce edinimini, edindiği düşünce ve kanaatlerden ötürü kınanmama ve bunları, bütün meşru yollardan yararlanarak dışa vurabilme serbestliği diye tanımlanmaktadır. Düşünce özgürlüğü, özgürlükler kataloğunda farklı bir konuma sahiptir. Birçok hak ve özgürlüğün üzerinde kurulu olduğu bir kaynak özgürlüktür. Diğer özgürlüklerin "olmazsa olmaz" koşullarındandır. Serbest bir kamuoyu oluşturmak, yönetimi denetlemek, her düzeyde yönetime katılımı gerçekleştirmek ve böylelikle demokrasiyi tüm kural ve kurumlarıyla işler hale getirebilmek için düşünce özgürlüğünü güvence altına almamız gerektiği, çok önemli bir konu.

Günümüz çoğulcu demokrasi anlayışının temelinde, çoğunluğun yönetme hakkına sahip olması, azınlığın ise çoğunluk hale gelebilme şansına sahip olması düşüncesi önemlidir. Azınlığın çoğunluğa dönüşebilmesine olanak tanıyacak muhalefet etme özgürlüğü, başta düşünce ve örgütlenme özgürlüğü olmak üzere, diğer sivil ve siyasal özgürlüklerin anayasal güvence altına alınmasını gerektiriyor. Bu şekilde, karşıt düşüncelerin açıkça sergilenmesi, demokrasi için gerçek bir güvence oluşturuyor. Uyuşmazlık ve anlaşmazlıkları meşru kabul edip, bunların ifadelendirilmesine izin vermek, şiddete dayalı çözüm arayışlarının önünü keser ve böylelikle, çatışmaların barışçıl yöntemlerle çözülmesi gerçekleşmiş olur; ancak, Türkiye'de düşünce özgürlüğü, Anayasa ve yasalardan kaynaklanan sınırlamalar nedeniyle işlevsiz kalmıştır. 1982 Anayasası "herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir" diyerek, ilk bakışta, düşünce özgürlüğünü mutlak bir özgürlük olarak kabul ettiği izlenimini vermektedir; ama, durum böyle midir...

Değerli arkadaşlar, şüphesiz ki, bu konuyla ilgili kanaatlerimizi ve düşüncelerimizi çok değişik zengin bir tablo içerisinde burada ifade etme imkânımız olabilir. Anayasamızın başlangıç maddesi, dayandığı anayasal fikri değerleri özetleyen metni ihtiva ediyor.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Efendim, toparlar mısınız...

EDİP ÖZGENÇ (Devamla) - Bu konuyla ilgili olarak düşüncelerimizi ifade etmemiz ve düşünce özgürlüğü ve ifade özgürlüğü önüne konulmuş olan kısıtlamaların kaldırılması, Türkiye'nin demokraside alacak olduğu mesafeyi daha olumlu tespit etme açısından önemli bir durum arz edecektir.

Bu vesileyle, bu maddede yapılacak olan bu düzenlemeyi Demokratik Sol Parti olarak benimsemişimizi arz etmek istiyorum ve bu Anayasamın, ülkemize ve milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını diliyorum. (DSP ve MHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Şimdi söz sırası, Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına, Kilis Milletvekili Sayın Mehmet Nacar'da.

Buyurun.

MHP GRUBU ADINA MEHMET NACAR (Kilis) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli üyeler; muhakkak ki, 37 maddenin ana temasını ve en önemli noktasını oluşturan madde üzerinde görüşüyoruz. Keşke, bu konuda zamanımız 5 dakikayla sınırlı olmasaydı ve konuyu, daha detaylı, daha teferruatlı, gündeme getirebilme imkânını bulabilseydik.

SALİH KAPUSUZ (Kayseri) - Siz düşündünüz...

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) - Siz yaptınız, siz...

MEHMET NACAR (Devamla) - Fakat, bu imkânın olmaması sebebiyle, kısa da olsa, Milliyetçi Hareket Partisinin bu konudaki görüşlerini ifade etmek istiyorum.

Başlangıç metinleri, anayasalarda vardır, var olacaktır. Tabii, başlangıç metinlerini anayasalarına taşımayan ülkeler de vardır; bu, hiçbir surette, başlangıç metinlerinin anayasa hukuku anlayışı içerisinde doğru olmadığı manasına gelmez. Bütün konuşmacıların ittifakla belirttikleri üzere, başlangıç kısımları, başlangıç metinleri anayasaların temel felsefesini ve amacını ifade eder. Eğer, anayasalar toplumsal bir mutabakat ise, toplumun kültürünü, anlayışını, geleceğe bakış açısını ifade etmek üzere kaleme alınmış iseler, muhakkak ki, o toplumun değerlerini yansıtmak durumundadırlar. Teknik olarak, özgürlükleri kısıtlama veya özgürlükleri genişletme hususu maddelerde düzenlenecektir. O sebeple, bu felsefeye karşı çıkmak, bu felsefeyi korkunç bir şekilde eleştirmek, daha doğrusu bu mantığı ve yaklaşımı yerin dibine sokmak, çok da doğru değil. Çünkü, bunu yaparken bir haksızlığın içerisine düştüğümüzün farkına da varmamız gerekir.

Anayasamın başlangıç metninde belirtilen felsefe nedir; "Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında" diye belirtilen metne karşı olmamız, böyle bir felsefeyi benimsememe gibi bir durumu kabul edebilmemiz, muhakkak ki, mümkün değildir.

Başlangıç metninin "Hiçbir düşünce ve mülahazanın" diye başlayan paragrafının, düşüncenin önünde büyük engeller taşıdığı ifade edilmekte; ki, bu noktadaki tespit, Meclis tarafından genel kabul görmüş ve nihayetinde, bunun "faaliyet" ifadesiyle değiştirilmesi öngörülmüştür.

Muhakkak ki "eylem" kelimesi daha önceki komisyon metnimizde yer almakta iken, komisyon çalışmalarımız sırasında bu "faaliyet" şekline dönüştürülmüştür. "Faaliyet" şekline dönüştürülmesi, ne bu kelimeyi kullanan grup veyahut da anlayışa karşı çıkılmasından ne de bunun ifade edeceği mananın ve diğer uyum yasalarına bağlı olarak düzenlenme gereğinin eksikliğini görememekten gelmektedir, ifade etmemektedir.

Şöyle ki: Biz, düşünce özgürlüğünü, Anayasamıza, geniş ve detaylı olarak taşıırken, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini esas aldık ve yine, demokratik toplum örgütlerinin, demokratik toplumu benimsemiş olan anlayışların çizgilerini taşımaya çalıştık. Biz, Anayasanın 14 üncü maddesini ve başlangıç kısmındaki "hiçbir düşünce ve mülahazanın" ifadesinin çıkarılmasını, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 17 nci maddesindeki "faaliyete kalkışma ve eylemde bulunma" ifadesinden taşıdık. Çünkü, biz, düşünceyi, sadece eylem noktasında yasaklayabilecek, sadece fiili bir netice doğuran davranış olarak yorumladığımız ve böyle bir ifade koyduğumuz takdirde, birçok uyum yasasında ve ilgili kanunlarda...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Buyurun efendim.

MEHMET NACAR (Devamla) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

... düzenleme imkânı bulamayacaktık; yani, suçu övmek fiilini herhangi bir şekilde cezalandırabilme imkânı elde edemeyecektik veya bir silahlı kalkışmayı veyahut da bölünmeyi, bir terörist eylemi cezalandırma imkânı bulamayacaktık. Yani, Terörle Mücadele Yasasında veya diğer yasalarda düzenlenen hükümleri ifade edebilme imkânı bulamayacaktık.

Milliyetçi Hareket Partisi olarak bizim ve Meclisin genel düşüncesi, düşünce ve ifade özgürlüğünün alabildiğince genişletilmesi; ama, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasamızda yerini bulan milli güvenlik, bölünmez bütünlük, kamu güvenliği, genel sağlık ve ahlak gibi sınırlandırma sebepleriyle sınırlandırılabilmesi hususlarını da taşımaya çalıştık. O sebeple, hiçbir surette, düşünce özgürlüğünü, anarşizme yol açan, anarşizmi teşvik eden bir sonsuz özgürlük olarak değerlendirmemek gerekir.

BAŞKAN - Sayın Nacar, toparlar mısınız...

MEHMET NACAR (Devamla) - Tüm demokratik toplumlarda olduğu gibi, ülkemizde de suç olan veya suça teşvik eden veyahutta suça kalkışmayı öven, tahrik eden fiillerin cezalandırılması gereği vardır. Bu Fransız Anayasasında ve hukukunda mevcuttur, diğer demokratik toplumların anayasalarında ve yasalarında mevcuttur. Bu şekilde anlamak ve ülkenin birliğini koruma noktasında hassasiyetimizi de belirtmek istiyorum.

Teşekkür ediyorum. (MHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Ben teşekkür ederim efendim.

Şimdi söz sırası Doğru Yol Partisinde.

Doğru Yol Partisi Grubu adına, Erzurum Milletvekili Sayın Ayvaz Gökdemir; buyurun efendim. (DYP sıralarından alkışlar)

DYP GRUBU ADINA AYVAZ GÖKDEMİR (Erzurum) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hepinizi şahsın ve Doğru Yol Partisi Grubu adına saygıyla selamlıyorum.

Burada bu maddede tartıştığımız husus, fikir hürriyetine bir ölçü getirebilme meselesinden kaynaklanmaktadır. Uzlaşma Komisyonunda "eylem" ölçüsü konulmuş. Eylemi de arkadaşlar tarif ettiler: "Şiddet içeren bedensel hareket."

Kanaatlerimi ifade edeceğim, arz edeceğim; ama, baştan şunu söylemek istiyorum: Tarih boyunca birtakım değerler politikacılar tarafından dile getirilmiştir. Bazen bunlar üzerindeki konuşmalar, yüceltmeler yoğunluk kazanmıştır, bazen de dünyanın hâkim mihraklarından çok yüksek sesle söylenmişlerdir. Elbette bu değerler saygıdeğer ölçülerdir; evrensel çapa ulaşmış olanları vardır, ulaşmamış olanları vardır; ama, bilmek lazımdır ki, bunlar izafi değerlerdir, levh-i mahfuzdan dökülen mutlak kelimeler ve kavramlar değildir; sana göre bana göredir, şu duruma bu duruma göredir, şu zamana bu zamana göredir.

İkinci arz etmek istediğim husus şudur: Türkiye, Mondros'tan Mudanya'ya, Sev'nden Lozan'a işleyen süreçler sonunda varılmış bir devlettir; cumhuriyet ilan edildikten hemen iki sene sonra isyanlarla karşılaşmış bir devlettir; kurulduğu andan itibaren Rusya'nın, Sovyetler Birliğinin hedefi olmuş bir ülkedir ve Türkiye, 1968'den günümüze kadar anarşiyle terörle karşı karşıya olan bir devlettir. Bu süreçte bir askerî muhtıra, bir darbe vardır, bir askerî müdahale vardır. Bunlar bizim tecrübelerimizdir. Son onbeş senedir, onaltı senedir, halen bitmeyen, bir bölücü terör vakıyasını yaşamışızdır. Bunlar bizim tecrübemizdir. Bu tecrübeleri unutarak kanun yapamayız. Bu tecrübeleri... Başka milletler düşünmese dahi Türkiye'nin elbette bir güvenlik endişesi olacaktır.

Şimdi, devlet, her kötülüğün kaynağı gibi gösteriliyor; fertler evliya, dünya bir evliyalara topluluğu, kötü olan devlet! Var mı böyle bir şey?! Devlet... Önce bir devletin olacak da onun vasıflarını münakaşa edeceksin.

Şimdi, eğer, fikir hürriyeti alanı, Türk varlığına sövmek, Türk varlığı aleyhinde bulunmak, Türkiye'nin, Türk Milletinin tarihi ve manevî değerlerini tahrip etmek, üniter devlet yapısını bozmak, Atatürk ilke ve inkılaplarını -ki, devletin temelleridir- tahrip etmek, bunların aleyhinde bulunmak, Türk milliyetçiliği aleyhinde bulunmak, Türk medeniyetçiliği aleyhinde bulunmak... Yani, Türkiye'nin projesi, muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkmak. Bunlar, bizim, öyle düşünüyorum ki, müştereklerimiz, asgarî müştereklerimiz; dibacede de yer almış ki, bu Anayasayı, bu felsefeye göre anlayın diye. Eğer, bunlara sövmekten ibaretse fikir hürriyeti, oturup, yeniden konuşalım. Bunlara sövülmesin, bunların aleyhinde bir faaliyette bulunulmasın dediğimizde, fikir hürriyeti alanı daralmış, insanlara söyleyecek söz kalmamışsa, onu, yeniden düşünelim.

Hangi devlet kendi varlığı aleyhinde, benim varlığım ehemmiyetli değildir, Fransız varlığı ehemmiyetli değildir, Amerikan varlığı ehemmiyetli değildir, İngiliz varlığı ehemmiyetli değildir, bunun aleyhindeki faaliyetlere, ben, cevaz veriyorum, bunları koruyacağım diye anayasasına yazar?! Kime, nasıl bir fikir hürriyeti alanı açmaya çalışıyoruz?!

İyi niyetle; ama, çok derine götürmeden "eylem" yazılmış. Komisyonunda müzakere ettik, tereddüt hâsıl oldu; onun üzerine "faaliyet" kelimesi tercih edildi; bu tercih isabetlidir. Bu tercih isabetlidir ve Komisyonunda da, kimse tarafından bir itiraza uğramadı. Niye isabetlidir; birisi, mütemadiyen, Türkiye'yi bölmek için, şu veya bu kıstasla bölmek için, yazı yazacak, kaleminden kan damlayacak -damladı gördük- birisi, bunu, şarkı diye söyleyecek, konser verecek...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

AYVAZ GÖKDEMİR (Devamla) - Başkanım, izin verir misiniz.

BAŞKAN - Buyurun efendim.

AYVAZ GÖKDEMİR (Devamla) - Birisi şunu yapacak, bunu yapacak... Bunlar sanatçı, fikir adamları, dokunulmaz, muazzez, mübarek kimseler... Bir çocuk, bu tahriklere kapılır, duvara bir yazı yazarsa, eylemci, al, hapse at... Bir çocuk, bu ağır tahriklere karşısında, eline bir tabanca alır

kurşun sıkarsa, kellesini al... Bu, hak mı, insaf mı, adalet mi?! Hıyanet bir fikir mi; bunun üzerinde çok dikkatli bir şekilde düşünmek lazım.

"Bölünstün Türkiye; şu kıstasla bu kıstasla Türk varlığı parçalanabilir; hatta, param parça edilmelidir en erken vakitte" diye yazılar yazılsın, tahrikler yapılsın; bedensel eylem yok, şiddete dayanan bedensel eylem yok; şarkı var, türkü var, müzik var, şiir var - sözüm ona- ve bir adam mütemadiyen bunun için dergi çıkarıyor, yazı yazıyor, bunun için televizyon tahsis ediliyor ve Türkiye'de olup biten olaylar, sanki, sadece, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasında olup bitiyor!.. Milletlerin birbirine komplosu yok mu?! Uğradığımız hıyanette bizimle dostluk ve ittifak komedisi oynayanların, birebir hıyanetin arkasında olduklarını görmedik mi?! Bu hürriyet farfarasının arkasında kendi hıyanetlerini, dostluğa ihanetlerini, ittifaka ihanetlerini örtme gayretini göremeyecek kadar gözlerimiz perdelenmiş mi?!

Değerli arkadaşlar, sonuna kadar hürriyetçiyiz; demokratik bir nizam içinde seçilerek Parlamente'ye gelmiş, Türk Milletinin vekili olma sıfatını kazanmış bir insanın hürriyetçi olmaması tasavvur dahi edilemez. "Ben şunu yaptım, bunu yaptım" demenin de alemi yok; herkesin sustuğu, koltuğuna konuştuğu zamanlarda, askerî idare dönemlerinde, askerî baskı dönemlerinde herkes imtihanını da vermiş olarak geliyor; ama, hepimizin hakkı için, hayat için, hürriyeti için, hepimizin haysiyetli insanlar olarak yaşayabilmesi için elbette bir devletimiz olmalı ve bu devlet, demokratik olmalı, insan haklarına saygılı olmalı; ama, kendisini tahrip ettirmeyecek kadar da dikkatli olmalı.

Saygılar sunuyorum. (DYP, MHP ve DSP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Madde üzerinde görüşmeler tamamlanmıştır.

Madde üzerinde 2 adet önerge vardır; geliş sırasına göre okutacağım ve sonra ayıklılık derecesine göre işleme alacağım.

Önergeleri okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 1 inci maddesi ile Anayasamızın Başlangıç bölümünde yapılmak istenen değişiklik, Anayasamızın 4 üncü maddesinde "değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez" hükümlerine yönelik olduğundan Anayasaya aykırıdır.

Teklif metninden çıkarılması hususunu arz ederim.

Saygılarımla.

Ali Güngör

İçel

BAŞKAN - Diğer önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Anayasa değişikliğine ilişkin 737 sıra sayılı yasa teklifinin 1 inci maddesindeki "hiçbir faaliyetin" ibaresinin, "hiçbir düşünce ve mülahazanın, hiçbir faaliyet veya eylemde bulunulacak biçimde" değiştirilmesini saygılarımla arz ederim.

Kamer Genç

Tunceli

BAŞKAN- Şimdi, aykırılık derecesine göre okutup, işleme tabi tutacağım.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 1 inci maddesi ile Anayasamızın Başlangıç bölümünde yapılmak istenen değişiklik, Anayasamızın 4 üncü maddesinde "değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez" hükümlerine yönelik olduğundan Anayasaya aykırıdır.

Teklif metninden çıkarılması hususunu arz ederim.

Saygılarımla.

Ali Güngör

İçel

BAŞKAN - Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI TURHAN TAYAN (Bursa) - Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN - Sayın Güngör, gerekçeyi mi okutayım efendim?

ALİ GÜNGÖR (İçel) - Hayır efendim, konuşacağım.

BAŞKAN - Buyurun.

ALİ GÜNGÖR (İçel) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Anayasamızın 4 üncü maddesi, değiştirilemeyecek, değiştirilmesi teklif edilemeyecek madde hükümlerini ortaya koymuştur. Buna göre, Anayasamızdaki 1, 2 ve 3 üncü madde hükümleri değiştirilemez, değiştirilmesi teklif edilemez.

2 nci maddeyse, "...başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan" ibaresiyle, başlangıç metninin, Anayasanın 2 nci maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Burada, benden önce konuşan çok değerli grup sözcülerinin de ifade ettiği gibi, başlangıç metinleri, aynı zamanda Anayasanın ruhunu teşkil eden hususlardır. Zira, başlangıç metninde, bu 2 nci maddede belirtilen hususla ilgili olarak, ayrıca temel ilkeler şunlardır diyerek bir başlık ve sıralanmış ilkeler ifade edilmemiştir. O zaman, 2 nci maddede ifade edilen "başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan" ifadesinden, başlangıç metninin tümünü anlamak durumundayız. Bu sebeple, başlangıç metninin beşinci paragrafının başındaki "hiçbir düşünce ve mülahazanın" ibaresinin değiştirilerek yerine "hiçbir faaliyetin" ibaresinin konulması, Anayasanın hem 4 üncü maddesine hem de ruhuna aykırıdır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; burada üzerinde durulması gerektiğine inandığım bir başka önemli husus ise, dün de bir soruyla cevabını aradığım "faaliyet" kelimesinden neyin anlaşılması gerektiği hususudur. Benden önce konuşan çok değerli arkadaşımız Ayvaz Gökdemir Beyefendi de bunun üzerinde durdular. Ancak, bir hususu, yine burada dikkatlerinize sunmak istiyorum. Uzlaşma Komisyonunda "hiçbir eylemin" şeklinde oluşan mutabakat, Anayasa Komisyonunda "hiçbir faaliyetin" şekline dönüşmüştür; ancak, madde gerekçesinde "hiçbir eylemin" ibaresi aynen muhafaza edilmiştir. Değişikliğin gerçekleşmesi halinde, bu metindeki ve daha sonra görüşeceğimiz 14 üncü maddede geçen "faaliyet" kelimesine hukukçularımız hangi anlamı yükleyeceklerdir? Dün, bu konuda sorduğum soruya Anayasa Komisyonu Başkanı cevap vermemiştir. Halbuki, Büyük Atatürk'ün milletvekillerine karşı yapmış olduğu bir konuşma vardır: "Birbirimize ve milletimize karşı açsözlü ve samimî olmalıyız" der. Şimdi, buradan, bu değişiklik teklifini Meclisimize sevk eden iktidar partilerinin sayın genel başkanlarından ve Anayasa Komisyonu Başkanından yeniden

talep ediyorum; milletimize ve Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı açık sözlü ve samimî olunuz; ne yapmak ve niçin yapmak istediğinizi lütfen açıklayınız. Bu değişiklik tek başına değildir; Anayasamızdaki 14, 26 ve 28 inci maddelerde yapılacak değişikliklerle bir bütündür. Bu maddelerde getirilen değişikliklerle, cumhuriyetimizin niteliklerine yönelik, devletimizin ulus devlet özelliğine, milletimizin egemenlik ve bağımsızlık haklarına yönelik Anayasamızdaki bütün hassasiyetler, birer birer, cimbrizla ayıklanmak istenmektedir.

Sayın Başkan Hataylıdır. Hatay'ın Türkiye Cumhuriyetine dahil edilmesi hadisesinde, ataları, Büyük Atatürk'le birlikte çok önemli görevler ifa etmiştir. Biliyorsunuz, Hatay, Suriye haritalarında Suriye sınırları içinde gösteriliyor. Yine, Sayın Sökmenoğlu, Hatay üzerinde Suriye'nin nasıl bir çalışma içinde olduğunu muhakkak ki biliyorlar. Bu değişikliklerden sonra -olmasını hiç temenni etmiyorum ama- birtakım gazete köşelerinde, Hatay'ın toprak mülkiyetinin yüzde şu kadarının şu etnik kökene sahip insanların elinde olduğu, nüfusun yüzde şu kadarının şu etnik kökenden geldiği ve bu sebeplerle de Hatay'ın huzuru bakımından şöyle bir devlet kurulmasının faydalı olacağı üzerinde yazı yazarsa, bu düşüncelerini televizyonlarda, konferanslarda, miting alanlarında bağırırsa, bunun için tiyatrolar, sinema filmleri oynatırsa, resim sergileri açarsa, yapılması istenen değişikliğe göre, bu husus "faaliyet ve eylem" kelimeleri kapsamı içine alınıp yasaklanacak mı, düşünce hürriyeti içinde mütalaa edilip serbest mi olacaktır?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ALİ GÜNGÖR (Devamla) - Sayın Başkan, bitiriyorum.

Anayasamızın 14 üncü maddesinden "Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek; dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak" ibareleri çıkarıldığına göre, sanıyor ve korkuyorum ki, niyet, ikinci söylediğim şekilde anlaşılmasıdır. O zaman, Büyük Atatürk'ün, atalarımızın kemikleri sızlayacaktır. Yok, öyle değil de, kelime oyunuyla, Avrupa Birliğini kandırmak için bir düzenleme peşindeyssek, o zaman da yazık, ayıp; Türkiye Cumhuriyeti Devletini ve Türkiye Büyük Millet Meclisini bu kadar basit düşüncelere mahkûm etmeyelim. Devletimize ve milletimize yakışır bir ciddiyet içinde kalalım.

Gerçi, inancım o ki, burada ne çıkarsa çıksın, Anayasa Mahkemesinin bir kararında ifade edildiği gibi, tekvücut halinde ve tek bir ulus bütünlüğü içinde Kurtuluş Savaşını veren halkın; vatanı Türk vatanı, milleti Türk Milleti, devleti Türk Devletidir; bu millet, her hal ve şartta vatanına, adına, devletine sahip çıkmasını bilmiştir, bundan sonra da sahip çıkmaya devam edecektir. (DYP sıralarından alkışlar)

Muhterem heyetinize saygılar sunuyorum.

Değişiklik teklifinin 1; 2; 3 üncü maddeleri, 9 uncu, 10 uncu maddeleri üzerinde Meclisimizi yeniden düşünmeye davet ediyorum ve hepinize saygılar sunuyorum. (DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Müsaade eder misiniz efendim, komisyonun yerine ben cevap vereyim.

9 uncu maddedeki değişiklikte "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 26 ncı maddesinin ikinci fıkrasına 'Bu hürriyetlerin kullanılması,' ibaresinden sonra gelmek üzere 'millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması,' ibaresi eklenmiştir ve dolayısıyla ismimi zikrettiğiniz için söylüyorum, Hatay da bu kapsamdadır, arz ederim efendim.

Teşekkür ederim.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI TURHAN TAYAN (Bursa) - Sayın Başkan müsaade eder misiniz?

BAŞKAN - Buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI TURHAN TAYAN (Bursa) - Şimdi, Sayın Güngör, konuşmanın bir yerinde, madde gerekçesinde hâlâ "eylem" kelimesinin korunduğunu ifade ettiler. Oysa, biz, teklifteki gerekçeyle bağlıyız. Bizim Anayasa Komisyonu raporunda Çerçeve 1 inci maddesi, 'eylemin' ibaresinin 'faaliyetin' şeklinde değiştirilmesi" diye geçmektedir, ayrıca bir gerekçe yoktur. Sayın Güngör'ün bahsettiği gerekçe teklifteki gerekçedir. O gerekçeyi biz sadece tespit olarak yazmışızdır, zaten onu değiştirme yetkimiz söz konusu değil. Bize sevk edilen evraktaki ifadedir bu.

Bunu böylece ifade ettikten sonra, Sayın Güngör, benim dün verdiğim cevaptan tatmin olmadıklarını ifade ettiler. Ben şimdi, Türk Dil Kurumunun bazı ifadelerini burada Genel Kurulun bilgisine arz edeceğim:

"Faaliyet: Çalışma, hareket, etkinlik göstermek, etkin duruma gelmek.

Eylem: Fiil, aksiyon, amel.

Fiil: Eylem, iş, davranış.

Fiiliyat: Eylemli olarak yapılanlar, edim, gerçekleştirilen işler."

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 17 nci maddesini okuyorum:

"Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri, bir devlete, topluluğa veya ferde, işbu sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya mezkûr sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tabi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya matuf herhangi bir hak sağladığı şeklinde tefsir olunamaz. "

Arz ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Mesele açıklığa kavuşmuştur.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Önergeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

İkinci önergeyi okutuyorum; ancak, Sayın Genç, Anayasanın 94 üncü maddesi...

KAMER GENÇ (Tunceli) - Aslında daha önce...

BAŞKAN - Efendim arz edeceğim... Bir dakika, söz vereceğim size. Benim anlayışım başka...

Anayasanın 94 üncü maddesine göre, Başkanvekilleri... -zatiâliniz de dünden itibaren Başkanvekilli oldunuz- İctüzüğü'nün 64 üncü maddesi de öyle olmasına rağmen, elimde Anayasa Mahkemesinin bir kararı var, 8 Ağustos 1971'de yayımlanmış -bilmalum, bu, 1961 Anayasasında da aynı idi- Cumhuriyet Senatosunda bir itiraz olmuş. Anayasa Mahkemesinin o kararında deniliyor ki: "Başkanvekillerinin, oturumlara başkanlık etmedikleri zamanlarda Meclis çalışmalarına katılmamaları, onların yasama meclisi üyesi olmalarından gelen asıl hak ve yetkilerini kullanma olanağından yoksun bırakmak demek olur ki, böyle bir tutum Anayasanın 88, 89 ve 90 ıncı maddelerine aykırıdır." Onun için, ben de Anayasa Mahkemesinin bu içtihadını kullanıyorum, önergenizi okutuyorum, isterseniz söz de vereceğim.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Sayın Başkan, bir cümle ifade edebilir miyim.

BAŞKAN - Buyurun efendim.

AHMET İYİMAYA (Amasya) - Sayın Başkanım, Anayasa Mahkemesinin kararı var, doğru; ama, Anayasa Mahkemesinin kararından sonra Türkiye Büyük Millet Meclisinin kabul ettiği İçtüzük var. İçtüzük hükmü, aynı, önceki Senato kararında olduğu gibi, iptal edilmedikçe, Parlamentece İçtüzük hükmünün uygulanması lazımdır.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN - Efendim, Anayasanın 94 üncü maddesinde ne deniliyor, parti faaliyetlerinden bahsediliyor; burada da, milletvekilinin haklarından bahsediliyor.

Önergeyi okuyun efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Anayasa değişikliğine ilişkin 737 sıra sayılı yasa teklifinin 1 inci maddesindeki "hiçbir faaliyetin" ibaresinin, "hiçbir düşünce ve mülahazanın, hiçbir faaliyet veya eylemde bulunulacak biçimde" değiştirilmesini saygılarımla arz ederim.

Kamer Genç
Tunceli

BAŞKAN - Sayın Başkan, önergenizi geri çekiyor musunuz?

KAMER GENÇ (Tunceli) - Evet efendim.

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum efendim; Sayın Başkan önergelerini geri çektiler.

Böylece, 1 inci maddenin üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Şimdi, maddenin gizli oylamasına geçiyoruz; iki kâtip üye teşrif ederler mi...

Sayın milletvekillerinden bir ricam var; lütfen, sırayı bozmayalım, aksi takdirde kendi vaktinizi çalmış oluyorsunuz. Bugün bir kabin daha ilave ettik, eğer sırayla oy kullanılırsa bu iş bir saatte biter. Yok eğer sıranıza itibar etmez, aralara girerseniz burada karışıklık oluyor ki, o da ekstra bir saat mesai demek oluyor.

Öğle arası vermeyeceğim efendim, dayanabildiğim kadar dayanacağım, haberiniz olsun.

1 inci maddenin gizli oylamasına başlıyoruz.

(Oyların toplanılmasına başlandı)

Mehmet Sadri Yıldırım...

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, Turizm Bakanı Mustafa Taşar, yerine oy kullanmak üzere, Devlet Bakanı Mehmet Keçeciler'i; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Zeki Çakan, yerine oy kullanmak üzere, Devlet Bakanı Edip Sadfer Gaydalı'yı; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Yaşar Okuyan, yerine oy kullanmak üzere, Devlet Bakanı Nejat Arseven'i; Devlet Bakanı Tunca Toskay, yerine oy kullanmak üzere, Tarım ve Köy İşleri Bakanı Hüsnü Yusuf Gökalp'i; Dışişleri Bakanı İsmail Cem, yerine oy kullanmak üzere, Orman Bakanı Nami Çağan'ı; Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel, yerine oy kullanmak üzere, Devlet Bakanı Fikret Ünlü'yü; Devlet Bakanı Faruk Bal, yerine oy kullanmak üzere, Devlet Bakanı Şuayip Üşenmez'i; Devlet Bakanı Abdulhalûk Çay, yerine oy kullanmak üzere, Devlet Bakanı Ramazan Mirzaoğlu'nu; İçişleri Bakanı Rüştü Kâzım Yücelen, yerine oy kullanmak üzere, Maliye Bakanı Sümer Ora'ı; Millî Savunma Bakanı Sabahattin Çakmakoglu, yerine oy kullanmak üzere, Bayındırlık ve İskân Bakanı Abdülkadir Akcan'ı; Çevre Bakanı Fevzi Aytekin, yerine oy kullanmak üzere, Kültür Bakanı İstemihan Talay'ı; Devlet Bakanı

Hasan Gemici, yerine oy kullanmak üzere, Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu'nu; Ulaştırma Bakanı Oktay Vural, yerine oy kullanmak üzere, Sanayi ve Ticaret Bakanı Ahmet Kenan Tanrıku'nu yetkilendirmişlerdir.

Bilgilerinize arz ederim efendim.

(Oyların toplanmasına devam edildi)

BAŞKAN - Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı? Yok.

Efendim, oy verme işlemi tamamlanmıştır.

Oy kutuları kaldırılın ve Kâtip Üyelere verilsin.

(Oyların ayrımı yapıldı)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 1 inci maddesinin gizli oylaması neticesini arz ediyorum:

Oy sayısı: 466

Kabul: 426

Ret: 24

Çekimser: 10

Geçersiz: 1

Boş: 5

Sayın milletvekilleri, böylece, bu madde, Anayasanın öngördüğü beşte 3 çoğunluğu sağlamış oluyor; hayırlı uğurlu olsun efendim.

Sayın milletvekilleri, bu arada, bu oylama sisteminde bir değişiklik yapacağız; Adana'dan İzmir'e kadar olan illeri ayrı bir arkadaşımız okuyacak, sol tarafımızda da, diğer arkadaşımız, İzmir'den son vilayetimize kadar olan kısmı okuyacak; bunun için kabinlerin değişmesi gerekiyor.

BEKİR ONGUN (Aydın) - Gerek yok Sayın Başkan.

BAŞKAN - Ne demek gerek yok, var!

NİDAI SEVEN (Ağrı) - Sayın Başkanım, 5-6 tane daha kabin getirtseniz olmaz mı?

BAŞKAN - Efendim, mesele kabinde değil, mesele sayın milletvekillerinin yoğunluğunda.

Kabinlerin değişmesi için, birleşime 10 dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 13.00

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 13.13

BAŞKAN: Başkanvekili Mustafa Murat SÖKMENOĞLU
KÂTİP ÜYELER: Şadan ŞİMŞEK (Edirne), Mehmet AY (Gaziantep)

BAŞKAN - Sayın Milletvekilleri 172 nci Birleşimin İkinci Oturumunu açıyorum.
 Görüşmelere kaldığımız yerden devam edeceğiz.

**IV. – KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN
 GELEN DİĞER İŞLER (Devam)**

1.- Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmanîye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 288 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/803) (S. Sayısı : 737) (Devam)

BAŞKAN - Komisyon ve Hükümet yerini aldı.

2 nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 13 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 13.- Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik ve laik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

BAŞKAN - Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına, Samsun Milletvekili Sayın Musa Uzunkaya; buyurun efendim. (AKP sıralarından alkışlar)

AKP GRUBU ADINA MUSA UZUNKAYA (Samsun) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşülmekte olan 737 sıra sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin çerçeve 2 nci maddesi üzerinde Partim adına söz almış bulunuyorum. Bu vesileyle, şahsım ve Grubum adına Yüce Heyetinizi ve aziz milletimizi saygıyla selamlarken, böyle önemli bir konsensüs, Anayasada çaplı bir değişikliği ihtiva eden çalışmayla yeni yasama yılını başlatan Yüce Meclisimize ve onun mümtaz üyelerine başarı dileklerini sunuyor, bundan böyle, benzeri, uyum arz eden çalışmalarının devamını temenni ediyorum.

Değerli milletvekilleri, dün geneli üzerinde görüşmelerin yapılp çok büyük bir kabulle maddelerine geçilmesi sağlanan anayasa değişikliğinin mükemmel olduğunu söylemek elbette mümkün değildir. Bizim oylarımızla yasalaşmasına katkı sağlamayı vaat ettiğimiz bu anayasa değişikliğini tenkit etmeyeceğimiz anlamına gelmediği gibi, tenkitimizin de ret oyu anlamına gelmeyeceğini burada ifade etmek istiyorum.

Türkiye Cumhuriyeti anayasaları, maalesef, bugüne kadar, olağanüstü şartların ürünü olarak hazırlanmıştır. Rejim değişikliği ve devrimlerin iki ayrı sistemi yaşamakta olan topluma kabulünün zorlayıcılığı öngörüsüyle ortaya konulan ilk Anayasa yanında, arkasında bir başbakan, iki de bakanı darağacına gönderen darbenin doğurduğu Anayasa ve ondokuz yıldır uygulanan 12 Eylül harekâtının tabii sonucu var olan 1982 Anayasası.

Tüm bu şartların sonucu hazırlanan anayasalar, buldukları zaman dilimi için geçerli olsa bile, olağan demokratik parlamenter sistemin uygulandığı bir zemin ve zamana yayılmış olması, ciddi anlamda sıkıntılar, anayasadan kaynaklanan toplumsal problemler oluşturmuştur.

Dün, burada, değerli bir parlamenter arkadaşımız, Sayın İyimaya "herkesin, benim devletim, benim milletim, benim bayrağım diye gururla sahiplendiği değerleri yanında, benim anayasam diyememesi ne kadar üzüntü vericidir" sözüne aynen katılıyorum.

Uzun yıllar "Anayasanın kefilisi benim" diyen irade de, artık, bu Anayasa ile milletimizin hiçbir yere gidemeyeceğini anlamıştır.

Şimdi, Yüce Meclisin yapması gereken şey; bu değişikliklerle, sayısı 60'ı bulan Anayasa maddeleri üzerindeki restorasyon çalışmasını, daha köklü ve kapsamlı bir hüviyete büründürmek, yapılan değişiklikler yanında, başta YÖK ve yargı olmak üzere, toplumun acil beklediği, önünlü açacak, gönüllü ferahlatacak, üyesi olmayı hedeflediğimiz Avrupa Birliği ülkeleri kadar demokrat, özgür, din, inanç, düşünce ve teşebbüs hürriyetinin teminatı olan bir sivil anayasa, halkın kendi öz sözleşmesini önüne koymak olmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 12 ve 74 üncü maddeleri arası "Temel Haklar ve Ödevler" bölümünü ihtiva etmekte olup, 12 nci madde ile temel hak ve hürriyetlerin niteliğini belirlerken, arkasından gelen 13, 14 ve 15 inci maddelerle, hemen bu hakların sınırlandırılması esas alınmıştır; yani, bir anlamda yasaklar esas, haklar âdeta istisna kapsamına alınmıştır. Halk deyimiyle, devlet, millete anayasa ile hak diye kaşıkla verdiği şeyi, yasaklar kapsamında kepçe ile geri almaktadır. Her ne kadar 13 üncü maddede, temel hak ve hürriyetlerde genel sınırlama sebepleri olarak sayılan, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ki, bu kavramda bile kanaatimce milletin nesnel, devletin öznel varlık haline getirilmesi sakıncası yatmaktaydı. Kanımızca, devletin milleti değil, milletin devleti ve ülkesi kavramı insana değer ve saygıyı önplana çıkarıcı bir unsur olurdu. Nitekim, Şeyh Edebalî'nin Osman Gazî'ye "İnsanı yaşat ki, devlet yaşasın" özdeyiş ve nasihatı de, devletin var, daim ve güçlü olmasının yolu, millet bireylerinin var ve güçlü olmasından geçer.

"Millî egemenlik, cumhuriyet, millî güvenlik, kamu düzeni, genel asayiş, kamu yararı, genel ahlak ve genel sağlık gibi nedenlerle sınırlandırmalar kaldırılarak, Anayasasının ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar Anayasasının sözüne ve ruhuna, demokratik ve laik toplum düzenininin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz" denilmektedir.

Değerli milletvekilleri, dün de burada Sayın Komisyon Başkanına sual olarak tevcih ettiğim ciddi tereddüt ve kuşkularımı, hatta, yüzde 99'u Müslüman olduğu varsayılan aziz milletimiz adına endişe ve kaygılarımı ifade etmek durumundayım.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MUSA UZUNKAYA (Devamla)- Sayın Başkan, bitiriyorum.

BAŞKAN- Lütfen...

MUSA UZUNKAYA (Devamla)- Aylardır, hatta, yıllardır çalışmakta olan Partilerarası Anayasa Uyum Komisyonu -ki, değerli Başkan ve üyelerini candan tebrik ediyorum- yaptığı çalışmaların hiçbir safahatında "demokratik ve laik toplum düzeni" kavramını zikretmemiş, hatta, bu kavram, sadece son anda dahil ederek komisyon metnine girmiştir ki, 288 üyenin -parti liderlerinin de imzası bulunan- tekliflerinde böyle bir kavram bulunmamaktaydı.

Değerli arkadaşlar, burada bir değerli profesörümüzün toplumun laik olma kavramıyla ilgili değerlendirmesiyle sözümlü bitirmek istiyorum. Değerli Anayasa Profesörü Mustafa Erdoğan diyor ki: "Laiklik, sekülerizmden farklı olarak, devletin nasıl örgütlenebileceği ve hukukun nasıl oluşturulacağıyla ilgili bir ilkedir. Daha açık bir deyişle, laiklik ilkesi, toplumsal yapıyla değil, siyasal, hukukî yapıyla ilgilidir; laiklik, toplumun değil, şayet istenirse, devletin ve hukukun bir vasfı olabilir. Bu ise, toplumun sekülerleşmiş olup olmamasından bağımsız bir meseledir. Yani, toplumun dindarlığı, devletin laik olmasına engel değildir."

Değerli arkadaşlar, zannediyorum, bu metinde bir değişiklik konusunda da bir konsensüs oluşmuştur; yani, laik devlet yerine laik cumhuriyet, laik toplum yerine cumhuriyet kavramı.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MUSA UZUNKAYA (Devamla)- Böyle bir değişikliğin oluşu, AGİK sürecinde bize daha olumlu bir görüntü verecektir temennimi ifade ediyor, Yüce Heyetinizi saygıyla selamlıyorum. (AKP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN- Ben de teşekkür ediyorum efendim.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum)- Sayın Başkanım, efendim, bir hususu arz edebilir miyim izinle?

BAŞKAN- Buyurun efendim,

YASİN HATİBOĞLU (Çorum)- Sayın Başkanım, bu çerçevede 2 nci maddeyle ilgili olarak bizim de grup sözcüğümüz vardı ve biz de konuşacaktık; ancak, gruplar arasında bir konsensüs, uzlaşma sağlanarak müşterek bir önerge verildi; biz, söz hakkımızı bu vesileyle, bu sebeple kullanmıyoruz.

Teşekkür ediyorum efendim.

BAŞKAN - Ben teşekkür ediyorum efendim, kullanmadığınız için.

Şimdi, Anavatan Partisi Grubu adına Sinop Milletvekili Sayın Yaşar Topçu; belki o da kısa konuşacak.

Buyurun.

ANAP GRUBU ADINA YAŞAR TOPÇU (Sinop) - Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Beni izleyen değerli arkadaşlarım bilirler ki, özellikle, son birkaç yıldır, bu kürsüde en az konuşan arkadaşlarımızdan birisiyim. Anayasa değişikliği önerileri ve tartışmaları, Parlamentoda bulunduğum süre içerisinde müteaddit defalar gündeme gelmiştir. Bugün yürürlükte olan Anayasanın birçok maddesi müteaddit tekliflerle değiştirilmiştir; ama, bu kadar kapsamlısı ve genel deyimiyle, sivil bir anayasa görüntüsü veren büyük değişiklik gelmemiştir.

Ben de uzun süredir sürdürdüğüm suskunluğumu bozarak, hiç değilse, 2 nci madde sebebiyle görüşlerimi kısaca ifade etmek ve sizlerle geçmişi paylaşmak istedim. Geçmişi niye paylaşmak istedim; şundan: Değerli arkadaşlar, 1982 Anayasasına, o gün yapılan referandumda bendeniz "hayır" oyu vermiş, "ret" oyu vermiş ve bunun propagandasını yapmış bir arkadaşımızım. Ondokuz sene sonra bu Anayasanın yanlışlarının, demokratik yanlışlarının düzeltilmesi için Meclise getirilmiş olmasını fevkalade büyük bir mutlulukla karşıladığım için söz aldım; çünkü, Türkiye, demokratik hayatını 1960'tan bu yana, 27 Mayıs 1960 İhtilalinden bu yana basiretle ve akliselimle düzenleyemiyor. 1961 Anayasası bir tepki anayasasıydı; 60 İhtilalinin yarattığı tepki anayasasıydı; öl-

çülerini kaçırmıştı. 82 Anayasası 61 Anayasasının da neden olduğu anarşi ve teröre karşı 80'de yapılan ihtilalin getirdiği tepkileri içerir. Bunun en bariz örneği de şimdi 2 nci maddeyle değiştirmeye çalıştığımız 13 üncü maddedir. 13 üncü maddeyi, aradaki "ve"leri saymadan, sadece virgülle ayrılmış olan sebepleri sayarsanız on ayrı sebepten hak ve özgürlüklerin kısıtlanabildiğini görürsünüz. Bu 10 tane sebebe baktığımız zaman, toplum hayatının tüm ilişkilerini içine alır; yani, Parlamento veya hükümet ki, bu çok önemlidir- değerli arkadaşlar, size burada, bu vesileyle enteresan bir şey söyleyeceğim- bu maddelerin önemini gösterir.

Padişah Abdülhamid; Cenabı Hak kudret verse de mezardan başını kaldırsa : "Ey millet, yıllarca parlamentoyu kapatmakla, parlamentonun anahtarını cebimde taşımakla suçladınız beni. Sizin, bugün, Türkiye Cumhuriyetinde Parlamentonun anahtarı kimin cebindedir" diye sorsa...

Bizim Anayasa ve İktidarıyla göre Parlamentonun anahtarı Başbakanın cebindedir. İktidar partisi istemeden toplanabilir misiniz; toplanamazsınız; çoğunluk onlardır; kanun görüşebilir misiniz; görüşemezsiniz, denetim yapabilir misiniz; yapamazsınız, herhangi bir işlem yapabilir misiniz; yapamazsınız. Demek ki, oradan aldığımız, meşrutiyyette onun cebinden aldığımız anahtarı getirip başbakanın cebine koymuşuz. Sistem bu. Sistem bu olduğu için de bu tür anayasal hükümler insan hak ve özgürlükleri bakımından olağanüstü önem taşır.

Şimdi, on ayrı sebebe baktığımız zaman toplumun bütün ihtiyaçlarını içerisine alıyor. Yani, iktidarlar isterse buradan her çeşit kanunu -özgürlükleri çıkarmak için- çıkarır, eskiden "bunun öztüne dokunulamaz" hükümlü vardı, o da bertaraf olduğu için geçmişte, 1980'le beraber ve onları uygular, zaten de öyle olmuştur.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

YAŞAR TOPÇU (Devamla) - Bitiriyorum Sayın Başkanım.

Şimdi, 13 üncü madde, gönül isterdi ki, Avrupa Birliği çalışmalarının getirdiği bu anayasa değişiklikleriyle değil de ondokuz senedir söylenmiş olmasına rağmen bugüne kadar yapılmamış, bugüne kadar Parlamenta getirilmemiş olmanın ezikliği de olmadan bu iş keşke gelseydi, düzeltilseydi. Bugünkü metin belki ideal bir metin değil; ama, eski metne göre, gerçekten, çok büyük reform sayılacak nitelikte, Türk Milletinin, Türk halkının, Türk insanının, hatta Türkiye'de yaşayan herkesin insan olarak sahip bulunduğu hak ve özgürlükleri önemli ölçüde rahatlatmaktadır, teminat altına almaktadır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Sayın Topçu, lütfen!..

YAŞAR TOPÇU (Devamla) - Burada yanlış olan bir cümle var: Arkadaşlarımız da ona temas ettiler. "Laik toplum düzeninin gerekleri" deyimi yanlıştır.

Arkadaşlar, bir şeyde anlaşalım. Din insanlar içindir. Bizim anlayışımıza göre biz Allah'a inanırız, kul içindir; devlet ve tüzelkişi Allah'ın kulu değildir, kulun kuludur, kulun yarattığı bir var sayımdır. Devlet laik olabilir, laiktir, laik olmalıdır, laik kalmalıdır, buna hiç kimsenin itirazı olmamalıdır; ama, kişileri laik kalmaya zorlayacak ya da o anlamlara gelecek ifadelerden dikkatle kaçınmak lazım.

Onun için, bu değişiklik yapılarak bu maddenin kabulünü, biz hem parti olarak hem bendeniz, ondokuz sene evvel bu Anayasaya ret oyu vermiş bir arkadaşınız olarak büyük bir memnuniyetle karşılıyorum, getirenlere teşekkür ediyorum.

Beni sabırla dinlediğiniz için hepinize saygılarımı sunuyorum. (ANAP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Şimdi söz sırası Doğru Yol Partisi Grubunda; Amasya Milletvekili Sayın Ahmet İyimaya; buyurun efendim.

DYP GRUBU ADINA AHMET İYİMAYA (Amasya) - Değerli Başkanım, Yüce Parlamen-tonun değerli üyeleri; sözlerimin başında hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Tabii, madde konuşması teknik bir konuşma olmalı, gerek Anayasa Mahkemesinin gerek Anayasayı gelecekte uygulamak durumunda kalanların, Parlamen-tonun, anayasa koyucunun iradelerini doğru tespit etmeleri bakımından.

Arkadaşlar, bu madde, şu andaki şekliyle hem özgürlükleri sınırlamanın metodunu, usulünü öngörüyor hem de özgürlükleri sınırlama sebeplerini torba bir formülasyonla düzenliyordu. Eleştiri; bu madde bir özgürlük maddesi değil, bir sınırlama maddesidir deniyordu.

Anayasa Komisyonu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin eğilimine, özgürlükler birikimine ve eleştirilere dayanarak, bu maddede yalnızca, özgürlükler hangi yöntemlerle sınırlanabilir sorusuna yanıt vermiştir; doğrudur bu; fakat, Anayasa Komisyonumuzun buradaki tek başarısızlığı, sanki 13 üncü maddede öngörülen özgürlükleri sınırlama sebeplerini bütün özgürlüklere taşımak gibi bir mükellefiyetimizin var olduğu yönündeki yanlış algılamadır.

Millî Güvenlik Konseyi gerekçesinde dahi, "yasa koyucu bu sebeplerden dilediğini seçmekte - özgürlüğün ve olayın niteliğine göre- veya hiçbir sınırlama getirmemekte özgürdür" denilmiştir. Anayasa Komisyonunda, müzakerelerle aktarıldı; ama, sınırlama sebeplerinin, özgürlükleri düzenleyen özel maddelere, özgürlüklerin felsefesine uygun olarak aktarıldığı kanısında değilim.

Burada, şu metinde, açıklıkla söyleyeyim, iki tane problemimiz var değerli arkadaşlar; bir, isimsiz özgürlükler var. Anayasamızın saymadığı, ama "üçüncü kuşak" adıyla adlandırdığımız öz-gürlük çeşitleri var. "Bunları nasıl sınırlandıracamız" sualine, bu Anayasamız cevap vermiyor. Alman Anayasa Mahkemesi, gelişim veya geliştirme hakkı yoluyla bunu çözdü; ama, şu Anayasamız, şu anda, bunu çözümsüz kıyor.

İkinci sorununuz şu: Burada, her nereden geldiyse Anayasa Komisyonuna, laik toplum kriteri geldi. Bir defa, laiklik, rejimlerin, devletlerin, modern devletlerin, tartışılmaz, değiştirilemez temel niteliğidir. Bunda ittifak var; ama, laiklik, anayasa tekniği bakımından, bakın, şu anda mesela, şu andaki Anayasada -"13 tane" diye Sayın Topçu ifade ettiler- sınırlama sebepleri içerisindedir, cumhuriyetin değişmezleri içerisindedir 2 nci madde yoluyla. Yani, laiklik, özgürlüğü sınırlamanın bir metodu değildir, bir usulü değildir. Burada yapılan, özgürlükleri sınırlamanın metodudur. Nedir; öl-çülülük. Nedir; kanunla sınırlamak. Nedir; demokratik toplum gereklerine aykırı olmamak. Nedir; diğer, işte, sözüne ve ruhuna uygun olmak... Laiklik, özgürlüğü kısıtlama sebebi; yöntemte getirir-seniz, anayasa hukukçuları güler, anayasacılar güler. Devleti ve anayasa koyucuyu bu denli bir vehm içerisine düşürmemeniz gerekir.

Yine, bilimsel olarak, laiklik ile demokrasi arasında bir korelasyon ilişkisi yoktur. Laiklik, demokrasinin önkoşulu değildir. Bugün, İsrail laik değildir; ama, demokratır; Yunanistan laik değildir; ama, demokratır; İngiltere laik değildir; ama, demokratır.

Onun için, burada, aslında, doğru olan zaten yapılmıştır, hangi özgürlüğü bu sebeple sınır-layacaksak, bunun, orada yer almasıdır.

"Laik cumhuriyet" kavramı da büyük bir yanlışır; çünkü, Anayasa, cumhuriyeti, 2 nci mad-desinde tarif etmiştir ve laikliği, onun aslı şartı olarak öngörmüştür. Aslı şartı, onun kavram

kuşağını oluşturan bir kavrama bir isim tamlamasıyla inzıman ettirmek bir dil yanlışlığı değil bir anayasa yanlışlığıdır. Bundan, aslında bu kavramı buradan çıkararak zaten, Anayasa Komisyonu aktardı ilgili yerlere; en doğru şey budur. Yoksa, "laik cumhuriyet" düzeltilmesi doğru değildir, yanlışlık; bir sınırlama sebebinin...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Teşekkür ederim...

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Sayın Başkan, bir cümle...

BAŞKAN - Peki, buyurun, bir cümle; son cümle...

AHMET İYİMAYA (Devamla) - Evet.

Değerli arkadaşlar, bir de, burada önemli olan, demokratik toplum düzeni kavramı, bu Anayasanın tarif ettiği demokrasi değil, Anayasa Mahkememizin de tefsir ettiği gibi, katıldığımız uluslararası sözleşmelerin tarif ettiği küresel demokrasidir. Burada, ölçülülük de, mutlak şekilde amaç-araç dengesi, elverişlilik ve gereklilik koşullarını taşımah.

Öz kavramı, özgürlüğü yasaklayan, güçleştiren veya etkisini kaldıran yasaları kapsamaktadır; gelecekteki uygulayıcılara ışık tutma bakımından bunu açıklıyorum.

Doğru Yol Partisi maddeyi bir bütün olarak tamamen desteklemektedir.

Arz ediyorum efendim. (DYP, DSP, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Gruplar adına başka söz isteyen?.. Yok.

Madde üzerinde 3 adet önerge vardır; okutuyorum :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Anayasa Değişikliğine ilişkin 737 sıra sayılı Yasa Teklifinin 2 nci maddesindeki "...ve ölçülülük ilkesine" ibaresinin madde metninden çıkarılmasını saygılarımla arz ederim.

Kamer Genç
Tunceli

BAŞKAN - Sayın Genç önergeyi geri alacak mı bilmiyorum, demin almıştı...Kendi adına ben vekâleten bir şey söyleyemem...

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) - Efendim, vekâleten reddedelim.

BAŞKAN - Peki efendim, bir okuyalım önce.

Diğer önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Anayasa Değişiklik Teklifinin 2 nci maddesi ile değiştirilmek istenilen Anayasanın 13 üncü maddesinin sonuna aşağıdaki hükmün eklenmesini arz ve teklif ederiz.

İlave hüküm:

"...öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz."

Mustafa Kamalak
Kahramanmaraş
M. Zeki Okudan
Antalya

Oğuzhan Asiltürk
Malatya

Süleyman Arif Emre
İstanbul
Musa Demirci
Sivas

BAŞKAN - Diğer önergeyi okutuyorum ve okuttuktan sonra işleme koyacağım; ancak, İttüzlüğümüze, 5 adet imza okunur diye bir madde ilave ettik, malumunuz; ama, şimdi karşımızda 6 tane grup var. İttüzlüğe aykırı olmamakla beraber, altıncı imzayı da ben okutacağım efendim, grup başkanvekilleri diye.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 737 sayılı kanun teklifinin çerçeve 2 nci maddesinde geçen "demokratik ve laik toplum düzeninin" ibaresinin "demokratik toplum düzeninin ve laik cumhuriyetin" olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Aydın Tümen

İsmail Köse

Beyhan Aslan

Ankara

Erzurum

Denizli

Nevzat Ercan

Hüseyin Çelik

Yasin Hatiboğlu

Sakarya

Van

Çorum

BAŞKAN - Komisyon önergeye katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI TURHAN TAYAN (Bursa) - Ekseriyetimiz yoktur, takdire bırakıyoruz.

BAŞKAN - Sayın Hatiboğlu, gerekçeyi mu okutayım?

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) - Tabii efendim, lütfedersiniz.

BAŞKAN - Gerekçeyi okur musunuz efendim.

Gereçe: Laiklik, Türkiye Cumhuriyetinin değiştirilemez bir niteliğidir. Bu düzenleme, Anayasanın 14 üncü maddesindeki düzenleme ile de paralellik arz etmektedir.

BAŞKAN - Komisyonun takdire bıraktığı önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, İttüzlüğün 94 üncü maddesinin son fıkrası hükmü uyarınca, 6 grubun müşterek vermiş olduğu ve Anayasa Komisyonunun takdire bıraktığı önergenin oylanmasını, gerekli beşte 3 çoğunluğun tespiti için, gizli oylama suretiyle tekrarlayacağız.

Sayın milletvekilleri, yeni usulümüze göre, isimleri okunan sayın milletvekilleri, Adana'dan - İstanbul dahil- İzmir'e kadar, Komisyon sıralarının arkasındaki kabinlerde, İzmir dahil sonuna kadar, Bakanlar Kurulu sıralarının arkasındaki kabinlerde oylarını kullanacaklardır.

Sayın Hatiboğlu, sizin buyurduğunuz şekilde 3 üncü maddeye geçeceğiz; ama, bu, önerge olduğu için, önergeyi bitirelim, maddeyi oylarken 3 üncü maddeyi görmeye başlarız.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) - Efendim, belki, tasnif esnasında... Oylamayı biraz, rahat bir şekilde...

BAŞKAN - Önergede yapamam. Önergede pek aklım ermedi o işe, müsaade ederseniz önergeyi oylayayım, bitsin; 2 nci maddenin oylamasında 3 üncü maddeye geçeriz.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) - Efendim, önergeyi yeniden oylama ihtiyacı doğabilir, o yüzden, müsaade ederseniz...

BAŞKAN - Tabii, tabii... Onun için söylüyorum efendim.

Sayın milletvekilleri, biliyorsunuz, malumlarınız olduğu veçhile, bu önergenin kabulü için de 330 oy gerekli.

Oylamaya Adana ve İzmir'den başlıyoruz.

(Oyların toplanılmasına başlandı)

BAŞKAN - Efendim, vekâleten oy kullanacak sayın bakan varsa lütfen...

Millî Savunma Bakanı Sabahattin Çakmakoglu yerine, Bayındırlık ve İskân Bakanı Abdülkadir Akcan; Sanayi ve Ticaret Bakanı Ahmet Kenan Tanrikulu yerine, Sağlık Bakanı Osman Durmuş oy kullanmıştır efendim.

Sayın milletvekilleri, biliyorsunuz, şu anda önergeyi oyluyoruz. Bu oylamadan sonra, 2 nci maddenin oylamasına geçeceğiz; 2 nci madde oylanırken, 3 üncü maddenin görüşmelerine geçeceğiz. Günde 6-7 madde geçmezse, bu iş bitmez efendim.

(Oyların toplanmasına devam edildi)

BAŞKAN - Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı? Yok.

Oy verme işlemi tamamlanmıştır.

Oy kutuları kaldırılınsın.

(Oyların ayırımına başlandı)

BAŞKAN - Sayıma başlarken, ikinci önergeyi okutup işleme koyacağım efendim.

Önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Anayasa değişiklik teklifinin 2 nci maddesiyle değiştirilmek istenen Anayasanın 13 üncü maddesinin sonuna aşağıdaki hükmün eklenmesini arz ve teklif ederiz.

İlave hüküm:

"...öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz."

**Mustafa Kamalak
(Kahramanmaraş)
ve arkadaşları**

BAŞKAN - Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI TURHAN TAYAN (Bursa) - Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN - Komisyonun katılmadığı önergenin gerekçesini okutayım mı Sayın Hatiboğlu?

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) - Buyurun efendim.

BAŞKAN - Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Teklif edilen 13 üncü maddenin açıklığa kavuşması için mevcut 13 üncü maddede yer almış olan "Sınırlamalar öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz" hükmünün yeni metinde de yer alması gerekir.

Bu hüküm metne eklenmediği takdirde, bir hak ve hürriyetin sınırlanması için getirilen hükümlere dayanılarak başka bir hak ve hürriyetin de kısıtlanması veya kullanılmasının tamamen yasaklanması gibi haksız ve abes bir uygulamaya açık bir metin getirilmiş olur.

Kaldı ki, bu Anayasa değişikliği Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri ile hukukumuzun uyum sağlanması için yapılmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 18 inci maddesinde ise maddeye eklenmesini istediğimiz hüküm aynen vardır.

Bu hükmün yeni metne eklenmediği takdirde değişiklik metni Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin gerisine düşmüş olur.

BAŞKAN - Komisyonun kabul etmediği önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Sayın Genç burada mı? Yok. Geri alır mı diye soruyorum.

Diğer önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görülmekte olan Anayasa Değişikliğine İlişkin 737 sıra sayılı Yasa Teklifinin 2 nci maddesindeki "...ve ölçülülük ilkesine" ibaresinin madde metninden çıkarılmasını saygılarımla arz ederim.

Kamer Genç
Tunceli

BAŞKAN - Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI TURHAN TAYAN (Bursa) - Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN - Gerekeceyi okur musunuz efendim.

Gerekece:

Temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasında Anayasanın sözü ve ruhu ile demokratik toplum düzeninin gerekleri yeterli birer objektif kavramlar olup "ölçülülük" ifadesi Anayasada yer alması gereken objektif bir kavram olarak mütalaa edilemez. Çok sübjektif bir ibaredir, metinden çıkarılması gerekir.

BAŞKAN - Komisyonun kabul etmediği önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Sayın işlemi bittikten sonra 2 nci maddenin oylamasına geçeceğiz.

(Oyların ayırımına devam edildi)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 2 nci maddesi üzerinde verilen önerenin gizli oylamasına 464 sayın milletvekili katılmış olup, 425 kabul, 27 ret, 7 çekimser, 2 boş, 3 geçersiz oy kullanılmıştır. Böylece, önerge kabul edilmiştir efendim.

Şimdi, kabul edilen önergeyle birlikte, 2 nci maddenin gizli oylamasına geçiyoruz.

Oylamaya geçerken, sistemi bir daha değiştiriyoruz; sol tarafta İstanbul milletvekillerinden başlanarak isimler okunacak, İstanbul Vilayetinden önceki vilayetlerin milletvekilleri ise sağ tarafta oy kullanacak efendim; yani, sağ tarafta, Adana Vilayetinden başlanacak. Lütfen, vilayet sıralarını karıştırmayın. Yığılmaya sebebiyet vermemek için, sayın milletvekilleri isimleri okundukça teşrif ederlerse daha süratli bitirmiş oluruz.

Oylamaya başlıyoruz.

(Oylar toplandı)

BAŞKAN - Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı? Yok.

Oylama işlemi bitmiştir.

Kupalar kaldırılınsın.

(Oyların ayırımına başlandı)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, oylar tasnif edilirken, 3 üncü maddeyi görüşeceğiz.

3 üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 3.— Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 14 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 14.— Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.

Anayasa hükümlerinden hiçbirisi, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.

Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

BAŞKAN - 3 üncü madde üzerinde, Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına, Şanlıurfa Milletvekili Sayın Yahya Akman; buyurun.

Süreniz 5 dakika.

AKP GRUBU ADINA YAHYA AKMAN (Şanlıurfa) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 14 üncü maddesini değiştiren çerçeve 3 üncü madde üzerinde AK Parti Grubu adına söz almış bulunuyorum; bu vesileyle, Yüce Heyetinizi saygıyla selamlarken, önümüzdeki hafta resmen başlayacak olan yeni yasama yılının da hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Görüşmekte olduğumuz bu madde "temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmaması" başlığını taşımaktadır. Anayasanın 12 nci maddesinde, iki cümleyle, temel hak ve hürriyetlerin niteliği tarif edildikten sonra, ardından gelen 4 maddede, çok uzun uzadıya, bu hak ve hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı anlatılmaktadır. İşte, bugün, bu Anayasanın değiştirilmesini gerektiren temel problemin de buradan kaynaklandığı bir gerçektir. Bu gerçek, Anayasanın "amayasa" veya "istisnalar yasası" olarak anılmasının da temel nedenidir. "Ancak" diye başlayan istisnalarla, kaşıklı verilen hakların kepeçyle alındığına, Anayasanın neredeyse her maddesinde rastlıyoruz.

Anayasaya bakıldığı zaman, kâğıt üzerinde altına imza atmış olduğumuz tüm uluslararası metinlerin düzenlediği haklardan söz edildiğini görürüz; ama, maddeleri okumaya başladığımız zaman, aslında bu haklardan sadece söz edilerek nasıl kullanılamayacağının anlatıldığına tanık oluruz.

Görüşmekte olduğumuz 14 üncü madde de, yine ayrıntılı bir şekilde, hak ve hürriyetlerin kısıtlanması konusunu düzenlemektedir. Uzlaşma Komisyonunun bu maddeyi değiştirme gerekçesine bakıldığı zaman, Anayasanın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 17 nci maddesiyle uyum sağlaması olduğunu görüyoruz.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin güvence altına almış olduğu haklar; yaşama hakkı, işken-ce yapma, insanlık dışı ve haysiyet kırıcı davranışta bulunma ve ceza verme yasağı, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı, kölelik, kulluk, zorla çalıştırma ve angarya yasağı, adil yargılanma hakkı, suç ve cezaların kanuniliği, özel hayatın gizliliği, konut ve haberleşme özgürlüğüne saygı hakkı, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, toplantı ve dernek kurma özgürlüğü, evlenme ve aile kurma özgürlüğü, hak arama özgürlüğü; daha sonra bu saymış olduğumuz hak ve özgürlüklere ilaveten ek protokollerle bazı ilaveler daha yapılmıştır ki, bunlar, mülkiyet hakkı, eğitim ve öğrenim hakkı, serbest

seçim yapma hakkı, sözleşmeden doğan yükümlülük için kişi özgürlüğünü kısıtlama yasağı, serbest dolaşım ve yerleşme hakkı, vatandaşların sınır dışı edilmesi ve ülkeye girmelerinin engellenmesi yasağı, yabancıların topluca sınır dışı edilmesi yasağı gibi yasaklar gelmektedir. Tüm bu hak ve hürriyetleri düzenleyen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ek protokoller, bunların sınırlandırılmasını 17 nci maddede çok kısa ve öz bir biçimde tarif eder. Bu sözleşme şekillerinden hiçbiri, bir devlete, topluma ya da bireye işbu sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesini ya da sözleşmede öngörülmediğinden daha geniş bir ölçüde sınırlandırılmasını amaçlayan bir uğraşı içine girmeyi ya da davranışta bulunmayı amaçlayan herhangi bir hak sağladığı yolunda yorumlanamaz. Bu maddenin, aşağı yukarı aynı ifadelerle görüşmekte olduğumuz çerçeve 3 üncü maddenin ikinci fıkrası olarak kabul edilmiş olması, kanaatimce olumlu bir gelişmedir.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; temel hak ve özgürlükler anayasaların en önemli bölümlerini oluşturur. Hatta, gelişmiş dünya ülkelerinde anayasa denince, insanların aklına, kendilerine ait vazgeçilmez ve güvence altına alınmış haklar gelir. Anayasaların bu bölümlerini önemli kılan husus şudur: Bütün yasaların üzerinde bir konumda olan anayasa, insanların bu haklara sahip olduğunu ve bunların, kanunlar ve iktidarlar değişikçe ellerinden alınamayacağını bildirirler.

Bugün, çağdaş dünya, artık, insan hakları olarak kısaca özetlenen hakların hiçbir surette oynanamayacağını ve çoğunluğun, bunu, azınlığın elinden alamayacağını kabul etmektedir. Aslolan, detaylı anayasalar yapmak değil, güçsüz olan bireyi güçlü olan devlet otoritesine karşı koruma altına almaktır. Bu anlamda bakıldığında zaman, Uzlaşma Komisyonunun kabul ettiği metinden geri adım atılarak bu maddede yapılan değişikliğin olumsuz olduğunu ifade etmek istiyorum.

Evrensel ölçülerde bir anayasa yapabilmek dileğiyle Yüce Heyetinizi saygıyla selamlıyorum. (AKP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum efendim.

Söz sırası Saadet Partisinde.

Rize Milletvekili Sayın Mehmet Bekâroğlu; buyurun efendim. (SP sıralarından alkışlar)

Süreniz 5 dakika.

SP GRUBU ADINA MEHMET BEKÂROĞLU (Rize) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşmekte olduğumuz Anayasanın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yasa Teklifinin çerçeve 3 üncü maddesi üzerinde Saadet Partisi Grubu adına görüşler açıklamak üzere söz aldım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Değerli milletvekilleri, aslında, bu yapmakta olduğumuz anayasa değişikliği, sanıyorum, Türkiye Büyük Millet Meclisi için gerçekten önemli bir adımdır; çünkü, üzerinden ondokuz sene geçmiş olmasına rağmen, 1982 Anayasası üzerinde çok ciddi bir çalışma yapılamamıştır. Şimdiye kadar 25 maddede yapılan değişiklikler, aslında, bugün üzerinde çalışmakta olduğumuz değişikliklerin yanında çok da anlamlı olmamaktadır.

Değerli milletvekilleri, niçin bir milletin, bir devletin, bir ülkenin meclisinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin böyle bir çalışma yaptığını bu kadar önemsemekteyiz; çünkü, Türkiye'nin içinde bulunduğu durum bunu gösteriyor.

Değerli arkadaşlarım, 1982'de yapılan Anayasanın, işte, bir tepki anayasası olması, darbeden sonra yapıyor olması, insan hak ve özgürlükleri konusunda, demokrasi konusunda birçok engeli bulunması bir yana, geçici 15 inci maddesinde, evrensel demokrasinin ölçülerini, insan haklarını bir tarafa bırakın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini bir tarafa bırakın, akıl ve mantığa uygun olmayan

bir maddesini bile, hâlâ değiştiremedik. 1982 Anayasasında deniliyor ki: "Bu dönemde çıkarılan kanunların, yasaların, hiçbir şekilde Anayasaya aykırılığı iddia edilemez."

Değerli milletvekilleri, bugün, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapmış olduğu bu çalışma, bu sebepten dolayı, böyle bir ortamda bu değişikliği yaptığımız için anlamlıdır.

Değerli arkadaşlarım, çerçeve 3 üncü madde Anayasamızın 14 üncü maddesini değiştirmektedir. 14 üncü madde, temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmasıyla ilgilidir. 1982 Anayasamızda, temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılması anlamında, tanımlanmayan, her tarafa çekilebilecek müphem kavramlar var; sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak, dil, ırk, din ve mezhep ayrımı gibi... Şimdi yapılan değişikliklerle, bu kavramlar kaldırılarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uygun bir şekilde "hak ve hürriyetlerin hiçbir, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan eylemler biçiminde kullanılamaz" deniliyor. Bu, gerçekten, Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi, insan hak ve özgürlüklerinin ayağa kaldırılması açısından son derece önemli bir düzenlemedir.

Değerli arkadaşlarım, burada yapılan bir düzenleme de, bugüne kadar Türkiye'de yapılan anayasa çalışmalarının zihnini ortaya koyması açısından da anlamlıdır. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda, devlet, verili bir bilgi olarak ele alınmış; daha sonra, nasıl bir millet olacağı tanımlanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla, bireyin, nasıl bir birey olacağı, nasıl bir vatandaş olacağı tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, devlet, hep kutsal olmuştur; birey, hep araç olmuştur. İşte, burada, ilk defa, yine, devlet ile birey yan yana yazılmaktadır. Denilmektedir ki: "Bu Anayasa hükümlerinden hiçbir, devlete veya kişilere, bu Anayasayla tanımlanmış temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesi veya Anayasada belirtilenlerden daha geniş şekilde sınırlandırılması yetkisi vermez." Bu, Türkiye'de, anayasa çalışmaları açısından son derece önemli bir değişikliktir değerli arkadaşlarım. Bu sebepten dolayı, biz, Saadet Partisi olarak, bu değişikliği önemsiyoruz ve bu maddeye "evet" oyu kullanacağız.

Değerli milletvekilleri, demokrasi, aslında, temel hak ve hürriyetler rejimidir. "Temel hak ve hürriyetler" diyerek, bunu çok basite alamayız değerli arkadaşlarım. "Demokrasi" demek, "temel hak ve hürriyetler" demek, aynı zamanda "ekmek" demektir.

Değerli arkadaşlarım, dünyaya şöyle bir göz atın; nerede demokrasi varsa, nerede temel hak ve özgürlükler önemseniyorsa, o ülkeler zengin ülkelerdir, o ülkelerde yaşayan insanlar refah içinde yaşamaktadır; ama, nerede temel hak ve özgürlükler sınırlanmışsa, nerede demokrasi eksikse ya da yoksa, o ülkelerde yaşayan insanların "ekmek" diye bir sorunları var değerli arkadaşlarım.

Demokrasilerde esas olan bireydir, insandır. Eğer, bir anayasa yaparsak, bireylerin nasıl daha rahat yaşayacağını hesaba almak durumundayız. Zaten, bütün anayasa çalışmalarında, bireyler bir araya geliyorlar, birbirimizin haklarına tecavüz etmeden, rahat bir şekilde nasıl yaşayabiliriz bu ülkede... Bu sorunun cevabı bizde de...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MEHMET BEKÂROĞLU (Devamla) Sayın Başkan, son cümlem efendim...

BAŞKAN- Efendim, buyurun, toparlayın.

MEHMET BEKÂROĞLU (Devamla) - Bizde de böyle olmak durumundadır.

Bizde ise, konuşmamın başında belirttiğim gibi, önce, devlet tanımlanıyor; bu, verili bir bilgi; daha sonra nasıl bir insan olacak... Böyle olunca da, gerçekten hak ve özgürlükler konusunda çok ciddi sorunlar yaşanmaktadır.

Elbette bizim şu anda yapmış olduğumuz değişiklikler, teorik olarak, yasal olarak, Anayasaya geçeceğinden dolayı önemli konulardır; ama, eğer, biz, bu düşüncemizi değiştirmesek, yani, devletin kutsal olduğu, bireyin ise araç olduğu düşüncesini değiştirmesek, yine, uygulamalarda, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı uygulamalarla karşı karşıya bulunacağız.

BAŞKAN -Teşekkür ediyorum efendim...

MEHMET BEKÂROĞLU (Devamla) Umarım, bu değişiklikler, bu çalışmalar, uygulayıcıların zihinlerini de değiştirecek ve ülkemiz, demokrasinin tam ve kâmil olduğu, hak ve özgürlüklerin kısıtlanmadığı bir ülke olacaktır diyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum. (SP sıralarından alkışlar).

BAŞKAN -Teşekkür ediyorum efendim.

Söz sırası, Demokratik Sol Partisi Grubu adına, Çanakkale Milletvekili Sayın Sadık Kırbaş'ta.

Buyurum efendim. (DSP sıralarından alkışlar)

DSP GRUBU ADINA SADIK KIRBAŞ (Çanakkale) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 14 üncü maddesinde yapılacak değişikliklerle ilgili olarak Demokratik Sol Parti Grubu adına söz almış bulunuyorum; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Yüce Meclis, ilk kez, bu denli kapsamlı bir anayasa değişikliği paketini, büyük bir uzlaşma ve olgunluk içinde görüşerek, tarihî bir görevi yerine getirmektedir. Hepimizin izlediği gibi, toplumun her kesiminden olumlu mesajlar gelmektedir. Bu ortam, ileride, Anayasasının yürütme, yargı ve diğer hükümlerinde de değişikliklere gidilmesini sağlayarak, Türkiye'nin demokratikleşmesinde daha ileri adımlar atılmasını kolaylaştıracaktır. Bu değişiklikler, genel olarak, siyasete, Parlamento'ya, siyasi partilere, siyasetçilere güvensizliğin giderek yoğunlaştığı bir ortamda gündeme gelmektedir. Şimdiye kadar, Partilerarası Uzlaşma Komisyonunda ve Anayasa Komisyonunda sergilenen uzlaşma yaklaşımıyla bu değişikliklerin gerçekleştirilmesi, iktidarıyla muhalefetiyle, Yüce Meclisin ortak başarısı ve kıvanç olacaktır. Bu başarı, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, hem Türk toplumu önünde hem de tüm dünyada saygınlığını artıracaktır.

Dünkü birleşimde, Anayasa Komisyonu Başkanımız Sayın Tayan, bugüne nasıl geldiği konusunda, Partilerarası Uzlaşma Komisyonunda ve Anayasa Komisyonundaki çalışmalarla ilgili olarak birtakım bilgiler verdiler. Ben de, çok ufak bir kesit sunmak istiyorum, sizlere bir fikir verebilmek için.

Partilerarası Uzlaşma Komisyonu toplandığında, o zaman komisyonun adı, Anayasa Uyum Komisyonuydu; böyle, garip bir adı vardı. Verdiğimiz önergieyle, bu komisyonun adını, Partilerarası Uzlaşma Komisyonu haline getirdik. Bugün bu uzlaşmayı gördükten sonra, bunun ne denli haklı olduğu bir kez daha anlaşılıyor. Daha sonra bir alt komisyon kuruldu, 5 partinin temsilcileri bir araya geldi, beni başkan seçtiler ve çalışmaya başladık ve öncelikle, uzlaştığımız maddelerden hareket edelim, iyi bir başlangıç yapalım diye düşündük. Tüm partilerin elindeki dokümanları yan yana koyduk, bazılarının kitapçıkları vardı-bazılarının kitapçıkları vardı, diğerleri dokümanlar, raporlar getirtiler- ve çıkan sonuca göre, 3 madde üzerinde bir anlaşma, uzlaşma görülmüyordu; tüm partilerin uzlaşabildiği maddeler... Bu, cesaretimizi kırmadı; yeni bir yaklaşım, anlayışla tekrar işe koyulduk. Koridorlarda gazeteciler merakla bekliyorlardı. Biz, tartışılacak nitelikteki maddeleri aramaya başladık ve 25 madde bulduk ve bunları liderlerin görüşlerine sunduk, kendilerinden yakın ilgi ve destek gördük. Daha sonra, kamuoyunun desteği geldi ve bu 25 maddeyle bugünlere kadar gelebildik. Partilerarası Uzlaşma Komisyonunda gerçekten çok büyük bir anlayış ve uzlaşma havasıyla bu çalışmalar yapıldı. Daha sonra, bu anlayış, Anayasa Komisyonuna da yansdı. Bu

komisyonda katkıda bulunan arkadaşlara şükranlarımı sunuyorum. Yüce Meclisin de, bu uzlaşma anlayışı içinde, bu anayasa değişikliklerini gerçekleştireceğine inanıyorum. Bu başarı, tüm kurumlara, daha doğrusu sivil toplum örgütlerine ve Türkiye Büyük Millet Meclisini hor gören ya da hafifseyen birtakım çevrelere karşı güzel bir ders olacaktır diye düşünüyorum. (DSP sıralarından alkışlar)

Anayasanın 14 üncü maddesine dönersek, bu madde "Temel Haklar ve Ödevler" başlıklı İkinci Kısımda yer almaktadır. İdeal ya da tabii hukuk deyiimiyle "insan hakları" olarak adlandırdığımız bu bölüm, tüm anayasaların özünü oluşturmaktadır. Bu bölümde yapılacak olumlu değişiklikler, demokratikleşme sürecinde çok büyük önem taşımaktadır. Bu, aynı zamanda, Avrupa Birliğinin siyasi kriterlerinin karşılanması yönünden de önemlidir. Bu maddede yapılan değişikliklerle, eylem ve yorum yoluyla hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasının önlenmesine yönelik hükümler öngörülmektedir. Bu değişiklikler, başlangıç ve 13 üncü maddeye paralel değişikliklerdir. Burada, düşünce özgürlüğünün değil, eylemlerin sınırlanması söz konusu olmaktadır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Efendim, toparlarsanız memnun olurum.

SADIK KIRBAŞ (Devamla) - 14 üncü madde, 1982 Anayasasında yer alan şekliyle, amacı aşan gereksiz unsurlarla şişirilmişti ve uygulamada yeni bir sınırlama boyutu yaratıyordu; bir yerde, başlangıç ve 13 üncü maddeyle birlikte, temel hak ve özgürlükler için üçlü bir kıskaç oluşturuyordu. Yürürlükteki metin, öngördüğü genel yasakçı çerçeveden ayrılarak, amaca uygun bir biçimde sadeleştirilerek, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 30 uncu maddesine, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 17 nci maddesine ve Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 5 inci maddesine uyumlu hale getirilmektedir. Böylece, 13 üncü maddeyle birlikte, ulusal programda taahhüt ettiğimiz değişikliklerin önemli bir halkası da gerçekleşmiş olacaktır.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Teşekkür ederim. (DSP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum Sayın Kırbas.

Doğru Yol Partisi Grubu adına, Erzurum Milletvekili Sayın Ayvaz Gökdemir; buyurun efendim.

DYP GRUBU ADINA AYVAZ GÖKDEMİR (Erzurum) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Üzerinde görüşmekte olduğumuz madde, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasıyla ilgili. Değerli hatiplerimiz, yazarlarımız ve konuya ilişkin herkesçe ağırlıklı bir şekilde belirtildiği üzere, Türkiye, hak ve hürriyetlerden mahrumiyetin veya yeteri kadar hak ve hürriyete sahip olamamanın sıkıntılarını yaşadığı gibi, hak suiistimalinin de şaheser örneklerini, geçmişte yaşayıp gelmiştir. Diğer anayasalarda olduğu gibi, bizim Anayasamızda da böyle bir madde olmalıydı ve var. Elbette, temel hak ve hürriyetler suiistimal edilmemeli, kötüye kullanılmamalı. Her iki metni, meriyette bulunan Anayasamızdaki metinle değişiklik metnini, arkadaşlarımız yan yana getirdikleri zaman, yapılanın bir ihtisar olduğunu, bir kısaltma olduğunu görecektir. Mevcut maddenin iskeleti, ana cümleleri muhafaza edilmiştir, onların açılımı niteliğindeki ifade ve ibareler çıkartılmıştır. Değerli hatiplerin de işaret ettikleri gibi, bir yenilik vardır burada, işte o Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 17 nci maddesinden mülhem olarak ilk defa Anayasamıza bu temel hak ve hürriyetlerin vatandaşlar, devletin dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından olabileceği gibi, bizatihi devlet tarafından da suiistimal edilmesi ihtimalini gözönüne alarak, devletçe de, iktidarda bulunanlarca da

-her ne kadar zayıf ve uzak bir ihtimal olsa da- sınırlanamayacağı hususunda, devlet için de bir kayıt eklenmiştir. Bu ekleme de isabetlidir. Şahsi kanaatime göre bu ihtisar da yerindedir.

Geçmişteki hak ve hürriyet sınırlamalarını gözönünde bulundurarak, bazı arkadaşlar için, acaba sınırlamacılar mı açılıyor endişesi varit değildir, düştürmüş taşınmış olarak söylüyorum ve zaten buna aykırı fiillerin kanunla düzenleneceği hem değişiklikte var, hem meri anayasamızda var. Bazı tafsilat gerekiyorsa, bazı açılımlar gerekiyorsa o açılımlar müeyyide getiren kanunlarda da yapılabilir.

Ben ve arkadaşlarım, kemali emniyetle bu maddeye evet oyu vereceğiz.

Yüce Meclisi saygıyla selamlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum efendim.

Gruplar adına başka söz isteyen?.. Yok.

3 üncü maddenin görüşmeleri bitmiştir.

2 nci maddenin gizli oylamasının neticesini arz ediyorum:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun teklifinin 2 nci maddesinin gizli oylamasına 472 sayın milletvekili katılmış olup;

Kabul 437

Ret 17

Çekimser 8

Geçersiz 3

Boş 7 oy kullanılmıştır.

Böylece, 2 nci madde de Anayasanın öngördüğü beşte 3 çoğunluğu elde etmiş olmaktadır.

3 üncü maddenin gizli oylamasına başlıyoruz.

(Oylar toplandı)

BAŞKAN - Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı? Yok.

Oyunu kullanmayan sayın bakan var mı? Yok.

Vekâleti olup da oyunu kullanmayan sayın bakan var mı? Yok.

Efendim, oy verme işlemi tamamlanmıştır.

Kupalar kaldırılınsın.

(Oyların ayırımına başlandı)

BAŞKAN - Oylama neticesinden sonra 10 dakika ara vereceğim.

4 üncü maddeyi okutuyorum efendim:

MADDE 4.- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 19 uncu maddesinin beşinci fıkrasının ilk cümlesi, altıncı fıkrası ile son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok yedi gün içinde hâkim önüne çıkarılır."

"Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir."

"Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir."

BAŞKAN - 4 üncü madde üzerinde, Adalet ve Kalkınma Partisi adına, Kocaeli Milletvekili Sayın Osman Pepe; buyurun efendim. (AKP sıralarından alkışlar)

Gruplar adına başka konuşacak var mı efendim?

VEYSEL CANDAN (Konya) - Saadet Partisi Grubu adına Sayın Mehmet Bekaroğlu.

BAŞKAN - Yazın gönderin efendim, ısmarlama olmaz.

Sayın Pepe, süreniz 5 dakika.

AKP GRUBU ADINA OSMAN PEPE (Kocaeli) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Anayasa Değişikliği Teklifinin 4 üncü çerçeve maddesinde, Adalet ve Kalkınma Partisi adına söz almış bulunuyorum; şahsım ve partim adına hepinizi saygıyla selamlarım.

Bugün yapılmakta olan değişiklikle, 1982 Anayasasının 19 uncu maddesinde aşağıdaki değişiklikler oluyor:

Yakalanan veya tutuklanan kişinin gözaltı süresi onbeş günden yedi güne indiriliyor.

Yine, yakalanan kişinin yakınlarına derhal bilgi verilmesi ve bu esaslar dışında, bir işleme tabi tutulan kişilerin uğradıkları zararlar devletçe ödenir deniliyor.

Tabii, söz buraya gelmişken, 1982 Anayasasının hazırlanıp halkoyuna sunulduğu günlere bir nebze sizleri götürmek isterim. Anayasayı hazırlatanlar, tek taraflı bir propagandayla, Anayasanın methiyesini yere göğe sıdıramıyorlardı. Karşı çıkanları ise, komünistlikle, bölücülükle ve ne kadar olumsuzluk varsa onlarla yaffahıyorlardı. 1982 Anayasası, bireyi ve özgürlükleri esas alan bir anayasa değildi. Bu özelliğinden dolayı, 1982 Anayasası, kabul edilmesinin üzerinden çok az bir süre geçtikten sonra, toplumda tartışılmaya açılmıştır. Toplumdaki bu yoğun eleştiriler günümüzde de sürmektedir. Bugün, Türkiye'de, 1982 Anayasasını tam olarak içine sindirebildiğini söyleyebilen bir tek Allah'ın kulu yoktur. Onbeş sene önce, 1982 Anayasasına karşı çıkmak, ne kadar haksız ve ağır ithamlarla karşılanıyordu. Halbuki, bugün, anayasayı değiştirmek, Avrupa Birliği için Türkiye'nin önünün açılması için şart görülüyor. Nereden nereye geldik!

Kavramların bu kadar içişi edildiği başka bir dünya ülkesi yoktur. En doğrusu, insanımızın sorunlarını çözmekten son derece uzak olan 1982 Anayasasının tamamen değiştirilmesidir; fakat, Meclisimizin bugün attığı bu adım ve uzlaşma, yakın bir gelecekte sivil bir anayasa yapabileceğimize olan inancımızı da kuvvetlendirmektedir. Şeyh Edebalı'nın "insanı yaşat ki devlet yaşasın" sözünü anayasayı hazırlayanların ruh olarak özümseyebilmeleri halinde, her şeyin merkezine insanın yaşama hakkının, özgürlüğünün ve mutluluğunun konulması halinde, sorunların daha kolay aşılabileceği, ortadaki bir gerçektir. Ne yazık ki, biz, insanımıza güvenmiyoruz, ona değer de vermiyoruz, onu potansiyel suçlu olarak görüyoruz. İşte, o zaman, dayatan bir anayasa ve yasalarla, işi hep yokuşa sürüyoruz. Elbette, bu da sağlıklı bir çıkış yolu olmuyor.

Aslında, anayasa ve yasaların kâğıt üzerinde çok mükemmel olmaları da yetmez; onları uygulayanların eğitimleri, ahlakları, anlayışları çok önem kazanıyor. Yazılı anayasası olmayanlar, çok şatafatlı anayasası olanlardan daha çağdaş olabiliyor. İngiltere'nin yazılı anayasası yok. Pek çok diktatörlüğün, lüks kâğıtlara basılı, tumturaklı ifadelerle dolu anayasa metinleri olduğu da bir gerçektir. Yazılanın değil, uygulamanın önemli olduğunu unutmamak lazımdır.

Şimdi, söz buraya gelmişken, son günlerde bir hayli yoğunlaşan gözaltındaki işkence ve kötü muamelelere de değinmek istiyorum.

Birkaç hafta önceydi, İstanbul'da, 5-8-11 yaşlarındaki çocukların anneleriyle birlikte rehin tutulduklarını, gözaltında tutulanlara insanlıkdışı işkence yapıldığını, elektrik verildiğini, bu kürsüden dile getiremeyeceğim pek çok insanlıkdışı muamelenin hepsinin gözaltında yapıldığını da hepimiz pekâlâ biliyoruz.

Ülkenin pek çok yerinde, insanların gözaltındayken öldüğünü, kaybolduğunu, bazı uzuvlarını kaybettiklerini de yine medyadan, hep birlikte takip ediyoruz. Tüm bu yapılanların, bakan ve bütün yetkililerce bilindiği; fakat, konunun yeterince takip edilmediğini de söylemekte fayda görüyorum.

Gözaltındaki kişilerin, doktora polis nezaretinde götürülüp muayenelerinin yaptırılmasındaki yanlışlığı da, zannediyorum, burada bilhassa zikretmekte fayda var; çünkü...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Buyurun efendim.

OSMAN PEPE (Kocaeli) - ... kolundan polise kelepçeli olan tutuklunun, polisin yanında, kendi özgür iradesiyle olayı açıkça söylemesi mümkün değildir; çünkü, kendisinin hangi telkinlerle oraya götürüldüğünü, hepimiz de pekala biliyoruz. Gözaltında, bu sorgulamanın her safhasında avukatın bulunması gerekir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye'nin en çok mahkûm olduğu davaların işkence ve gözaltı davaları olduğunu da bilmemiz gerekir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Toparlar mısınız Sayın Pepe. Bitirmeniz için size son bir imkân tanyayım.

OSMAN PEPE (Devamla) - Toparlıyorum Sayın Başkan.

İşkence bir insanlık suçudur. Daha çağdaş, daha özgür bir Türkiye için bugün yapılmakta olan bu anayasa değişikliğini fevkalade önemsiyorum ve Anayasanın sivil olarak tam, baştan sona değiştirileceği ümidiyle hepinizi saygıyla selamlıyorum. (AKP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Şimdi, söz sırası Saadet Partisinde.

Rize Milletvekili Sayın Mehmet Bekâroğlu, buyurun. (SP sıralarından alkışlar)

SP GRUBU ADINA MEHMET BEKÂROĞLU (Rize) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşmekte olduğumuz Anayasanın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin çerçeve 4 üncü maddesi üzerinde, Saadet Partisi Grubu adına söz aldım. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bu madde kişi hürriyeti ve güvenliğiyle ilgilidir.

Değerli milletvekilleri, biraz evvel konuşan arkadaşımız, bundan onbeş gün önce İstanbul'da çocukların ve kadınların rehlin alındığını, sanık olan yakınlarının karakola ya da emniyete getirilmesi için rehlin tutulduğunu söyledi. Gerçekten, çok doğru ve ayıp bir şey. Bunu kınıyoruz; ama, Türkiye'de yıllardan beri insanlar usulsüz bir şekilde göz altına alınıyor. Türkiye'de faili meçhullerin sayısını hiç kimse bilmiyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi, faili meçhul cinayetleri araştırmak için komisyon kurdu; ama, bu komisyonun oluşturmuş olduğu raporun ne olduğunu hiç kimse bilmiyor ve sormuyor. Türkiye'de insanlar gece yarısı tutuklanıp götürülüyor; nereye götürüldüğünü yakınları bilmiyor; kimse bilgi vermiyor. Bunların sayısı, bir değil belki binlerce. Bu, 21 inci Yüzyılda, demokrasiden, insan haklarından söz edildiği bu çağda, gerçekten, millet adına ayıp bir şey değerli arkadaşlarım. Umuyorum ki, bu yaptığımız değişiklik, bu büyük hataların, yanlışların yapılmasını engelleyecek, buna bir kapı açacaktır. Biraz önceki konuşmamda da belirttim, Anayasada bu değişiklikleri yapmak son derece önemlidir; ama, yeterli değildir. Öncelikle, biz, kendi düşüncemizi, zihniyet yapımızı değiştireceğiz değerli arkadaşlarım. Türkiye'de, maalesef, yıllardan beri, verilmiş bir kavram olarak devlet ele alınıyor ve kutsanıyor. Devlete bir şekilde dahil olan bir kimse, kendisini, devletli, kutsal, kutsal adına iş yapan biri gibi görmeye başlıyor ve oraya geldiği andan itibaren de, bireyi araç olarak, potansiyel tehlike olarak görmeye başlıyor değerli arkadaşlarım. Bütün bu işler, daha çok, gözaltında oluyor.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde onbeş yıl devam eden bu düşük yoğunluklu savaş sırasında, gözaltında ifade edilen binlerce kayıp var. Bu nedenle, bugün yapmakta olduğumuz bu anayasa değişikliğinin en önemli maddelerinden biri bu maddedir. Değerli arkadaşlarım, bu madde ne getiriyor: Bu madde, her şeyden evvel, gözaltı süresini kısaltıyor -gerçi, toplu suçlar yerine, niçin terör suçları ve sadece uyuşturucu suçları denildiğini çok anlamış değilim- gözaltı süresini yedi güne indiriyor. Bu, son derece önemli bir adımdır.

Bundan da önemlisi, yakalanan ve tutuklanan kişinin durumu yakınlarına derhal bildirilir. Daha önce, 1982 Anayasasının şu anda geçerli olan hükmüne göre, bu durum, değişik sebeplerden dolayı ihmal edilebiliyordu. Bu nedenle, bu değişiklik son derece önemli bir değişikliktir; bunu önemsemek durumundayız.

Değerli arkadaşlarım, bu değişiklikle getirilen bir yenilik de şudur: Kişiler bu durumda zarara uğradıklarında, bu zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre devletçe ödenir. Daha önce Uzlaşma Komisyonunda eklenmiş olan "kişilere rücu eder" cümlesi çıkarılmıştır; çünkü, Anayasanın başka maddelerinde bunu telafi edebilecek değişiklikler mevcuttur.

Değerli arkadaşlarım, biz, bu değişikliği, sadece, yolunda olduğumuz Avrupa Birliği istiyor diye yapmıyoruz, yapmamalıyız; ama, elbette, Avrupa Birliğiyle girmiş olduğumuz bu ilişki dolayısıyla, Türkiye'nin Avrupa Birliği yolunda ilerlemesi için, bunları yapmak zorundayız; ama, bütün bunları kendi insanımız için yapıyoruz.

BAŞKAN - Sayın Bekaroğlu, toparlar mısınız.

MEHMET BEKAROĞLU (Devamla) - Biz, bu psikolojiden kurtulmak zorundayız; bunu, başkaları istiyor diye yapıyoruz. İşte, bunu yaparsak, bunun arkasından birtakım ekonomik kolaylıklar da gelebilir, bizi kabul ederler, para gönderirler, borcumuzu ertelerler; bunun için yapıyoruz. Bu, son derece yanlıştır. Bu psikolojiden kurtulalım. Eğer bu psikolojiden kurtulmazsak, gerçekten saygılığımızı yükseltmemiz mümkün olmaz.

Ayrıca, bunu, gerçekten kendimiz için, kendi insanımız için yaptığımızı söylemez ve bu bilinci yerleştirmesek, bu konuda uygulama yapan insan "nasıl olsa formalite icabı yapılan değişikliklerdir, kâğıtta o şekilde yazıyor, ben kendimi bilirim" der. Bu sebepten dolayı, sadece bunları yapmakla yetinmeyeceğiz, bu bilincin bu ülkeye yerleşmesi için gayret sarf edeceğiz.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. (SP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum.

Sayın milletvekilleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 3 üncü maddesinin gizli oylamasının neticesini arz ediyorum:

Kullanılan oy sayısı:	450
Kabul:	422
Ret:	19
Çekimser:	6
Boş:	3

Böylece, 3 üncü madde de yasalaşmış ve Anayasanın öngördüğü beşte 3 çoğunluğu sağlamıştır.

Sayın milletvekilleri, bu oylamalar kolay olsun diye iki kabin yaptık; ama, madde üzerinde verilmiş önergeler var. Kabul edilecek olan önergeyi de tekrar oylayacağız.

O nedenle, birleşime 10 dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati : 16:13

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati:16.30

BAŞKAN: Başkanvekili Mustafa Murat SÖKMENOĞLU**KÂTİP ÜYELER: Şadan ŞİMŞEK (Edirne), Mehmet AY (Gaziantep)**

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, 132 nci Birleşimin Üçüncü Oturumunu açıyorum. Çalışmalarımıza kaldığımız yerden devam ediyoruz.

IV. - KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN**GELEN DİĞER İŞLER (Devam)**

1.- Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 288 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/803) (S. Sayısı: 737) (Devam)

BAŞKAN - Komisyon ve Hükümet yerinde.

Şimdi, 4 üncü madde üzerinde, Anavatan Partisi Grubu adına, Manisa Milletvekili Sayın Ekrem Pakdemirli; buyurun efendim. (ANAP sıralarından alkışlar)

ANAP GRUBU ADINA EKREM PAKDEMİRLİ (Manisa) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; Anayasanın değiştirilmesiyle ilgili kanun teklifi üzerinde Partimin görüşlerini sunmak için karşınızdayım. Sözlerime başlarken, saygılar sunuyorum.

Değerli arkadaşlar, 4 üncü maddeyle, Anayasamızın 19 uncu maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5 inci maddesiyle uyumlu hale getirilmek istenmektedir. İstenmektedir diyorum; çünkü, buradaki süreler, maalesef, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki "derhal" kelimesini karşılayan nitelikte değildir. Nitekim, mahkemenin verdiği kararlar ve yaptığı uygulamalarda, uygun olan sürenin dört gün olduğu ifade edilmekte ve dört güne ilgili bir uygulama yapılagelmektedir.

Burada şunu söylemek istiyorum: Yanılmıyorsam, önergeler de verilmiş durumdadır. Hakikaten uyumlu hale getirmek istiyorsak, bırakın bizdeki özel halleri, gelemim, olduğu gibi alalım.

Bakın, cumhuriyeti kuranlar demişler ki: "Medeni Kanunu alacağız." Gitmişler, aynen tercümeyle, İsviçre'den almışlar. "Ticaret hukukunu getireceğiz" demişler, Almanya'dan aynen almışlar. Ha, doğru-yanlış, ayrı; ama, hiç olmazsa, aynen alıyor ve uygulamada özürler varsa, sıkıntılar varsa, bunları sonra ortadan kaldırıyor...

Şimdi biz de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle uyumlu hale geleceğiz. Geleceksek, deragasyonum vardı zaten, ben onun arkasına sığınırım, yedi güne hallederim dememek lazım. Sevinilecek bir nokta, öyle zannediyorum ki, dört gün süreyi kabul edeceğiz.

Bakın, onbeş günlük süre vardı. Uygulamada 350 dava açılmış Türkiye aleyhine. Niye, benim, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde 350 davam uzun süreden dolayı olsun? Elbette ki, bir iki tane olur, üç tane, beş tane olur; ama, sırf yargılama süreciniz çok uzun diye, 350 davanın karşılığında ülkenin tazminat ödemesi yanlış olurdu.

Maddenin beşinci fıkrasının mevcut hali şöyle: "Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu

olarak işlenen suçlarda en çok onbeş gün içinde hâkim önüne çıkarılır." Bunu değiştiriyoruz ve madde metnine göre bu "yedi gündür" diyoruz.

Şimdi, güntümüz teknik imkânları çok gelişmiş olduğundan gözaltı süresinin kısaltılarak, imzalamış bulunduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uyumlu hale getirebilmeliyiz ve bu süre de dört gün olarak kabul edilmektedir; inşallah, biz de uygulamayı dört güne çekeriz diyorum.

Aslında, bana göre, Anayasamızın 90 ıncı maddesinin son fıkrası yargı tarafından özde uygulanırsa idi bugün bu değişiklikler üzerinde bu kadar tartışmaya gerek yoktu diye düşünüyorum. Yani, devletin yapmış olduğu uluslararası anlaşmalar, usulüne uygun olarak Meclisten geçtiyse, iç hukuk hükmüne girmiş demektir. İç hukuk hükmünde de Anayasaya aykırılık iddia edilemiyorsa, otomatikman, buna aykırı olan iç hukuk hükümleri de ortadan kalkar demektir; yani, uygulanmaz demektir.

Nitekim, şimdi biz bir değişiklik yaparak yeni bir söylem getiriyoruz, daha doğrusu yeni bir açıklama getiriyoruz ve 90 ıncı maddede diyoruz ki, eğer iç hukuk hükmü, yapılan uluslararası sözleşmeyle çatışıyorsa, uluslararası sözleşme metni geçerlidir. Böylelikle, bundan evvel yapmış olduğumuz uluslararası sözleşmeler otomatikman yargıya girebilmelidir, girecektir demektir; ama, bunun da bir metodunu ortaya koymamız lazım. Bana göre, uluslararası anlaşma yapıldığı zaman; bunun hukukla ilgili kısmını Adalet Bakanlığı, ekonomiyle ilgili kısmını, sanayiyle ilgili kısmını diğer kurumlar çeviri yaptıktan sonra ilgili yerlere göndermeli ve bunların uygulanmasını istemeliyiz. Biz çok kolay anlaşma yapabiliyoruz, uluslararası anlaşmaları en kolay imza eden ve Meclisinden geçiren bir ülkeyiz; ama, uygulamada öyle değiliz maalesef. İşte, bu uygulamaları da otomatik hale getirip, değişik konularda uluslararası anlaşmalara öncelik tanımalıyız.

Değim gibi, eğer, yargıda bu türlü bir uygulama olsaydı, bugün Türkiye aleyhine -350'si sadece süre yönünden- 1 250 dava açılmamış olurdu. Çünkü, Anayasamız onbeş günü azamî süre olarak görmüştür.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

EKREM PAKDEMİRLİ (Devamla) - Sayın Başkan, 1 dakika daha istirham ediyorum.

BAŞKAN - Lütfen tamamlayın.

EKREM PAKDEMİRLİ (Devamla) - Ama, devlet güvenlik mahkemelerinde o onbeş gün her zaman kullanılmıştır "doğru yanlış, "önce bir gözaltına alalım, ondan sonra, arkadan nasıl olsa deliller gelir" denilmiştir.

Bunlar Türkiye'yi yüceltmez, bunlar devleti yüceltmez, bunlar devlete karşı insanların sayısını çoğaltır. Öyle zannediyorum, yapılan değişikliklerle, bir uzlaşmayla elde edilen değişikliklerle Türkiye bir adım daha ilerleyecektir. Temennim, iktidarıyla muhalefetiyle, uzlaşmayı öne çıkararak, her konuda -yalnız Anayasada değil, diğer kanunî değişikliklerde de- bu uzlaşmayı sürdürerek, Meclisten, daha uygulanabilir, daha pratik ve değerli kanunların çıkmasını sağlarız.

Hepinize saygılar sunuyorum. (ANAP ve DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Efendim, şimdi söz sırası Doğru Yol Partisi Grubu adına, Trabzon Milletvekili Sayın Ali Naci Tuncer'de.

Buyurun efendim. (DYP sıralarından alkışlar)

DYP GRUBU ADINA ALİ NACİ TUNCER (Trabzon) - Sayın Başkan, saygıdeğer milletvekilleri; görüşülmekte olan Anayasamızın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 4 üncü maddesi üzerinde Grubum adına söz almış bulunuyorum; hepinizi saygılarımla selamlıyorum.

Saygıdeğer milletvekilleri, bu paketin hazırlanmasında, Uzlaşma Komisyonunda ve Anayasa Komisyonunda görev almış bir arkadaşımız. Bu iki komisyondaki müzakere tarzında, muhalefet ve iktidar farkı gözetmeden, doğrularda birleştiğimiz için ve her iki komisyondan -birisinde tamamı ittifakla, diğesinde de çoğunluğu ittifakla geçtiği için mutluluğumu ifade etmek istiyorum. Ancak, biz çalışmalara başladığımızda, Anayasayı bir bütün olarak ele alacaktık ve o zamanki Başkanımızın, şimdiki Bakanımızın tabiriyle "paçal bir çalışma yapmayacağız" demiştik; ama, şartlar bize, ancak bu 37 maddeyi huzurunuzda getirebilmeyi sağladı. Keşke, alt komisyonda ittifak ettiğimiz ve çok önemli kurumları düzenleyen diğerlerini de getirebilseydik; ümit ediyorum ki, bu Yüce Meclisten bu teklif geçtikten sonra, geri kalanın da çalışmasını yapacağız.

Saygıdeğer milletvekilleri, yapılan bu değişiklik, belki benim görüşlerimi tam ifade etmiyor, Partimin de belki görüşlerini tam ifade etmiyor, teklife destek veren diğer grupların da teklifini belki gündeme tam getirmiyor; ama, asgarî müşterekte birleştiğimiz için mutlu olmamak mümkün değil. Parlamente'ye girdiğim gündən beri özlemine çektiğim, doğrularda azınlığın fikrine de hürmet edilmesini bu teklifte gördük.

Bu düşünceyle, inşallah, bundan sonra, Türk toplumunun beklediği tarım reform tasarısını, sağlık sigortası tasarısını, işsizlik sigortası tasarısını ve mahallî idareler yasasını, muhalefet ve iktidar farkı olmadan tüm katkılarımızla bu Yüce Kurula getireceğiz.

Geçen dönemde talihsiz çalışmalar oldu. Birbirimizin fikirlerine iltifat etmedik, şu Yüce Meclisin adına yakışmayan hareketler oldu, itişmeler kaktışmalar oldu; ancak, bunları tarihin sayfalarına atıp, bundan sonra, birbirimizin fikirlerine tahammül eden bir ortamın bu Yüce Mecliste yeşermesi beni mutlu kılmaktadır.

Saygıdeğer milletvekilleri, çerçeve 4 üncü maddeyle, Anayasanın 19 uncu maddesinde tadilat yapılmaktadır. Anayasanın 19 uncu maddesi, kişi hürriyetini düzenlemektedir. Anayasamız, kişi hürriyetini mutlak olarak almış ve güvence olarak da kendisini görmüştür; ancak, toplum olarak yaşamının getirdiği bazı zorluklarda, toplum düzenini bozma hallerinde kısıtlamanın yapılacağını tadaden saymıştır ve Anayasanın en uzun maddelerinden biridir. Asıl olarak, kısıtlamanın hâkim ve mahkeme kararıyla yapılacağını vurgulamış, istisnaî olarak, hâkim önüne gidene kadar geçecek süreyi belirtmiştir. Bizim yaptığımız değişiklikle, tutuklu -yani, gıyabî tutuklu anlamında buradaki tutuklu- ve yakalanan kişinin azamî kırksekiz saat içerisinde hâkim önüne çıkarılacağını Anayasamız belirtmiş, komisyonlarımızda da bu süre makul olarak görülmüştü. Ancak, toplu suçlarda o zamanın şartlarına göre onbeş günlük bir müddet Anayasaya konulmuş; ancak, bugünün teknolojisi, haber alma teknolojisi, ulaşım teknolojisi ve delillerin toplanmasındaki teknolojinin gelişmesi nedeniyle, komisyonumuzca, bu müddetin yedi gün olmasının yeterli olacağı kanaatine varılmıştır. Bu, büyük bir aşamadır. Benden önce konuşan sayın hocamızın da belirttiği gibi, daha kısa bir müddet, Avrupa Birliğine uyum için olabilir. Herhalde önergeler hazırlanmış; Yüce Heyetin takdirine sunulacak.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Toparlar mısınız efendim.

ALİ NACİ TUNCER (Devamla) - Ayrıca, Anayasamızda bir hüküm vardı, evinden alınıp götürülen insanın, nereye gittiğini bilme yetkisi vardı; ancak, tahdit konulmuştu. Efendim, delillerin yok olabileceği, delillere tesir edilebileceği varsayımıyla bu tahdit edilmişti. Bizim getirdiğimiz teklifte böyle bir tahdidin olmaması gerekir. En yakınlarına, en seri şekilde haber verme hükmü getirilmiştir; delillerin yok olması tehlikesini, delilleri toplayanlar düşünsün, ona göre yapsın; ama, mutlaka, yakınlarına haber verilecektir.

Ayrıca, Anayasada bir hüküm vardı, yukarıdaki şekillere, yani Anayasada belirlenen şekillere uymadan hareket editenlerin tazminat hakkı vardı, bu tazminat hakkını devlet ödeyecekti. Yine, o hüküm duruyor; ancak, genişlettik, tazminat hukukuna göre... Tazminat hukuku, şahsın maddî ve manevî haklarını daha çok koruyan bir hukuktur; bu değişikliği yaptık. İnşallah, Yüce Heyetinizce kabul olunursa bu madde memleket, millete hayırlı olur.

Hepinize saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN - Efendim, şimdi söz sırası, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Hatay Milletvekili Sayın Ali Günay'ın.

Buyurun efendim. (DSP sıralarından alkışlar)

DSP GRUBU ADINA ALİ GÜNAY (Hatay) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; görüşmeye başladığımız Anayasanın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 4 üncü maddesiyle, Anayasanın 19 uncu maddesinde kısmen değişiklik yapılmak istenmektedir. Bu madde görüşmeleri sonrasında vereceğimiz olumlu oylarımızla temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması hususunda ileri bir adım daha atmış olacağız hep birlikte.

Görüşülmekte olan bu madde, ülkemizde hukuk devletinin yerleşmesini, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasını ve iç hukukumuzun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle uyumlu hale getirilmesini hedefleyen maddelerden biridir. Yapılmak istenilen düzenlemeyle, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5 inci maddesinin öngördüğü kurallar benimsenmektedir. Sözleşmenin 5 inci maddesi, kişi özgürlüğü ve güvenliğine ilişkin olup, kişi özgürlüğünü korumaktadır. Kişi özgürlüğünü korumakta olan sözleşmenin bu maddesi, gözaltına alma ve tutuklama sürelerini kısıtlayıp, bazı şartlara bağlamakta ve kişi özgürlüğünün keyfî bir şekilde ihlal edilmesini önlemeyi amaçlamaktadır.

Hukuk devletinin gereği olan ilkeler gözetilmeden bir kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılması halinde yapılan işlem keyfî ve sözleşmeye aykırı sayılmakta ve yakalanan veya tutuklanan herkesin hemen bir hâkim veya adli görevi yapmaya yetkili kılınmış bir görevli önüne çıkarılması zorunlu kılınmaktadır. Sözleşmenin 5 inci maddesi, yakalanan kimsenin derhal hâkim önüne çıkarılmasını emretmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin denetim organlarından olan Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Divanı, dört günlük bir süreyi azamî gözaltı süresi olarak kabul etmektedir.

Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Divanın zorunlu yargı yetkisini kendi özgür iradesiyle kabul etmiş ve bu organların verecekleri kararları uygulama yükümlülüğü altına girmiştir. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini onaylayan diğer devletler gibi, bu kararların gereklerini yerine getirmek ve konusuna göre de yasalarını değiştirmek durumundadır. İşte, bu duruma uygun olarak, Anayasamızın 19 uncu maddesinde yazılı olan toplu olarak işlenen suçlarda hâkim önüne çıkarılma süresi olan onbeş günlük süre, yapılmak istenen değişikliklerle aşağıya çekilmekte ve bu onbeş günlük süre yedi güne indirilmektedir.

Bu yedi günlük süre yeterli mi? Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve uygulamalarına baktığımız zaman, orada öngörülen azamî gözaltı süresi dört gün. Bu nedenle, biraz önce öğrendiğim kadarıyla, bir önerge hazırlanmış ve bu yedi günlük süre dört güne çekilmek istenerek, tam uyumlu bir hale getirilmesi yönünde takdir edilecek bir adım daha atmış olacağız hep birlikte.

Bilindiği gibi, daha önce de Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesinde de gerekli değişiklik yapılmış ve süreler açısından, iç hukukumuz, sözleşmeye uyumlu hale getirilmişti. Buna paralel olarak, Anayasamızdaki hüküm de sözleşmeyle uyumlu hale getirilmiş olmaktadır, bugünkü vereceğimiz önerge sonrasında.

19 uncu maddenin altıncı fıkrasında yapılan değişiklikle, yakalanan veya tutuklanan kişinin yakınlarına bu durumun derhal bildirilmesi sağlanmıştır. Daha önceki mevcut düzenlemede derhal bildirme olayı var ise de, istisnaları vardı. Soruşturmanın kapsam ve konusunun açığa çıkması sakıncalarının gerektirdiği kesin zorunluluk var ise -ki, uygulamada hep böyle öngörülmüyordu- bu bildirilme olayı yapılmıyordu; yapılan yeni düzenlemeyle, bu istisna kaldırılmış oluyor.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5 inci maddesine göre, bu madde hükümlerine aykırı olarak yakalanan veya tutuklanan herkesin, yine bu madde hükümlerine göre, tazminat isteme hakkı vardır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Toparlar mısınız efendim.

ALİ GÜNAY (Devamla) - Yakalama veya tutuklama iç hukuka uygun, ama, Sözleşmeye aykırıysa, mağdur olan kişinin tazminat hakkı yine doğmaktadır. Bu nedenle, sözleşmeyi onaylayan devletlerin iç hukuklarını Sözleşmeyle uyumlu hale getirmeleri gereği ortadadır. Ülkemizdeki iç hukuk, bu yönde, Sözleşmeyle uyum içindedir. 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun hükümleri, Sözleşmenin 5 inci maddesine göre tazminat ihtiyacını karşılamakta ve Sözleşmeyle uyum içerisinde bulunmaktadır.

Temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasında ileri atılmış bir adım olan bu yeni düzenlemenin hayırlı olmasını diliyorum, hepinize saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Gruplar adına başka söz isteyen?.. Yok.

Madde üzerinde 2 adet önerge vardır, okutacağım; ancak, mahiyetleri aynı olduğu için birleştirerek işleme koyacağım.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 737 sıra sayılı kanun teklifinin çerçeve 4 üncü maddesiyle değiştirilmesi öngörülen Anayasanın 19 uncu maddesinin beşinci fıkrasında geçen " yedi gün" ibaresinin "dört gün" olarak değiştirilmesini arz ederiz.

Aydın Tümen

Mehmet Şandır

Beyhan Aslan

Ankara

Hatay

Denizli

Ali Rıza Gönül

Hüseyin Çelik

Veysel Candan

Aydın

Van

Konya

BAŞKAN - Diğer önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan anayasa değişikliğine ilişkin 737 sıra sayılı yasa teklifinin 4 üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki "yedi gün" ibaresinin "dört gün" olarak değiştirilmesini saygılarımla arz ederim.

Kamer Genç

Tunceli

BAŞKAN - Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI TURHAN TAYAN (Bursa) - Ekseriyetimiz yoktur, takdire bırakıyoruz.

BAŞKAN - Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi tavsiyeleri ışığında Anayasanın 19 uncu maddesinde öngörülen 7 günlük sürenin 4 güne indirilmesi insan hakları ve uluslararası standartlara uygun bir düzenleme olacaktır.

BAŞKAN - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler.. Kabul etmeyenler.. Önerge kabul edilmiştir.

Kabul edilen önerenin gizli oylamasına geçiyoruz -malumunuz, gizli oylamayla yapılacaktır- kabul görebilmesi için 330 oy gerektiğini de ifade etmek istiyorum.

Oylama işlemi başlatıyorum.

(Oylar toplandı)

BAŞKAN - Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı?..

Ulaştırma Bakanı Oktay Vural'ın yerine vekâleten Devlet Bakanı Mustafa Yılmaz oy kullanmıştır.

Oy verme işlemi tamamlanmıştır.

Kupalar kaldırılınsın.

(Oyların ayırımı yapıldı)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 4 üncü maddesi üzerinde verilen önerenin gizli oylamasının neticesini arz ediyorum:

Kullanılan oy sayısı:	482
Kabul:	455
Ret:	21
Çekimser:	5
Boş:	1

Böylece, önerge, Anayasasının öngördüğü beşte 3 çoğunluğu sağlamıştır.

Şimdi, kabul edilen bu önergeyle birlikte, 4 üncü maddenin oylamasına geçiyoruz.

(Oylar toplandı)

BAŞKAN - Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı? Yok.

Oy verme işlemi tamamlanmıştır.

Kupalar kaldırılınsın.

(Oyların ayırımı yapıldı)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 4 üncü maddesinin gizli oylamasına 464 sayın milletvekili katılmış; 440 kabul, 15 ret, 4 çekimser, 1 geçersiz, 4 boş oy kullanılmıştır.

Böylece, 4 üncü madde, Anayasanın aradığı beşte 3 çoğunluğu bularak, kabul edilmiştir efendim.

5 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 5.- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 20 nci maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesi yürürlükten kaldırılmış ve ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya bir kaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar."

BAŞKAN - Madde üzerinde, Adalet ve Kalkınma Partisi adına Aksaray Milletvekili Ramazan Toprak söz istemişlerdir.

RAMAZAN TOPRAK (Aksaray) - Vazgeçiyorum.

BAŞKAN - Saadet Partisi adına İstanbul Milletvekili Sayın Ali Oğuz...

ALİ OĞUZ (İstanbul) - Vazgeçiyorum.

BAŞKAN - Sayın Kamer Genç'in bir önergesi var.

Sayın Genç, önergenizi geri alıyor musunuz efendim?

KAMER GENÇ (Tunceli) - Önergemi geri alıyorum.

BAŞKAN - Önergenizi iade ediyorum.

Oylamaya geçmeden evvel, 10 dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 18.09

DÖRDÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 18.30

BAŞKAN: Başkanvekili Mustafa Murat SÖKMENOĞLU**KÂTİP ÜYELER: Şadan ŞİMŞEK (Edirne), Mehmet AY (Gaziantep)**

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, 132 nci Birleşimin Dördüncü Oturumunu açıyorum. Görüşmelere kaldığımız yerden devam edeceğiz.

**IV. - KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN
GELEN DİĞER İŞLER (Devam)**

1.- Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmanîye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rîze Milletvekili Mesut Yılmaz ile 288 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/803) (S. Sayısı : 737) (Devam)

BAŞKAN - Komisyon yerinde.

5 inci maddenin oylamasına başlıyoruz.

(Oylar toplandı)

BAŞKAN - Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı? Yok.

Oy verme işlemi tamamlanmıştır.

(Oyların ayırımına başlandı)

BAŞKAN - Tasnif heyeti işine devam ederken, görüşmelere devam ediyoruz.

6 ncı maddeyi okutuyorum:

MADDE 6.- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 21 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Madde 21.- Kimsenin konutuna dokunulamaz. Milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça, yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar."

BAŞKAN - 6 ncı madde üzerinde, Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına, Ordu Milletvekili Sayın Eyüp Fatsa?... Yok.

Saadet Partisi Grubu adına, Bingöl Milletvekili Sayın Hüsamettin Korkutata; buyurun efendim. (SP sıralarından alkışlar)

Sayın Korkutata, süreniz 5 dakika.

SP GRUBU ADINA HÜSAMETTİN KORKUTATA (Bingöl) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; tasarının 6 ncı, Anayasanın 21 inci maddesi üzerinde, Saadet Partisi Grubu adına söz almış bulunuyorum; bu vesileyle, şahsım ve Partim adına, Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.

Değerli arkadaşlar, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kalkınması ve muasır medeniyet seviyesine ulaşması yolundaki en büyük engel, demokratik hukuk devleti, temel insan hakları ve özgürlükleri konusundaki eksikliklerdir. 82 Anayasasının 65 milyon insanımızın ihtiyaçlarına cevap vermediği bir gerçektir. Ülkenin siyasetçileri, bilim ve fikir adamları bu konuda ittifak içindedirler; hatta, ülkenin yeniden yapılanmasının gerekliliğine de inanmaktadırlar.

Devletin temel amacı, vatandaşlarını mutlu eden, bireyi ve haklarını esas alan, adil işleyen bir örgüt oluşturmaktır. Devleti devlet yapan, temel insan hakları ve özgürlüklere verdiği güvencedir. Devlet dahil hiç kimsenin bu değerleri yok etmeye ve kullanılmayacak duruma getirmeye hakkı yoktur.

Fiilen kullanma olanağı bulunmayan hiçbir hak değer taşımaz; hakları ihlal eden engelleri ise ortadan kaldırmak devletin temel görevidir. Şöyle ki: Kanunca, devlet, bir hat çizmelidir ve bunun ölçüsü insan olmalıdır; devlet dahil hiç kimsenin insanı aşmasına da müsaade edilmemelidir. Bu felsefe içinde, devlet, bütün kurumlarıyla yeniden yapılandırılmalıdır. Demokratik hukuk devleti, insan hakları ve özgürlüklere verdiği değerlerle ölçülür.

82 Anayasamızda devletin egemenliği önplana alınmış, milli egemenliğin korunması gereğiyle kutsal devlet sendromu doğmuş, daha gerçekçi bir ifadeyle, devlete hâkim olanların egemenliği öngörülmüştür. Devlet adına görev yapanlar, hak ihlallerini kendileri için bir hak olarak görmüşlerdir. Maalesef, ülkemizde, toplumsal düzen sağlanırken, insan hak ve özgürlüklerinin en çok devlet denilen örgüt tarafından ihlal edildiği görülmektedir.

Anayasanın 21 inci maddesinde, kimsenin konutuna dokunulamaz, usulüne uygun hâkim kararı ya da yetkili merciin emri olmadıkça kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz, eşyasına el konulamaz denilmektedir. Maalesef, gerçek bu değildir. Uygulamada, konutlara girilmekte, kapılar kırılmakta, aile mahremiyetleri ihlal edilmekte; kanun, aramaları bir şekilde bağlamakla birlikte, güvenlik güçleri buna uymamaktadır. Saygın insanların evleri bazen 20-30 polis tarafından çevrilmekte ve gece evlerinden alınmaktadır. Bir davetle savcılığa gelmesi mümkün olan insanların evleri dahi geceyarıları baskın altına alınmakta ve arama yapılmaktadır. Basit vakalarda dahi, insanlar saat 24.00'te, bilhassa cuma akşamları evlerinden alınmakta ve cumartesi, pazar geçtikten sonra, pazartesi günü mahkemeye çıkarılıp, sonra da serbest bırakılmaktadır.

Değerli arkadaşlar, bunlara yüzlerce misal vermek mümkündür. Hatta, ev baskınlarında yanlışlıkla öldürülenlere, haksızca gözaltına alınanlara, gazetelere de haber verilerek teşhir edildiğinden dolayı intihar eden insanlara hepimiz rastlamışızdır. İşte, bu kupürlerin yüzlercesine rastlamak mümkündür.

1998 yılında yapılan küçük çaplı bir araştırmada 1 117 dosya içerisinde yalnız ve yalnız 7'sinde hâkim kararı, 4'ünde de savcının emri bulunmuş, diğerlerinin hiçbirinde herhangi bir yazılı emir bulunmamıştır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Toparlarsanız memnun kalırım efendim.

HÜSAMETTİN KORKUTATA (Devamla) - Sayın Başkanım, bunların 232'sinin yazılı emir dahi almadığı anlaşılmış, diğerlerinin sözlü emir almadığı anlaşılmış, diğer bazılarında belki şifahi emir verildiği sanılmaktadır.

Değerli arkadaşlar, tabii ki, buna, doğu ve güneydoğu da dahil değildir. Doğu ve güneydoğuda, konut dokunulmazlığı bir tarafa, köylerin ve kasabaların bile dokunulmazlığı söz konusu değil. Buralarda çok şey ihlal edilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde yalnız 1999 yılında 3 880 hak ihlali mahkûmiyeti hepimizi üzümüştür. Umarım, bu değişiklik, ihlallerin demokratik ülkeler

seviyesinde kalmasını sağlayacaktır. Dünyanın medenî ve demokratik ülkelerinin hemen hemen hepsinde, konut dokunulmazlığı en büyük hak, ihlali de en büyük suç olarak görülmüştür. Zaten, mevcut kanun, yirmidört saati kırksekiz saate ve emri, yazılı emir şekline dönüştürmüştür. İnşallah, bu faydalı olacaktır.

BAŞKAN - Efendim, teşekkür ediyorum...

HÜSAMETTİN KORKUTATA (Devamla) - Değerli arkadaşlar, atalarımız "dünyada mekân, ahrette iman" demişler. Evin reisinin dahi, kapısını çalmadan evine girmesini uygun görmemişlerdir. Sevgili Peygamberimiz "pencerelerinizden ve duvar üstlerinden evlerinizin içini ve evlerin içini gözetlemeyiniz" buyurmuştur. İşte, inancımız ve toplumumuzun yapısı budur. Bu değerlere herkesin uymasını istemek de bizim hakkımızdır.

Bu kutsal değerlerle ilgili örnekleri çoğaltmak mümkündür; bunlara girmek istemiyorum. Bugünkü uygulamalarımızın da, bu temel haklarımız göz önüne alınarak yapılmasını diliyoruz.

Değerli arkadaşlar, devlet-millet kaynaşmasının olmazsa olmaz şartı, devlet adına hareket eden insanların uygulamalarda adil olmasıdır.

BAŞKAN - Efendim, toparlıyorsunuz; ben de teşekkür edeceğim...

HÜSAMETTİN KORKUTATA (Devamla) - Hemen toparlıyorum Sayın Başkanım.

Bu inanç içinde, herkesin evinde mutlu, huzurlu ve saadetli günler geçirmesini diler, saygılarımı sunarım. (SP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Efendim, şimdi söz sırası Doğru Yol Partisinde.

Balıkesir Milletvekili Sayın İlyas Yilmazyıldız; buyurun efendim.

Süreniz 5 dakika.

DYP GRUBU ADINA İLYAS YILMAZYILDIZ (Balıkesir) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 737 sıra sayılı; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun Teklifinin 6 ncı maddesi üzerinde Doğru Yol Partisi Grubu adına söz almış bulunmaktayım. Doğru Yol Partisi Grubu ve şahsım adına, hepimizi saygıyla selamlarım.

Bu maddede, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının konut dokunulmazlığıyla ilgili 21 inci maddesi değiştirilmekte, konut hakkıyla ilgili özel sınırlar belirlenmektedir. Bu maddede, yetkili mercinin kararı yirmidört saat içerisinde hâkim onayına sunması, hâkimin kırksekiz saat içerisinde kararını açıklaması, aksi halde el koymanın kendiliğinden kalkması hükme bağlanmaktadır ki, bu maddedeki değişikliği desteklemekteyiz.

Anonim bir söz vardır, "sabahleyin erken saatte evin kapısının sütçüden başkasınca çalınmayacağına emin olduğu takdirde orada demokrasi vardır. Eğer, böyle, her isteyenin çok rahat girebildiği, bir kuralın, kaidenin olmadığı, sınırlamanın olmadığı konut ihlallerinde ise, maalesef, insan hakları korunmamış olmaktadır.

Her konut bir vatandır. Devlet ve hükümetler, konut dokunulmazlığını, bir vatana gösterdikleri hassasiyetle korumalıdır. Dolayısıyla, bu maddede yapılan, yine bundan önceki 20 nci maddede, özel hayatın gizliliği maddesinde yapılan değişiklikler -ki, oylandı- ve bundan sonraki 22 nci maddede yapılan süre tahditleri de yerindedir. Türkiye'nin, özellikle, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan şikâyetlerden mahkûm olmasının önüne geçecek önemli bir değişiklik olacaktır kanaatindeyim.

Burada, bugün, Türkiye Büyük Millet Meclisi en önemli asli görevlerinden birini yapıyor, 37 maddelik bir anayasa değişikliği yapıyor. Bunun, kamuoyunda da, basında da takdirle karşılandığını

görmekteyiz ve belki de, bu Mecliste, Anayasanın, tümüyle, çağdaş uygarlık anlamında, bugünkü demokrasilerin yönetim anlayışına uygun, evrensel insan haklarına uygun, tümüyle gözden geçirilip diğer maddelerinin de düzenlenmesi, ikinci, üçüncü paketlerin de gelerek bir an önce geçirilmesi önemli. Ancak, değerli milletvekili arkadaşlarımızın yaz dönemi çalışmalarında çok yakından tespitleri vardır.

Ben de, bu maddede konuşurken, bu vesileyle bir temennimi dile getirmek istiyorum. Bugün, biz, dünden bu yana konuşurken, önümüzdeki on gün boyunca konuşacakken, pek çok çiftçimizin tarlasına, traktörüne el konulacak, pek çok esnafımızın dükkânı kapanacaktır. Tarım kredi borçlarını, esnaf kredi borçlarını ödemekte ciddi zorluklar vardır. 30 Eylül tarihi -kaldı ki, beş gün kalmıştır- bu kredilerin son ödeme günüdür. Bundan sonra çok ciddi sıkıntılar olacaktır. Ben, hükümetimize, özellikle, tarım kredi borçlarının, esnaf kredi borçlarının dondurularak üç veya beş yıla taksitlendirilmesi veya bu kredi faizlerinin önemli bir kısmının silinmesi hususunun da acilen dikkate alınması temennisini iletmek istiyorum.

BAŞKAN- Sayın Yılmazyıldız..

İLYAS YILMAZYILDIZ (Devamla)- Buyurun Sayın Başkanım.

BAŞKAN- Şimdi, siz, Anayasayı da deldiniz... Biliyorsunuz, gündem dışı söz vermiyorduk, güncele geldiniz.

İLYAS YILMAZYILDIZ (Devamla)- Tabii...

BAŞKAN- İstirham edeyim; şu konuta bir gelin. Evvela konutu kurtaralım, sonra köylüylü kurtaracağız.

İLYAS YILMAZYILDIZ (Devamla)- Sayın Başkanım, ben de konutu kurtarmaya çalışıyorum. Çiftçinin konutu kalmıyor ki. İcra görüyor, konutu almıyor. Esnafın konutu kalmıyor ki.

BAŞKAN- Olsun, gene...

İLYAS YILMAZYILDIZ (Devamla)- Olmayan konutun nesine dokunacaksınız?! Önce gelin, şu tarım kredi faizlerini, esnaf kredi faizlerini bir dondurup erteleyelim, taksitlendirelim, sonra da o konutun dokunulmaması...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN- Sayın Yılmazyıldız, istirham edeceğim... Anayasa maddesi.. İstirham ediyorum... Lütfen efendim... Teşekkür edin, tamam yani.

İLYAS YILMAZYILDIZ (Devamla)- Sayın Başkanım, Anayasa maddesi üzerinde konuştum. Sadece bir temenniye de dile getirdim. Burada, bunu siyaseten değil... Eminim ki, yaz dönemi çalışmalarında bu yöndeki talepler size de gelmiştir. Ben, Balıkesir Milletvekiliyim; Balıkesir'den, değil; Denizli'den Niğde'den de bu tür talepler geliyor. Bunları ben burada aktarmak zorundayım.

Teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum. (DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Sayın Yılmazyıldız, talebi bırakın. Burada, ruhunda bu sizin söylediklerinizi hissetmeyecek bir milletvekili yok; herkes aynı şartlar, ıstırap içerisinde. İstirham ederim... Çiftçinin halini biliyoruz.

İLYAS YILMAZYILDIZ (Balıkesir) - Ama, tedbirimizi alalım.

BAŞKAN - Gruplar adına başka söz isteyen?.. Yok.

Sayın Genç'in bir adet önergesi var.

Sayın Genç?.. Yok.

Kendisi olmadığı için önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görtlülmekte olan Anayasa değışikliğine ilişkin 737 sıra sayılı yasa teklifinin 6 ncı maddesindeki "suç işlenmesini" ibaresinden sonra gelmek üzere "veya rüşvet ve irtikâbına" ibaresinin eklenmesini saygılarımla arz ederim.

Kamer Genç
Tunceli

BAŞKAN - Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI TURHAN TAYAN (Bursa) - Katılmıyoruz.

BAŞKAN - Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Günümüzde ülkemiz için rüşvet ve irtikâp en önemli sorun haline gelmiştir. Bunların önlenmesi için, devletin, temel hak ve özgürlüklere müdahalesini sağlayacak biçimde yetkili kılınması gerekir.

BAŞKAN - Komisyonun katılmadığı önergeyi oylarımıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değıştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 5 inci maddesinin gizli oylamasına 450 sayın milletvekili katılmış olup, 437 kabul, 5 ret, 2 çekimser, 3 geçersiz ve 3 boş oy kullanılmıştır. Böylece, Anayasanın öngördüğü beşte 3 çoğunluk sağlanmış olmaktadır.

6 ncı maddenin oylamasına geçiyorum.

(Oyların toplanılmasına başlandı)

BAŞKAN - Efendim, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değıştirilmesi Hakkında Kanun Tekliyle ilgili oylamada, Sayın Hüsamettin Özkan, Sayın Başbakanın yerine vekâleten oy kullanacaklardır.

Arz ederim.

(Oyların toplanılmasına devam edildi)

BAŞKAN - Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı? Yok.

Oy verme işlemi tamamlanmıştır.

Kupalar kaldırılınsın.

(Oyların ayırımına başlandı)

BAŞKAN - 7 ncı maddeyi okutuyorum:

MADDE 7.- Türkiye Cumhuriyeti Ana-yasasının 22 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değıştirilmiştir.

Madde 22.- Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça, yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim kararını kırksekiz saat içinde açıklar: aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.

BAŞKAN - 7 nci madde üzerinde, Saadet Partisi adına Adana Milletvekili Sayın Ali Gören; buyursunlar efendim. (SP sıralarından alkışlar)

Süreniz 5 dakika.

SP GRUBU ADINA ALI GÖREN (Adana) - Muhterem Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; üzerinde çalışmakta olduğumuz Anayasa maddelerinin değişikliğiyle ilgili tüm milletvekili arkadaşlarımızın katkılarından dolayı hepinizi kutluyor ve bu çalışmaların, Meclisimiz, milletimiz ve insanlık adına hayırlar getirmesini yürekten temenni ediyorum.

Değerli arkadaşlarım, Anayasamızın 22 nci maddesi ve şu an için görüşmekte olduğumuz sıralamaya göre 7 nci sırada bulunan iletişim özgürlüğüyle ilgili konularda, hepinizin en iyi dileklere ve milletimizin ihtiyaçlarına cevap vermeye yönelik çalışmalara katkıda bulunma amacına yardımcı olmayı istediğinize yürekten eminim.

İletişimde esas amacın kalite, hız ve güvenlik olduğunu ve milletimizin tüm dünyaya paralel olarak, bu iletişim konusunda aldığımız ve alacağımız mesafelere katkıda bulunmayı amaçladığımıza inanıyorum.

Değerli arkadaşlarım, insanlığın son aşırda kat ettiği mesafeler içerisinde, dünya üzerinde, majestelerinin vatandaşlarından, kullarından; devletin vatandaşlarına ve son yıllarda da, devletin vatandaşlarından vatandaşın devletleri anlayışına ulaştığımız, iftiharla seyrediyoruz; ancak, burada ifade ederken üzüntü duyacağımız şu konuyu dikkatlerinize arz ediyorum: Ülkemizde, cumhuriyetimizle birlikte ulaştığımız devletin vatandaşları anlayışından, maalesef, dünyaya ayak uydurarak, modern gelişmeye paralel olarak, vatandaşların devleti anlayışına ulaşabilmiş değiliz. Bu eksikimizi, biraz önce görüşülen maddelerde, konut dokunulmazlığında dile getirildiği gibi, bu maddede de, iletişim özgürlüğüne saygıda ülkemizde ciddi eksikliklerin ve kusurların olduğunu ifade ederek sözlerimi devam ettirmek istiyorum.

Değerli arkadaşlarım, iletişim özgürlüğü ve masuniyeti de, konut ve hayatın diğer parçalarının özgürlüğü ve masuniyeti gibi önemli ve hürmete değer bir husustur.

Biz, maalesef, iletişimde -dikkat ettiğimiz konu- devletin bazı hususlarda titizlik gösterdiği konuları korumak adına, koruyor gibi görünmek adına, vatandaşların esas olan özgürlüğünü hiçe saymak gibi bir kusurum, devletimizin çeşitli bünyelerinde ve kurumlarında işlendiğini görmenin ıstırabını zaman zaman yaşadık.

Değerli arkadaşlarım, dünyada insan esası, insan merkezli anlayışın ülkemizde de kökleşmesi ve geliştirilmesi konusunu önemle dikkatlerinize arz ediyor ve bu hususta yapılması gereken çalışmalara hepimizin sahip çıkmasını özellikle rica ediyorum.

İngiltere'de müşahede ettiğim bir olayda duyduğum gıpta hissini burada dile getirilmesinde yarar görüyorum. Posta hizmetlerinin özelleştirildiği ve kalitesinin, hızının devasa niteliklere kavuşturulduğu bir ortamda, posta hizmetleri yetkilisinin şöyle bir iddiasına şahit olmuştum: "İngiltere genelinde, bir gün gönderilen bir mektubun, ertesi gün mahalline ulaşmadığını ispat edene istediği tazminatı ödemeye hazırım" demişti.

Değerli arkadaşlarım, ülkemizde, halen bu noktanın, bu gördüğüm olayın on yıl sonrasında, acaba böyle bir iddiayı gündeme getirmeye kendimizde liyakat görüyor muyuz. Bizim meselemiz, bu hızı, güveni ve kaliteyi yakalamak olmalıdır. Ülkemizde, benim yüzümün kızardığı ve zaman zaman işlendiğine şahit olduğumuz en mahrem noktalarda dinleme, dinleniliyor olma endişesinden -insanların her yaptığı konuşmada, fiskos veya telefon konuşması yaparken televizyon veya radyo açma ihtiyacını hissettiği bir ülkeden- artık hatualarda kalan ve herkesin konuşmalarına en azamî saygıyı gösteren bir anlayışa sahip olmamızın gerektiğini huzurunuzda tekrar dile getiriyor...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Toparlar mısınız efendim.

ALİ GÖREN (Devamla) - Bitiriyorum Sayın Başkan.

... bu hususta, vatandaşlarımızın hassasiyetinin dikkate alınmasını ve bu konuda yapılacak her türlü çalışmaya, şu Anayasa maddelerinin değişikliği çalışmasında gösterdiğimiz hassasiyetin ve yapmakta olduğumuz katkının aynısının yapılacağını bilgilerinize arz ediyor, bu değişikliklerin hayırlı olmasını diliyorum. (SP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Gören.

Adalet ve Kalkınma Partisi adına, Kırıkkale Milletvekili Sayın Kemal Albayrak; buyurun efendim. (AKP sıralarından alkışlar)

AKP GRUBU ADINA KEMAL ALBAYRAK (Kırıkkale) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; çerçeve 7 nci maddeyle, haberleşme hürriyetini düzenleyen Anayasanın 22 nci maddesinin değiştirilmesiyle ilgili maddede AK Parti adına söz almış bulunuyorum; bu vesileyle, hepimizi saygıyla selamlarım.

Bu madde, belli gerekçelerle buraya getirilmiştir. Her ne kadar, bu değiştirilmesi gereği duyulan maddeler belki insanımızı ekonomik ve siyasi anlamda rahatlatmasa da, ileride rahatlatıcı bazı yasaların çıkmasına bir başlangıç olabilir.

Bu maddede "Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır" deniliyor. Ancak, belli konular dışında, bazı amaçlar dışında bu haberleşme engellenebiliyor; bu da belli kaidelere bağlanmıştır, zamana bağlanmıştır ve bir hukuka veya yetkili merciin kararına bağlanmıştır. Engelleme, yetkili merciin yazılı emriyle olacaktır. Bu karar da, belirtildiği gibi, zamana bağlanmaktadır.

Değerli arkadaşlar, zaman zaman, kamuoyunda, basında, hepimizin karşılaştığı bir hadise mevcuttu, telefon dinleme olayları. Belki, bu, Türkiye'de olduğu gibi, Avrupa'da da, dünyada da zaman zaman olmuştur. Milletvekilleri ve bakanlar dahil, geçmişte, pek çok insanın telefonlarının dinlendiği medyada yer almıştır. Hatta, Amerika'da bile, geçmişte olmuştur; bir başkan, bir siyasi partinin binasına koyduğu bir aletten dolayı, bu olay açığa çıktığında istifa etmek zorunda kalmıştır. Bunlar, iyi hadiseler değildir; hatta, öyle zamanlar olmuştur ki, bilim ve teknolojinin de gelişmesiyle, bununla, siyasi rant elde etmek için acımasız hadiseler bile gündümüzde mevcuttur.

Bir hukuk devleti olan ülkemizde, önce, demokrasinin bütün kuralları geçerli olacak, kurallar ve kurumlar işleyecek. Bunun için de öncelikle, insanımızın Anayasa teminatı altında olan temel hakları korunacak. Bunların dışında, özel hayatın gizliliği ve haberleşme hürriyeti gelmektedir.

Güvenlik güçlerimiz, elbette birtakım yetkilerle donanacak; ama, bu yetkileri, hukuka, vatandaşların bu temel haklarının özüne dokunulmamasıyla sınırlı olmalıdır. İşte, buradaki amaç, hukuk devleti prensibinin haberleşmede sağlanmasıdır.

Hukuk devleti, idarenin kendini hukukla bağlı sayarak hareket etme bilincinde olması demektir. İşte, bu anlayış, haberleşmede de kendisini göstermiştir. Elbette ki, hukuk devletlerinde, en ileri çağdaş ülkelerde bile, idare, kamu düzenini sağlamak, terörle mücadele edebilmek için teknik takip yapacaktır, haberleşme ortamına müdahale edecektir; ama, bunu yaparken hukukun kurallarına uymalıdır, keyfilik olmamalıdır.

Bazı Avrupa devletlerinde de bu böyledir. Mesela Fransa'da, bu tip hadiselerde, haberleşmenin denetlenmesini ve banda kaydedilmesi kararını sadece hâkim verebiliyor, gecikmesi halinde savcılar da verebiliyor. Keza Almanya'da da buna benzer hadiseler vardır.

Değerli arkadaşlar, demokratik bir hukuk devletinde, bütün kamu görevlilerinin hukuka saygılı olması, hukukun içerisinde kalması esastır. Bu işin istisnası da olmaz. Nitekim, Türkiye'de, hukuk devleti ilkesi her kurum ve kuruluş tarafından mutlaka benimsenmeli ve gereği yapılmalıdır. Bunu sağlayacak olan da Parlamentosudur. Varsa aksaklıklar, bu tür uzlaşmalarla düzeltilir. Hukuku değil, keyfiliği kendine prensip edinerek kanunsuzluğa göz yumanlara ortam yaratılmamalıdır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 12 nci maddesinde, hiç kimsenin yazışmasına müdahale edilemeyeceği hükmü yer alırken, Avrupa İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerine Dair Sözleşmenin, yani, İnsan Hakları Sözleşmesinin 8 inci maddesinde "herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve muhaberatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir" denilmekte ve devamında da, ulusal yarar gereği ve hukuka uygun şekilde bunun kısıtlanabileceği belirtilmektedir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Efendim, toparlar mısınız lütfen.

KEMAL ALBAYRAK (Devamla) - Değerli arkadaşlar, bütün bunlar göz önünde bulundurularak uzlaşma metnine sadık olmak güvenilirliğin gereğidir. Bunun için, temel hak ve özgürlükleri genişletecek yapının başlangıcı olacağı inancıyla bu maddeyi destekliyor, hepinize saygılar sunuyorum. (AKP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Albayrak.

Şimdi, söz sırası, Doğru Yol Partisi Grubu adına Balıkesir Milletvekili Sayın İlyas Yılmazyıldız'da.

Buyurun efendim. (DYP sıralarından alkışlar)

DYP GRUBU ADINA İLYAS YILMAZYILDIZ (Balıkesir) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 737 sıra sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 7 nci maddesi hakkında, Doğru Yol Partisi Grubu adına söz almış bulunmaktayım; Doğru Yol Partisi Grubu ve şahsım adına hepinizi saygıyla selamlarım.

Bu maddede, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının, haberleşmenin gizliliğiyle ilgili 22 nci maddesi değiştirilmekte; haberleşmenin gizliliği ve engellenmesiyle ilgili özel sınırlar getirilmektedir, özel sınırlar belirlenmektedir. Bu maddede, yetkili merciin kararının, 24 saat içerisinde hâkim onayma sunulması, hâkimin, 48 saat içerisinde kararını açıklaması, aksi halde gizliliğin ve engellemeyle ilgili kararın kendiliğinden kalkması hükme bağlanmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, tabii, çok sayıda kanun çıkarır ve bu kanunlarla ilintileri gözden kaçırır-sak, bazen, bu Mecliste, birbiriyle çelişkili olan maddeler de yazılmaktadır. Yine, bu Mecliste görüşülen, 87 sıra sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu Tasarısının 2 nci maddesinde, haberleşmenin dinlenmesi, telefonların dinlenmesiyle ilgili konuda şöyle bir ifade vardı: "Hâkim kararı olmaksızın yapılan bu gibi işlemlerin yirmidört saat içinde hâkim kararına bağlanması şarttır. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi durumunda tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhal kaldırılır." Anayasada ise "24 saatte müracaat edilir, 48 saatte hükme bağlanır" deniliyor. Burada, mutlaka, Anayasa daha emredici olabilir; ama, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununa, bu süreyi daha kısıtlayan, 24 saat içerisinde hâkim kararını şart koşan çok kesin bir ifade koymuşuz. Bu çelişkinin giderilmesi lazım; hiç olmazsa, kanunun bu maddesinin de Anayasaya uygun hale getirilmesi lazım.

Yine, bu kanun maddesi görüşülürken şunu ifade etmiştim: Kanunun ilgili maddesinde, haberleşmenin dinlenmesi yoluyla elde edilen belgelerin delil olarak sayılıp sayılmayacağı net değil; bunun net olarak konulması lazım. Maalesef, bir cevap verilmemişti; belki, bu ikisi, bu arada yapılabilir.

Maalesef, demokrasinin iyi yerleşmediği, tam demokrasinin olmadığı ülkemizde, başbakanlar, parti genel başkanları, Meclis başkanları, telefonlarının dinlenmesinden yakınabilmişlerdir. Telefonlar, sadece devlet tarafından, hükümet tarafından değil, özel şahıslar veya şirketler tarafından da dinlenmektedir. Bir iddiaya göre, Amerika Birleşik Devletlerinin, Echolon sistemiyle Avrupa'daki şirketlerin telefonlarını dinleyerek, Amerikalı şirketlere avantaj sağladığı gibi iddialar gündeme getirilmektedir. Dolayısıyla, böyle durumlarda, devletin, vatandaşlarının haberleşmesinin gizliliğinin sağlanmasının önündeki engelleri kaldıracak yeterli altyapıya da sahip olması lazım. Bu konuda gerekli yatırımları yapabilmeli, telefonların istenmeyen unsurlar tarafından dinlendiği, hatta -gerçi, bu, kısmen casusluğa girer ama- yabancı devletler tarafından dinlenebildiği veya terör örgütleri tarafından dinlenebildiği gibi durumların tespit edilerek, bunların da engellenmesi, yine, devletin görevlerinden olmalıdır. Burada, sadece, telefonların devlet tarafından veya hükümetler tarafından dinlenmesi durumu tanımlanmıştır. Bana göre doğru bir maddedir, süre sınırlaması doğrudur; ama, diğer kısımları da gözden kaçırmamız gerekir.

Ben, Sayın Başkanımızın hoşgörüüne sığınarak, şunu bir kez daha vurgulamak istiyorum: Telefonla bize sık sık soruyorlar "bu kredi faizleri ertelenecek mi, taksitlendirilecek mi?" Zaman zaman Sayın Bakanların bu yönde açıklamaları oluyor; ödeyelim mi, ödemeyelim mi... Hiç olmazsa, ya bunu yapsınlar veya bu konuda hükümet çok net açıklama yapsın; evet, biz bunları ertelemeyeceğiz, ödemek zorundasınız, zarar görürsünüz diye. Sayın Bakanımız da burada; bunu ya ertelesinler, bu kararı çıkarsınlar hükümetten veya yapamıyorlarsa, o zaman, herkese, bunların ertelenmeyeceğini resmen açıklasınlar; çünkü, millet bunu bilmek istiyor. Bu sorulara biz cevap veremiyoruz. (DYP sıralarından alkışlar)

Teşekkür ederim.

TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANI HÜSNÜ YUSUF GÖKALP (Sivas) - Bunların Anayasayla ilgisi ne?!

BAŞKAN - Efendim, bu, uydu bu sefer. Haberleşme hürriyeti deyince onun için karışmadım Yılmazyıldız'a. Bu, haberleşme, iletişimdir efendim; ona hiç karışmadım, doğrudur; köylümüzün mesajı.

Madde üzerindeki görüşmeler bitti.

7 nci maddeyi oylamadan önce, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 6 ncı maddesinin gizli oylamasının neticesini bildiriyorum:

Oya iştirak eden milletvekili: 408

Kabul: 397

Ret: 5

Çekimser: 3

Boş: 2

Geçersiz: 1

Böylece, Anayasanın öngördüğü beşte 3 çoğunluğa bu madde de ulaşmış oldu efendim. Hayırlı olsun.

7 nci maddenin oylamasına başlıyoruz.

(Oyların toplanılmasına başlandı)

Yılmaz Karakoyunlu...

BAŞKAN - Efendim, Başbakan Yardımcısı Rize Milletvekili Sayın Mesut Yılmaz'ın yerine, İçişleri Bakanımız Rüştü Kâzım Yücelen oy kullanacaklardır.

(Oyların toplanılmasına devam edildi)

BAŞKAN - Oyunu kullanan sayın milletvekili var mı? Yok.

Oy verme işlemi bitmiştir.

Oy kutuları kaldırılınsın.

(Oyların ayrımına başlanıldı)

BAŞKAN - Efendim, 7 nci maddeyle ilgili oylamanın tasnifi sürerken, 8 inci maddeyi okutuyorum:

MADDE 8.- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 23 üncü maddesinin beşinci fıkrasında geçen "ülkenin ekonomik durumu," ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

BAŞKAN - 8 inci madde üzerinde, Saadet Partisi Grubu adına Van Milletvekili Sayın Fethullah Erbaş; buyurun efendim. (SP sıralarından alkışlar)

SP GRUBU ADINA FETHULLAH ERBAŞ (Van) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin çerçeve 8 inci maddesi üzerinde, Saadet Partisi Grubu adına söz almış bulunuyorum. Şahsım ve Grubum adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bilindiği üzere, Anayasamızın 23 üncü maddesinde düzenlenen, "Yerleşme ve seyahat hürriyeti" başlığını taşıyan maddenin beşinci fıkrasında, vatandaşların yurt dışına çıkma hürriyeti, ülkenin ekonomik durumu, vatandaşlık ödevi ya da ceza soruşturması veya kovuşturması sebebiyle sınırlandırılmaktadır. Değişiklik teklifinin çerçeve 8 inci maddesiyle, bu sınırlandırma sebeplerinden biri, yani "ülkenin ekonomik durumu" sebebi ortadan kaldırılmaktadır. 1993 yılı anayasa değişikliği tekliflerinde bu görüş, kapatılan Refah Partisinin görüşüydü. Kapatılmasına rağmen bugün görüşlerinin tahakkuk etmesi, olumlu bir gelişmenin işaretidir.

Tatbikatta, hacca giden vatandaşlarımıza, ülkenin döviz sıkıntısı ve sair sebeplerle kısıtlama getirilebilirken, bundan böyle, yurt dışına çıkma hürriyetine ülkenin ekonomik durumunun engel teşkil etmesine son verilmektedir. Hac farızasının, bundan böyle, havayoluyla yapılması şartı da kaldırılarak karayoluyla da yapılması, hükümetten talebimiz ve istihdamımızdır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 1982 Anayasasının 23 üncü maddesindeki bu kısıtlama, 1961 Anayasasının 18 inci maddesinde yoktur. Bu konu da, temel hak ve hürriyetler açısından, 1961 Anayasası 1982 Anayasasına göre çok daha ileri bir anayasa olduğunun delilidir.

İki anayasa da, ihtilalden sonra kurulan kurullar tarafından kaleme alınmıştır. 61 Anayasası, benim de hocalarım olan Profesör Hüseyin Nail Kubalı, 82 Anayasası da Kubalı'nın talebesi Profesör Orhan Aldıkaçtı'nın içinde bulunduğu heyetler tarafından kaleme alınmıştır.

61 Anayasasının düzenlediği "Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti" başlığını taşıyan 18 inci maddesinin gerekçesine baktığımızda, bu hakkın sınırlaması kanuna bırakılmıştır. Ancak, kanunun koyacağı sınırların demokratik esaslara uygun olacağı ve hürriyetlerin kullanılmasını tamamen idarî makamların takdirine veya keyfine bırakmak suretiyle onun özünü yok edemeyeceği de şüphesizdir ve "11 inci madde hükümünün icabıdır" denilmektedir.

11 inci madde, 1982 Anayasasının 13 üncü maddesinin karşılığıdır. Burada da, hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlandırılabileceği; ancak, bu sınırlamanın, o hak ve özgürlüklerin özüne dokunamayacağı amirdir.

Çerçeve 2 nci maddedeki değişiklikle 61 Anayasasına dönüş sağlanmaya çalışılmıştır. 1982 Anayasası, bu konuda hak ve özgürlüklerin daha da kısıtlandığı bir anayasa olma hüviyetini korumaktadır. Bu değişikliklerle arzu ettiğimiz sivil bir anayasaya kavuşmamız uzaktır; ancak, surda bir gedik açılması açısından da önemlidir.

Bu maddenin şu andaki uygulamasına baktığımız zaman, madde iki özgürlüğü kapsamaktadır. Birincisi, yerleşme hürriyetini; ikincisi seyahat hürriyetini.

Bu iki hürriyetin benim bölgemdeki anlamı nedir: 1984'ten sonra terör olayları başladı, bölgede, 15 yılda 3 000'in üzerinde köy ve mezra boşaltıldı. Yerlerinden yurtlarından, ekonomik kaynaklarından mahrum edilen bu insanlar "nereye gidersen git" mantığıyla şehirlere göç ettirildi. Boşaltılan köyler istismak edilmediği gibi, bazı ahvalde içerideki eşyalarını dahi almalarına fırsat verilmeden köyler yakıldı, yıkıldı; yaylalar yasaklandı, hayvancılık bitirildi, milyonlarca insan büyük şehirlere göç ettirildi; perişan oldular. Terörün faturasının Türkiye'ye maliyeti 300 milyar doların üzerindedir. Bu miktarın tüm vatandaşlar tarafından paylaşılması gerekirken, sadece göç ettirilen insanların üzerine bırakılmasının sosyal hukuk devleti ilkesiyle ve yerleşme hürriyetiyle bağdaşmayacağı açıktır. Gecekondu ve çarpık şehirleşmeler bundan doğdu, şehirlerin dokusu bundan bozuldu.

Seyahat hürriyetine gelince: Bu hürriyeti zenginler kullanıyor. Batıya gelmek isteyenler uçakla gelir; yurt dışına çıkmak isterlerse, 50 Amerikan Dolarını verir ve çıkarlar. Fakirler ise, 50 dolarları olmadığı için zaten yurt dışına gidemezler. Sınır ticareti kapsamında gitmek isterlerse 50 dolar vermek zorunda kalıyorlar. Biz, bu 50 dolar meselesinin bir an önce halledilmesini, hiç olmazsa sınır ticaretinde bu miktarın alınmamasını talep ediyoruz.

Öte yandan, karayoluyla Van'dan çıkış ve girişler yabancı bir ülkeye giriş ve çıkış kadar zordur. Van'ın tüm çıkışlarında jandarma kontrolü vardır. Bu kontrol nasıl yapılır: Önce kimlikler toplanır, eldeki listeye göre veya bilgisayarla kontrol edilir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Buyurun efendim.

FETHULLAH ERBAŞ (Devamla) - Sonra eşyalar tek tek aranır; kapalı veya açılmayacak bir eşyanız varsa şişler sokulur, daha sonra il dışına çıkışınıza izin veriler. Devletin gözünde tüm Vanlılar zanlı muamelesine tabi tutulmaktadır. Bu, vatandaşta kuşatılmışlık duygusu yaratmaktadır. Eğer Van'a Hakkâri tarafından giriş yapacaksan, bunlara ilaveten bir de arabanın deposuna bir çubuk sokulur. Depoda yakıtın dolu ise, oracıkta, yabancı menşeli yakıt kullandın diye tutanak tutulur, 5 milyar ceza verilir, arabanın müsaderesi için işlemler başlar.

Yukarıda belirttiğim gibi, bu, seyahat hürriyetinin özüne dokunmakta, yerel yöneticilerin keyfi uygulamalarına sahne olmaktadır. Bu ahval ve şerait altında, turizm potansiyeli çok yüksek olan Van'a turist gelir mi? Bu yüzden Van'da turizm söndürülmüştür. Van'ın hayvancılığı, tarımı, ticareti bitmiştir. Vanlı nefes alamıyor, imdat çığlıklarını duyuramıyor. Parlamento olarak bu çığıltı duyalım diyor, hepimizi saygıyla selamlıyor ve saadetler diliyorum. (SP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum efendim.

Şimdi, söz sırası Adalet ve Kalkınma Partisinde.

Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Sayın Özkan Öksüz konuşacaklar.

Buyurun Sayın Öksüz. (AKP sıralarından alkışlar)

AKP GRUBU ADINA ÖZKAN ÖKSÜZ (Konya) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Anayasa değişiklik paketininin 8 inci maddesi hakkında Adalet ve Kalkınma Partisi Grubunun görüşlerini aktarmak üzere söz almış bulunmaktayım; bu vesileyle, Yüce Heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Anayasa değişikliği teklifinin 8 inci maddesine göre, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 23 üncü maddesinin beşinci fıkrasında geçen "Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ülkenin ekonomik durumu, vatandaşlık ödevi ya da ceza soruşturması veya kovuşturması sebebiyle sınırlanabilir" hükmünde yer alan "ülkenin ekonomik durumu" ibaresi madde metninden çıkarılmaktadır. Bu değişiklikle, halen yaşamakta olduğumuz ekonomik kriz gibi bir krizin çıkması durumunda, işbaşındaki hükümetler, krizi bahane ederek vatandaşlarımızın yurtdışına çıkmalarını; yani, seyahat özgürlüklerini engellemeyeceklerdir. Böylece, hükümetlerin almış olduğu yanlış ekonomik kararların ve yapmış olduğu hataların cezasını vatandaşlarımız çekmeyecek, yerleşme ve seyahat hürriyetleri engellenmeyecektir.

Görüşmekte olduğumuz anayasa değişikliği paketi şüphesiz ki, ülkemiz ve halkımız açısından çok önemlidir; çünkü, yapacağımız değişikliklerle, gelişmiş demokratik ülkelerde yer alan, ülkemizde ise sınırlanan birçok temel hak ve hürriyetler vatandaşlarımıza kazandırılacaktır. Bu da, hem değişikliği yapan biz milletvekilleri hem de halkımız açısından sevindirici bir durumdur.

Yapılan değişiklikler ve vatandaşlarımıza sunulan haklar yeterli midir; yeterli olduğunu söylemek pek de mümkün değildir. Örneğin, görüşmekte olduğumuz bu madde üzerinde daha geniş bir düzenleme yapılabilirdi. Anayasamızın 23 üncü maddesinin başlığının "Yerleşme ve seyahat hürriyeti" yerine, "Yerleşme ve dolaşım hürriyeti" şeklinde değiştirilmesi, değişiklik yapılan beşinci fıkranın sonuna "yargıç kararıyla veya çıkarılacak yasalarla" hükmünün eklenmesi, bu maddeyi daha açık bir hüküm haline getirebilir ve bazı haksızlıkları ortadan kaldıracabilirdi. Çünkü, halen yapılan uygulamalarda, vergi borcu olan kişilerin yurt dışına çıkış yasağı bulunmaktadır. Bu durum, yıllarca vergisini dürtüstçe ödemiş, çeşitli nedenlerle vergi borcunu geciktiren işverenlerimizi rahatsız etmektedir. Bu nedendir ki, yurt dışına çıkışların sınırlandırılmasının yargı kararına bağlanması, bu tür yanlış uygulamaları ortadan kaldıracaktır.

Vergi borcu nedeniyle mallarına ve parasına elkonulan kişiler zaten yurt dışına kaçamazlar. Buna rağmen, yapacağımız bu değişiklikle, işbaşındaki hükümetin ve bundan sonra kurulacak olan hükümetlerin yanlış kararları ve yanlış politikaları nedeniyle ülkemizin içine düşeceği ekonomik kriz nedeniyle, vatandaşlarımızın yurt dışına çıkmalarını yasaklayan hüküm ortadan kaldırılmış olacaktır.

Değerli milletvekilleri, görüşmekte olduğumuz Anayasa değişikliğiyle yurt dışına çıkışlardaki sınırlandırmalar kaldırılırken, hükümetin uygulamaları ve çıkarmış olduğu birkısım kanunlar, vatandaşların birkısım temel hürriyetlerini sınırlandırmakta ve dürtüst vatandaşlarımızı cezalandırmaktadır. Bilindiği gibi, ekonomik kriz nedeniyle, bütçe açıklarının kapatılması amacıyla, hükümet tarafından, yurt dışına çıkacak olan vatandaşlarımızdan 50 dolar alınmaktadır. Bu uygulama, vatandaşlarımıza kesilen bir ceza değil midir; seyahat hürriyetini engellemiyor mu? Bir taraftan, temel ve hak ve hürriyetleri genişletmek için Anayasa değişikliği yapıyoruz, bir taraftan da temel hak ve hürriyetleri sınırlandıran kanunlar çıkarıyoruz.

Şimdi soruyorum size: Yurt dışına çıkışlarda her vatandaştan 50 dolar alınması, vergi borcu olduğu için işadamlarımızın yurt dışına çıkmasının yasaklanması temel hak ve hürriyetleri, özellikle de, görüşmekte olduğumuz yerleşme ve seyahat hürriyetini sınırlandıran bir uygulama değil midir?!

Sayın Başbakanın, bütün medya kuruluşları karşısında, Türk parasının değerlendirilmesi ve itibar kazandırılması amacıyla, Ankara Ticaret Odası tarafından başlatılan kampanyayı ve bu amaçla başlatılacak her türlü girişimleri destekleyeceğini ifade etmiş olmasına rağmen, hâlâ yurt dışına çıkışlarda vatandaşlarımızdan alınan 50 dolarlık fonun ve Hacca gidecek olan vatandaşlarımızdan alınacak hizmet bedellerinin Türk parası yerine dolar olarak alınmasını ve uygulamada ısrar edilmesini anlamak mümkün değildir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ÖZKAN ÖKSÜZ (Devamla)- Bitiriyorum Sayın Başkan.

Buradan hükümete sesleniyorum: Lütfen, bu uygulamalardan vazgeçiniz.

Bu duygularla, hepinize saygı ve selamlarımı sunuyorum. (AKP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ediyorum efendim.

Şimdi söz sırası, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Manisa Milletvekili Sayın Rıza Akçalı'nın.

Buyurun efendim. (DYP sıralarından alkışlar)

DYP GRUBU ADINA RIZA AKÇALI (Manisa)- Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Anayasanın 23 üncü maddesi seyahat hürriyetini, yerleşme hürriyetini ve yurt dışına çıkış hürriyetini tanımlıyor. Buradaki ekonomik nedenlerle yurtdışı seyahatinin kısıtlanması konusunu Anayasa metninden çıkararak bir düzenlemeyi gerçekleştiriyoruz.

Burada bir düşünce evriminin izlerini görüyorum ben:

1- Olsa olsa, artık, yurtdışına çıkanlar için bu yasağın kaldırılmış olması; yani, Türkiye'deki ekonomik sıkıntılarda, ekonomik problemlerde milletin bir kusuru yoktur kanaatinin tescilli anlamına geliyor.

2- Veyahut da bundan sonra, hükümetler, artık, Türkiye'de, insanların yurt dışına çıkışını engelleyecek kadar ekonomik krizlere yol açmamak gibi bir yükümlülüğe sahip olmalı gibi ikinci bir düşünceyi daha devreye sokuyor. Her ikisi de müspet gelişmeler.

Tabii, bu düzenlemenin ışığı altında, Başbakanın, Türk Lirasına çevrilmesi talebini reddettiği - bu parayı verenlerde Türk Parası yoktur diyerek reddettiği- 50 doların da bundan sonra alınmaması lazım; çünkü, Anayasaya aykırılık söz konusu olacak burada. Bunun Anayasa metnine yerleşmesi ve Anayasa hükmü haline gelmesinin akabinde, hükümetin, derhal bu 50 dolarlık haracı kaldırmasının doğru olduğu kanaatini burada ifade etmek istiyorum.

Müsaadenizle bir hususu daha ifade etmek istiyorum. Yapılan oylamalarda, Sayın Başkan dahil, pek çok kişi yukarıda zarfları sayıyor. Pek çok paralar vererek yaptığımız elektronik oylama sisteminde ne yazık ki, elektronik gizli oylama yok. Ufak bir düzenlemeyle, bir programla bunu sisteme dahil etmek mümkün. Böylece, günler ve saatler kaybının önüne geçebiliriz. 5 dakikalık oylamalarla her maddeyi oylayarak, çok uzun anayasa değişikliklerini, çok daha fazla maddeyi hızlı bir şekilde gerçekleştirme imkânına sahip oluruz; böylece, arkadaşlarımız burada günlerce, saatlerce kuyruklarda bekleme zahmetinden kurtulurlar. Umarım bunu...

BAŞKAN - Sayın Akçalı, özür dilerim.

Gizli oylama için sağ ve sol tarafa iki tane elektronik alet yapılmış; ancak, bu iki alete şifrenizi girmek mecburiyetinde olduğunuz için, bundan daha uzun sürecek. Onun için bu kabinleri çoğalttık.

RIZA AKÇALI (Devamla) - Sayın Başkanım, elektronik mühendisleri veya programcılar buna bir çare, bir formül bulabilirler. Buna delaletinizi rica ediyorum.

BAŞKAN - Programda da gizli oylama var efendim; ama, İhtüdüğü de değiştireceksiniz ki ondan sonra...

Buyurun.

RIZA AKÇALI (Devamla) - Onu da değiştirelim; ama, Türkiye için bu zaman kaybı hakikaten önemli, bunu burada heder etmemek durumundayız.

Sayın Başkanım, her şeye rağmen bu uzlaşma doğru ve önemli bir uzlaşmadır. Buna emeği geçen herkese buradan şükranlarımı, teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Tabii, burada, durmadan devam etmek mecburiyetindeyiz. Bunun, şeklen bir anayasa değişikliğinden ziyade, kafalarda bir anayasa değişikliğine yol açmasını temenni ediyorum. Sadece, Avrupa Birliği istiyor diye bunu yapıyorsak, işte bunlar da bir tarafta olsun biz gene bildiğimizi okuruz diyorsak, bunun bir anlamı yok; ama, buna gerçekten Türkiye'nin ihtiyacı var ve bir toplumsal uzlaşmayı ancak böyle sağlayabiliriz, bütün uygulamalarımızı da bu çerçeve içerisinde yeniden, bir zihniyet değişikliğiyle düzenleriz diyorsak, bu doğru bir yaklaşımdır ve bunun devamı lazım. Burada, yargı erkinin, Yüce Divanın, YÖK'ün, Cumhurbaşkanlığının süresinin, yetkilerinin düzenlemeleri henüz yok. Hak ve özgürlükleri, bağımsız yargı ve yargıç bağımsızlığını sağlamadan nasıl yapabileceğimiz konusunu, ben, doğrusu, merak ediyorum. Derhal bunları anayasa değişikliğine ilave etmek zorundayız. Milletimizin bütün kesimlerinin, kurumların sosyal, siyasî, iktisadî, kültürel ve manevî taleplerinin bir uzlaşma zemininde hayata geçirildiği ve Birleşik Devletler Anayasasında belirtildiği veçhile daha mükemmel bir birlik ve beraberliği oluşturmak, adaleti tesis etmek, dahili emniyeti sağlamak, müşterek müdafaayı temin etmek, umumî refahı artırmak ve kendimizin ve ahfadımızın hürriyetin iyiliklerinden istifade edebilmesi amacıyla anayasamızın düzenlendiği bir Türkiye özlemi inancıyla saygılar sunuyorum. (DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

8 inci madde üzerinde gruplar adına başka söz isteyen?.. Yok.

1 adet önerge vardır.

Sayın Genç burada mı efendim? Yok.

Onun için, okutmak mecburiyetindeyim.

Önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan anayasa değişikliğine ilişkin 737 sıra sayılı yasa teklifinin 8 inci maddesinin teklif metninden çıkarılmasını saygılarımla arz ederim.

Kamer Genç
Tunceli

BAŞKAN - Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ NAMİK KEMAL ATAĞAN (Hatay) - Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN - Gerekçeyi okutuyorum.

Gerekçe:

Günlükte ekonomi insan yaşamının ve devlet faaliyetlerinin temsilini teşkil eden bir unsurdur. Bu nedenle, seyahat özgürlüğünü sınırlamanın kaldırılması yerinde görülmüştür.

BAŞKAN - Komisyonun katılmadığı önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Böylece, 8 inci madde üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Efendim, 7 nci maddenin oylama sonucunu sunuyorum:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 7 nci maddesinin gizli oylamasına 425 sayın üye katılmış; 415 kabul, 8 ret, 1 çekimser, 1 geçersiz oy kullanılmıştır. Böylece, Anayasanın öngördüğü beşte 3 çoğunluğa bu maddede de ulaşılmıştır; hayırlı olsun.

8 inci maddenin oylamasına geçmeden evvel, birleşime 10 dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati : 20.32

BEŞİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 20.54

BAŞKAN: Başkanvekili Mustafa Murat SÖKMENOĞLU**KÂTİP ÜYELER: Şadan ŞİMŞEK (Edirne), Mehmet AY (Gaziantep)**

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, 132 nci Birleşimin Beşinci Oturumunu açıyorum. Görüşmelere kaldığımız yerden devam edeceğiz.

**IV. - KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN
GELEN DİĞER İŞLER (Devam)**

1.- Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rıza Milletvekili Mesut Yılmaz ile 288 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/803) (S. Sayısı: 737) (Devam)

BAŞKAN - Komisyon yerinde.

8 inci maddenin oylamasına geçmeden evvel, Sayın Akçal'ın teklifini içeride müzakere ettik. Pazartesi günü normal açılışımız olacak Sayın Cumhurbaşkanının açılış konuşmasıyla. Konsensüs sağlanırsa -ki, gördüğüm kadarıyla 6 siyasi parti de aynı şeyi düşünüyor- Anayasa Komisyonu toplanır, 1 maddelik içtüzük değişikliği getirirsiniz, 148'i değiştirirsiniz; elektronik oylama cihazıyla, ayrıcaığımız bir yerde, sayın milletvekillerinin 50'şer 50'şer oy kullanma imkânı olur zannediyorum. O, artık, gruplar arasındaki bir anlaşmaya bağlı.

Bu izahı yaptıktan sonra, 8 inci maddenin gizli oylamasına geçiyoruz.

Oylama işlemi başlatıyorum:

(Oylar toplandı)

BAŞKAN - Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı? Yok.

Oy verme işlemi tamamlanmıştır.

Kupalar kaldırılınsın.

(Oyların ayırımına başlandı)

9 uncu maddeyi okutuyorum :

MADDE 9.- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 26 ncı maddesinin ikinci fıkrasına "Bu hürriyetlerin kullanılması," ibaresinden sonra gelmek üzere "millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması," ibareleri eklenmiş, üçüncü fıkrası metinden çıkarılmış ve maddeye aşağıdaki fıkra son fıkra olarak eklenmiştir.

"Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

BAŞKAN - 9 uncu madde üzerinde, Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına, Tokat Milletvekili Sayın Ergün Dağcıoğlu; buyurun efendim. (AKP sıralarından alkışlar)

AKP GRUBU ADINA MEHMET ERGÜN DAĞCIOĞLU (Tokat) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bilindiği üzere, olağanüstü bir dönemin şartlarında hazırlanan 1982 Anayasasının, o günden bugüne, kamuoyunda çok fazla tartışılması, belki bundan sonra da eleştirilmeye devam edilecek olması, onun, millet nezdinde tam olarak benimsenmemiş olmasının çok açık bir ifadesidir.

Şüphesiz, dünyanın seyrine uygun olarak uygulamada ortaya çıkan sıkıntılar, kamuoyunun, daha özgürlükçü ve daha sivil bir anayasa özlemi ve bu arayışların Türkiye'deki siyasi hareketlere yansması, Anayasanın yeni baştan kaleme alınması gereğini gündemden düşürmeyecektir, bu çalışmalarımız da bu gereği gündemden düşürmeyecektir. Kaldı ki, Avrupa Birliğine tam üyelik sürecinde ekonomik ve siyasi kriterlerin bir an önce iç hukukumuzda yansıtılması gereği ve dayatmasıyla da karşı karşıya bulunuyoruz maalesef. Bu noktada, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilerin temsil edildiği Uzlaşma Komisyonunca hazırlanmış olan bu değişiklik paketi, elbette milletimizin tüm ihtiyaçlarına cevap verebilecek durumda değildir; çünkü, anayasalar, bireysel hak ve özgürlüklerle millî değerleri, demokrasi ortak paydasında kaynaştırabilirdiği ve tüm toplum katmanlarını kucaklayabildiği ölçüde gerçekten bir toplumsal sözleşme niteliği kazanabilirler. Bu nedenle, yapılan değişikliğin tam olarak bu hedefi yakalayabildiğini söylemek, şu anda mümkün değildir. Bu arayış ve ihtiyaç, önümüzdeki günlerde de önemini muhafaza edecek görünmektedir; ancak, yine de, bu çalışmanın, gelecekte gerçekten evrensel normlara uygun, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü ön plana çıkaran yeni bir sivil anayasa için önemli bir adım olduğu kanaatindeyim; çünkü, böylece, kısmî de olsa, getirilen bu değişikliklerin, şimdilik temel hak ve hürriyetler kapısını biraz daha aralayabileceğini ümit etmek istiyoruz. Bu vesileyle, ülkemizin yüzü olabilecek, milletimizin beklentilerini tam olarak karşılayabilen yeni bir anayasanın, Yüce Meclisimiz tarafından, örneğini yaşadığımız böyle bir mutabakat sonucu, bir an önce gerçekleştirilmesinin en büyük temennimiz olduğunu ifade etmek istiyorum.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bir konuya huzurlarınızda değinmeden geçemeyeceğim. O da şudur: Bildiğiniz gibi, Uzlaşma Komisyonunun kabul ettiği metin, Anayasanın 26 ncı maddesinin üçüncü fıkrasının "düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, Anayasanın 1, 2 ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz" şeklinde değiştirilmesini öngörmekteydi. Ancak, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında, bizce gereksiz bir vehmin yansması olan bu rezerv, kamuoyunda özgürlükler genişletilirken, maalesef, yeni yeni bazı sınırlamalar getirildiği şeklinde algılanmıştır; ki, bu maddeye el bombası şeklinde bakan düşünürlerimiz de vardı. Birinci fıkrada yapılan ilaveyle, zaten Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi dayanak gösterilmek suretiyle, bu hürriyetlerin kullanılmasının millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, bölünmez bütünlüğün korunması gibi -birçok konuda- amaçlarla sınırlanabileceği hüküm altına alınmaktadır. Böylece, zaten, konuya ilişkin olarak son derece ciddi ve kapsamlı bir çerçeve getirilmiş bulunmaktadır. Bu nedenle, sınırlamalarıyla ünlü, meşhur Anayasamıza, buna ilave olarak, maddeyi daha da ağırlaştırılan, başlangıçtaki üçüncü fıkra değişikliği gerçekten lüzumsuz bir vehim ve hassasiyetin tezahürüydü. Devlet karşısında birey özgürlüklerini artıran değil, tam tersine, devleti esas alan, baskıcı ve sınırlayıcı bir anlayışın ürünü olarak değerlendirilecekti. Allah'tan, Anayasa Komisyonunda ilk teklifte yer alan ve Anayasanın ilk üç maddesine gönderme yapan fıkranın ve mevcut metnin üçüncü fıkrasının tümünden metinden çıkarılması, anayasa değişiklik paketini gölgeleyebilecek önemli bir yanlışın giderilmesi noktasında olumlu olmuştur; milleti ve düşünen adamları da rahatlatmıştır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MEHMET ERGÜN DAĞCIOĞLU (Devamla) - Bitiriyorum Başkan.

Sayın milletvekilleri, özellikle maddenin bu son şekliyle, düşünce ve anlatım özgürlüğünün sınırları biraz daha genişletilirken, toplumdaki dil farklılıklarının sosyolojik bir gerçek olarak değerlendirilmesi ümit edilmektedir. Yapılan bu değişikliklerle ilave edilmiş bulunan "millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği" şeklinde genel çerçevenin, kamuoyundaki bir kısım hassasiyetlerin de giderilmesi açısından bir orta yol olarak benimsendiği anlaşılmaktadır.

Sayın milletvekilleri, her şeye rağmen ve halen, ülkemizde kanunla yasaklanmış bir dil bulunmamaktadır; dil bulunmamakla birlikte, içinde "düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" hükmünü içeren üçüncü fıkranın tümünden Anayasamızdan çıkarılmış olmasını da önemli bir kazanım sayıyoruz.

Sonuç olarak, öyle görünüyor ki, maddenin sonuna eklenen "düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir" denilerek, bu aşamada yapılabilecek tartışmalar da daha sonraya ertelenmiş bulunmaktadır. Yani, bu maddeyle ilgili olarak, ileride, daha çok canlar yanacak ve tartışmalar yapılacak demektir; ama, diliyor ve bekliyoruz ki, toplumda bireyi esas alan, daha özgürlükçü, demokratik bir hukuk devleti için, hep birlikte çalışacağız; bu konuda, öntümüzde katedeceğimiz epeyce mesafe var görünüyor; bu da, ancak vehimlerle değil, milletimize ve insanımıza daha fazla güvenmekle aşılabilecektir.

Bu duygu ve düşüncelerle anayasa değişikliğinin milletimiz ve ülkemiz için hayırlara vesile olmasını niyaz ediyor, hepimizi saygıyla selamlıyorum. (AKP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Dağcıoğlu.

Efendim, söz sırası, Anavatan Partisi Grubunda.

Diyarbakır Milletvekili Abdülbaki Erdoğan; buyurun efendim.

ANAP GRUBU ADINA ABDULBAKİ ERDOĞMUŞ (Diyarbakır) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşülmekte olan değişiklik teklifinin 9 uncu maddesiyle ilgili Grubumun görüşlerini arz etmek üzere söz almış bulunuyorum; bu vesileyle Yüce Heyetinizi şahsım ve Grubum adına saygıyla selamlıyorum.

Bilindiği gibi, yıllardır tartışılan ve aylardır hazırlıkları süren Anayasa değişikliği paketi nihayet görüşülmeye başlanmıştır. Demokratikleşme ve Avrupa Birliğine uyum yolunda ciddi beklentiler yaratan bu değişiklik paketi, maalesef hukuki ve siyasi eleştiri konusu yapılmasına haklı olarak imkân da vermiştir. Elbette, herkesin her istediğinin olmaması çok doğaldır. Ancak, Anayasa değişikliği gibi hayatî öneme sahip en esassı bir konuda sağlanmış olan mutabakat daha mükemmel ve radikal değişiklikler içermeliydi diye düşünüyorum.

Bazı konuşmacı arkadaşlarımızın da ifade ettikleri gibi, Anayasanın "temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması" kenar başlıklı 13 üncü maddesindeki genel sınırlama sebepleri kısaltılmış, buradan çıkarılan genel sınırlama sebepleri, temel hak ve hürriyetlere ilişkin tüm maddelere özel sınırlama sebebi olarak eklenmiştir. Düşüncü özgürlüğünden haberleşme özgürlüğüne ve konut dokunulmazlığına kadar her temel hak ve özgürlük, 13 üncü maddeyle bezenmiş durumdadır. Aynı durum 9 uncu maddede de tekrarlanmıştır.

Buna rağmen, Anayasanın ilgili maddesinden "düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" hükmünün çıkarılması, kuşkusuz, demokrasi ve toplumsal barışımız açısından önemli bir rahatlama getirecektir; ancak, gönül isterdi ki -demokrasinin gereğinin de bu olduğuna inanıyorum- "kanunla yasaklanmış bir dilde yayın yapılamaz" hükmü tümüyle kaldırılarak anayasal güvence sağlanmış olmalıydı.

Biliyoruz ki, çağdaş demokrasilerde, insanların kimliklerinden kaynaklanan hakları, her zaman için saygınlığa ve dokunulmazlığa sahiptir. Elbette, bu saygınlık ve dokunulmazlık, hiçbir zaman, ayrılmaz bir hareketi koruyan bir zırh haline getirilemez; ancak, insanların etnik ve kültürel özelliklerini ülke bütünlüğü içinde geliştirmelerine olanak tanınması da demokrasinin gereğidir.

Bu çerçevede, herkesin kendi anadilini öğrenebilme ve geliştirebilme hakkını özgürce kullanabilmesinin önu mutlaka açılmalıdır. Kullanılmayan hak hak olmadığı gibi, ideoloji güdümlü bir özgürlük de özgürlük olamaz. Dil yasağıyla Kürtçe konuşan milyonlarca vatandaşımızı illegal örgütlerin yazılı ve görsel medyasına mahkûm etmenin doğuracağı sonuçları görmemek mümkün müdür. Kaldı ki, bugüne kadar yasağın sürdürülmesinde, ideolojik ve güvenlik dışında hiçbir hukuki ve aklı gerekçeler ileri sürülemedi. Ne yazık ki, bugün de bu değişikliklerle beraber, yine de bu yasağın tamamen ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir; zira, dil yasağına dair birçok kanunda dolaylı yasaklar devam etmektedir; Dernekler Kanunu, Siyasî Partiler Kanunu bunun açık örnekleridir.

Sayın milletvekilleri, bütün eksikliklere rağmen, kanunla tekrar yasaklanmadıkça, Anayasada böyle sınırlayıcı bir hüküm olması, Türkçe dışında dillerle yayın yapılmasına engel teşkil etmemektedir. Onun için, bu düzeltmeyi olumlu ve müspet buluyoruz. Bunun, ileriye dönmük bir adım olacağını da umuyor, hepimizi saygıyla selamlıyorum. (ANAP ve AKP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Söz sırası, Doğru Yol Partisi Grubunda.

Antalya Milletvekili Sayın Salih Çelen, buyurun. (DYP sıralarından alkışlar)

DYP GRUBU ADINA SALİH ÇELEN (Antalya) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 26 ncı maddesinin değiştirilmesine ilişkin anayasa değişikliği teklifinin 9 uncu maddesi üzerinde Doğru Yol Partisi Grubu adına söz aldım; Yüce Heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Değerli milletvekilleri, Anayasanın 26 ncı maddesi, düşüncenin açıklanması ve yayılması hürriyetini düzenlemekte olup, getirilen değişiklik ise, daha özgürlükçü bir yapı amaçlamaktadır.

Hepimiz biliyoruz ki, Türkiye'de olduğu iddia edilen insan hakları ihlallerinin uluslararası camiada en çok eleştiriyeye uğrayan kısmı, düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyetinin kullanımına ilişkindir. Oysa, sadece belirli bir fikri ifade eden, eyleme dönmeyen fikirleri nedeniyle insanların cezalandırılmaları, çağdaş dünyada kabul edilebilir bir durum değildir. Gerçekten de, insan olmanın en önemli hasletlerinden biri, zihni üretimde bulunmak ve bu üretimi ifade etmektir. Düşünce özgürlüğü de, esas itibarıyla ifade özgürlüğünü kasteder, zira, kimsenin, ifade edilmeyen düşüncelerinin anlaşılabilmesi ve bunun yargılanabilmesi mümkün değildir.

Değerli milletvekilleri, ülkemiz demokrasisinin kendine özgü nitelikleri vardır. Tarihsel gelişim süreci içinde toplumsal bilincimiz, insanları birey ve hak stajesi olarak algılamakta gecikmiştir. Halen, devletin değil bireyin önplanda olabilmesi için, başta Anayasa olmak üzere, devlet yapılanmasına ilişkin düzenlemeleri tartışmaya devam etmekteyiz.

Esasen, Türk demokrasisinin gelişiminde iç faktörlerden çok dış etkilerin belirleyici olduğu da bilinmektedir. Demokrasi ve insan haklarına dayalı kurumları oluşturabilmemiz için, 1946 yılındaki "sopalı seçimler"den sonra, bugüne kadar, hep, uluslararası konjonktürün bizi zorlamasını bekledik.

Gündemdeki anayasa değişiklikleri de maalesef, Avrupa Birliğiyle entegrasyon sürecinin zorlaması sonucu hazırlanmıştır. 22 Kasım 2001 tarihinde Avrupa Birliğine sunulacak olan rapor öncesi, kurumsal değişimleri ciddi olarak eğildiğimizi gösterebilmek amacıyla bu anayasa değişikliğini gerekli görüyoruz.

Değerli milletvekilleri, demokrasi, hiç şüphesiz olağanüstü güzellikle bir yönetim biçimidir. İnsanlığın tarihinde görülüş olan en arzu edilir yönetim biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, bu kadar güzel yönetim biçiminin dahi kendi içinde barındırdığı ciddi tuzakları görmezlikten gelemeyiz.

Tek kutuplu dünya anlayışı, hakim olduğu günden bu yana, millî devletlerin, azınlık ırkçılığı, mezhep bölücülüğü tehdit ve tehlikeleriyle karşı karşıya kalmaya yol açmıştır. Yeni dünya düzeni, bu anlamda, radikal dinci hareketlere ilişkin terörist güçleri harekete geçirerek dünyanın büyük bölgelerinin dengesini bozacak, bir milletin iç huzurunu bozabilecek bir nitelik kazanmasına neden olmuştur. Bunun en güzel örneği, büyük güçlerin önce desteklediği, daha sonra büyümelerine seyirci kaldığı radikal dinci gruplar, Amerika Birleşik Devletlerini, 11 Eylül 2001 tarihinde, kendi merkezinde terörist bir saldırıya maruz bırakınca, konunun bütün dünyada yankıları ortaya çıkmıştır. Oysa, Türkiye, yirmi yıldır, hem bölücü terör hem de radikal dinci terörle uğraşırken, Batılı dostlarımız buna seyirci kalmışlardır; hatta, bazıları destek bile olmuştur.

Son olayların ışığında, millî devletlerin ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Ulus devletlerin meşru otoritesini yok ederek, yerel güçlere fırsat ve imkân yaratma politikası iflas etmiştir. Terörizmin uluslararası bir hüviyet kazanması, bu sonuca ulaşılmasında etkili olmuştur. Devletlerin kamu düzenini sağlayamaz hale gelmeleri sonucunu doğuran bu gelişme, bütün dünyayı kaotik bir yapıya teslim etmiştir.

Yeni dünya düzeni, bir düzensizliğin adı haline gelmiştir. Uluslararası sermayenin yerli sermayeleri çökertmesi pahasına işsizlik ve fakirliğin artırılması bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Bu küreselleşmenin ne pahasına gerçekleştirilmeye çalışıldığını savunan politikalar, 11 Eylül 2001 tarihinde bizzat yürütenler tarafından anlaşılmıştır.

Değerli milletvekilleri, insan hakları ve demokrasi kavramının geliştirilmesi, birey üzerindeki kısıtlama ve sınırlandırmaların ortadan kaldırılması çağdaş ölçütlerdir; ancak, bunun, hiçbir zaman, hürriyetlerin, kamu düzeninin aleyhine kullanılabilmesi, toplumsal birliği zedeleyici, bölücü ve radikal dinci akımlara fırsat tanıyan bir anlayışa dönüşmemesi gerekir.

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı en önemli iki tehlike, azınlık ırkçılığı ve radikal dincilik eğilimleridir. Graham Fuller'in "Demokrasi Tuzağı" adlı eserinde belirttiği gibi, demokrasiler bu iki tehlikeyle mücadele yollarını bulamadığı takdirde, bu, o milli devletin sonu olur.

Değerli milletvekilleri, hürriyetler ve sınırlamalar arasındaki dengenin korunabilmesi, hukuk devletinin bütün kurum ve kurallarıyla işletilmesi halinde mümkündür. "Hak kuvvetlidir" mantığı ormanda geçerlidir. Hukuk devletinde hak, haklıdır. Bunu temin ve tesis etme görevi ise, demokratik otorite olan devlete aittir. Devleti kutsayan anlayış ne kadar yanlışsa, toplum zararına faaliyetlere karşı aciz duruma düşürülmüş devlet mantığı da en az o kadar yanlıştır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

SALİH ÇELEN (Devamla) - Bitiriyorum Sayın Başkanım.

O bakımdan, hürriyetlerin serbestiyesi ya da kısıtlanması konularında kullanılacak tek ölçüt hukuk devleti ölçütü olmalıdır.

Anayasa değişiklik teklifi, ülkedeki sosyal talebin bir ürünü olmadığı, Avrupa Birliği katılım belgesinde bizden istenen talepler çerçevesinde olduğu için bu konu dikkate alınmamaktadır. Bahsi geçen değişiklik teklifinde, sadece ve sadece bir belgenin tamamlanması endişesi göze çarpmaktadır. Oysa, bu değişikliklerin, halkımızın şu andaki talepleri, sıkıntılarının çözümü esas alınarak düzenlenmesi gerekirdi.

Buna rağmen, bu teklifin demokrasimiz açısından ileri bir adım olduğunu düşündüğümüz için teklif lehinde oy kullanacağımızı ifade eder; Yüce Heyeti saygıyla selamlarım. (DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Şimdi, söz sırası, Saadet Partisi Grubu adına Trabzon Milletvekili Sayın Şeref Malkoç'ta.

Buyurun efendim. (SP sıralarından alkışlar)

SP GRUBU ADINA ŞEREF MALKOÇ (Trabzon) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; anayasa değişikliği teklifinin çerçeve 9 uncu maddesi üzerinde, Saadet Partisi Grubunun görüşlerini açıklamak üzere söz almış bulunmaktayım; şahsım ve Grubum adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Çerçeve 9 uncu maddeyle, Anayasanın 26 ncı maddesinde -yani, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinde- yeni düzenlemeler yapılmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, bu madde, yani düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti çok önemlidir; o kadar önemlidir ki, belki de, geçen yüzyılda, Avrupa ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasındaki önemli çizgilerden, çizgi farklılıklarından bir tanesi de buydu. Dağılan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği topraklarına bugün baktığımızda, doğal zenginlikler açısından, doğal kaynaklar açısından, Batı'dan, Japonya'dan, Amerika'dan çok daha önemli zenginliklere sahipti; ama, buna rağmen, Batı'nın karşısında, Batı'yla hiçbir alanda yarışmadığı gibi, 21 inci Yüzyıla kadar ömrü yetmedi ve dağılıp gitti. Yine, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti o kadar önemlidir ki, aynı ırka mensup, aynı dine mensup, aynı milletten olan Almanlar İkinci Dünya Savaşından sonra bölünmüş, Doğu ve Batı Almanya oluşmuştu. Doğu ve Batı Almanya arasındaki fark, kırk yılda o kadar

büyülmüştür ki, Almanlar -yani Batı Almanya- birleşmeden sonra, on yıldan beri, Doğu Almanya olarak tarif edilen topraklara, her yıl 150 milyar mark yardım yapmasına rağmen, Doğu Almanya, sosyal açıdan, altyapı açısından, ekonomik refah açısından, hâlâ, Batı Almanya seviyesine gelememiştir.

Bütün bu örnekleri şunun için anlatıyorum; fikir ve ifade hürriyetinin önemini vurgulamak açısından.

Değerli arkadaşlarım, mevcut 26 ncı maddenin birinci fıkrasında -yani, mevcut olan maddede- düşünceyi açıklama hürriyeti düzenlenmiştir; ikinci paragrafında ise, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırları ortaya konulmuştur; üçüncü paragrafta ise, anlatımda, bazı dillere yasak getirilmekteydi. Mevcut olan, yani gündemimizde olan teklifle birlikte, birinci paragraf aynen korunurken, ikinci paragrafta, mevcut sınırlamalara yeni sınırlamalara getirilmektedir. Bu sınırlamalar, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, cumhuriyetin temel nitelikleri, devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün korunması gibi yeni kavramlardır ve yeni sınırlamalardır. Bu saydığım kavramlara, bu Mecliste bulunan kimsenin pek itiraz edeceğini zannetmiyorum. Zaten, bir kısmı da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinden alınan kavramlardır; ancak, bu kavramlar nasıl tanımlanacak, içi nasıl doldurulacak, önemli olan budur. Eğer bu kavramlar, Türkiye'nin son dört yılda yaşadığı sıkıntılı süreçte yorumlandığı gibi yorumlanırsa, içleri bu şekilde doldurulursa, açık ve net olarak söylüyorum, mevcut olan bu 26 ncı maddeyi, yani, askerî yönetimin getirdiği bu 26 ncı maddeyi mumla arar hale gelebiliriz.

Tabii, bu endişemi belirttikten sonra, hemen şunu ilave etmek istiyorum: Bu ifade ettiğim, millî güvenlikle başlayan, yani 26 ncı maddede mevcut sınırlamalar korunarak ilave edilen bu dört beş tane sınırlama, ümit ediyorum ki, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinden alındığına göre, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine dayalı olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ortaya koyduğu çerçevede, ortaya koyduğu içtihatlar doğrultusunda, yaptığı tanımlamalar doğrultusunda yorumlanır ve uygulanır. Aksi takdirde, bilgisi kıt, tecrübesi az ve hatta kötü niyetli uygulamacıların elinde, öyle zannediyorum, mevcut olan sınırlamalar çok daha öteye gider.

Değerli arkadaşlarım, 26 ncı maddede getirilen yeni değişikliklerle, üçüncü fıkra kaldırıyor; yani, kanunla yasaklanan denilen, kamuoyunda Kültürçe dil yasağı denilen yasak üçüncü fıkrayla kaldırılıyor.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ŞEREF MALKOÇ (Devamla) - Bu, toplumun bir kesimi tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir. İnşallah, Türkiye için hayırlara vesile olur diyorum.

Son söz olarak da şunu ifade etmek istiyorum: Türkiye, uluslararası platformda, hep, düşüncelerini ifade eden, fikirlerini açıklayan insanların cezaevlerine tıkıldığı bir ülke olarak tanımlanmakta ve gösterilmektedir. Umut ediyorum ki, bu değişiklik bunların da önüne geçer. Artık; depreme farklı yorumlar getiren insanların 312 nci madde bahanesiyle cezaevlerine konulmadığı, düşüncesini serbestçe açıklayan insanların, sırf, düşüncesini, masum düşüncelerini açıklamalarından dolayı cezaevlerine konulmadığı bir ülke olur diyorum ve bu değişiklikle bağlantılı olarak, başta Türk Ceza Kanununda ve diğer kanunlardaki düşünceyi sınırlayan, düşünce açıklamasını sınırlayan, özellikle de Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesinin ikinci fıkrasındaki yanlış düzenlemeler düzeltilir, Yüce Parlamento tarafından düzeltilir ve milletimiz bu manada da hak ettiği yere ulaşır diyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum. (SP ve AKP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, 9 uncu madde üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Oylamaya geçmeden önce, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 8 inci maddesinin gizli oylamasının neticesini açıklıyorum:

Oy sayısı:	442
Kabul:	430
Ret:	8
Çekimser:	3
Boş:	1

Böylece, Anayasanın öngördüğü beşte 3 çoğunluk bu maddede de sağlanmıştır; hayırlı olsun efendim.

9 uncu maddenin oylamasına başlıyoruz.

(Oyların toplanılmasına başlandı)

BAŞKAN - Adalet Bakanı Sayın Hikmet Sami Türk yerine, Devlet Bakanı Sayın Recep Önal; Dışişleri Bakanı Sayın İsmail Cem yerine, Devlet Bakanı Sayın Hüsamettin Özkan; Sayın Mesut Yılmaz yerine, İçişleri Bakanı Sayın Rüştu Kâzım Yücelen oy kullanacaklardır.

(Oyların toplanılmasına devam edildi)

BAŞKAN - Oyumu kullanmayan sayın milletvekili var mı? Yok.

Oy verme işlemi bitmiştir.

Oy kutuları kaldırılınsın.

(Oyların ayırımına başlanıldı)

BAŞKAN - 10 uncu maddeyi okutuyorum:

MADDE 10.- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 28 inci maddesinin ikinci fıkrası metinden çıkarılmıştır.

BAŞKAN - 10 uncu madde üzerinde, Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına Bursa Milletvekili Sayın Ertuğrul Yalçınbayır; buyurun efendim. (AKP sıralarından alkışlar)

AKP GRUBU ADINA ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Bursa) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 37 maddelik değişiklik teklifi üzerinde, AK Parti Grubunun görüşlerini arz etmek için huzurlarımızdayım; hepimizi sevgi ve saygılarımla selamlıyorum.

Değişiklik tekliflerinin konulara göre dağılımına bakıldığında, 2 ile 26 ncı maddeler arasındaki 25 madde temel hak ve ödevlerle ilgilidir. Bu, kişiyi etkin hak öznesi olarak görmenin, o anlayışın bir ürünü olmak gerekir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi tarafımızdan da kabul edildi, 1954'te onaylanarak yürürlüğe girdi. O, bizim de malımız; bizi de bağlıyor ve iç hukukumuzun da bir ürünüdür.

Bu sözleşme, Avrupa Konseyine üye 41 devletin tümü tarafından onaylanmıştır. Sözleşmede, vatandaşlık da değil, birey önemlidir. Tüm devletler, sözleşmeyle teminat altına alınan temel hak ve özgürlükleri, kendi millî hukuklarına dahil etme yükümlülüğü altındadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, demokratik rejim ve insan haklarına saygı anlayışına dayalı 41 Avrupa devletinin ortak hukuk belgesidir, bir nevi anayasasıdır. Artık, Avrupa'nın gündeminde Avrupa anayasası vardır. Türkiye'nin de, buna hazırlanması gereği ortadadır.

Sözleşmeyle güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin bir kısmı, bizim Anayasamızda da yer almaktadır ve bunlar, siyasi kriterler içinde de somut olarak yer almıştır. Biz, 24 Mart 2001 günlü Resmî Gazetede yayımlanan siyasi kriterlerle ilgili ev ödevimizi yapmak durumundayız.

Sadece, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına bağlı olmayla yetinilmemeli ve bunların günlük hayatta etkin biçimde uygulanmasına da çalışılmalıdır.

28 inci madde basın özgürlüğüyle ilgilidir. Basın özgürlüğü ile düşünce özgürlüğü arasında, şüphesiz ki, fevkalade büyük irtibat vardır. Düşünce, çok yönlü bir zihinsel faaliyet olması nedeniyle, düşünce özgürlüğünün gerçek anlamda gerçekleşebilmesi için, haber alma hakkının, kanaat özgürlüğünün, düşünceyi açığa vurma özgürlüğünün bütün unsurlarıyla gerçekleştirilmesi gerekir. Herkes, görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü, kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir alma ve verme özgürlüğünü de içerir. Basının ana görevi, siyasi sorunlar ve kamuoyunu ilgilendiren konularda haberler yayımlamaktır. Bu bağlamda, basın özgürlüğünün önemi, hükümet ve para gücüne bağlı olmayan basından geçer.

Basın özgürlüğü ile kişilerin bilgi edinme hakları arasında sıkı irtibat vardır. Bilgilendirme hakkı, Anayasamızda, maalesef, düzenlenememiştir. Bu çalışmalar sırasında, bilgi edinme, bilgiye, belgeye ulaşma hakkı, saydam devlet, tarafımızdan gündeme getirilmiş ve bütün partilerin üyeleri de - özellikle burada belirtmek istiyorum, bizimle birlikte DYP'li üyeler de- bunun altını çizmişlerdir; ama, bir mutabakat sağlanamamıştır.

Basın özgürlüğünün temel direklerinden biri gerçekleri öğrenmedir, doğruları öğrenmedir. Bunlar, demokratik rejimin vazgeçilmez koşullarıdır. Biz, Basın Konseyinin de bizi bilgilendirmeleri sonucu, öteden beri objektif âlemde var olan "herkes, gerçekleri öğrenme ve bilgi edinme hakkına sahiptir. Devlet, bu hakların gerçekleşmesini sağlayacak tedbirleri alır" hükmünü, bilgi edinme, denetim ve katılım hakkını, saydam devlet gereği, anayasal dayanağa kavuşturmak istedik. Bunlar, maalesef, olamadı. Ümit ediyorum ki, bundan sonraki pakette olabilir veya verilecek önergelerle olabilir.

Türkiye'nin basın özgürlüğü ötündeki durumu nedir: 3404'ü çıkardık 1997'de, 4454'ü 1999'da, 4616'yı 2000'de...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Devamla) - Sayın Başkanım, tamamlıyorum.

BAŞKAN - Tabii, tabii... Basın özgürlüğü çok önemli.

Buyurun efendim.

ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Devamla) - Öntümüzde, yine, erteleme yasaları olacaktır. Bu, bizim özgürlüklere verdiğimiz önemin ifadesidir. Her sene bunları çıkaracağız. İşin esasına girmiyoruz. İşin esasına girmektense, belki, bazı bakanların, Yargıtay Başkanına, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına yazı yazmalarına da sebebiyet veriyor. Kuvvetler ayrılığını ihlal eden tutum ve davranışlarla karşılaşılıyor.

Bu maddeyle getirilen en önemli hadise "kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dille yayın yapılamaz" ilkesidir. Geçici 15 inci madde kapsamında olan, 1983 yılında çıkarılan kanun, Türkçeden Başka Dille Yapılacak Yayınlar Hakkında Kanun 1991'de kanunla kaldırılmıştır; ama, bu Meclis, geçici 15 inci madde kapsamındaki birçok kanunu değiştirememiştir ve yine, dille ilgili getirilen kurallar yanı sıra, örneğin, Anayasanın 3 üncü maddesindeki, devletin resmî dili "devletin dili" olarak ifade edilebilmiştir. "Devletin resmî dili" desek ne olur; ama, oraya dokunmuyoruz.

Değerli milletvekilleri, dil konusunda şunları tartışmaktan kaçınıyoruz ve bu, Türkiye'nin özgür ortama sahip olmadığını gösteriyor: Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı Milli Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi. Türkiye'de azınlık kavramının olmadığını düşünüyoruz, kanun önünde eşitliğin var olduğunu düşünüyoruz; ama, bunları tartışmaktan dahi kaçınıyoruz.

Ben, düşünce özgürlüğünün tüm unsurlarıyla gerçekleşebilmesi, basın özgürlüğünün, kişilerin bilgi edinme hakkının tüm unsurlarıyla gerçekleşebilmesi dileğiyle, küçük adım olan bu adımı desteklediğimizi ifade ediyor, saygılar sunuyorum. (AKP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Yalçınbayır.

Şimdi, söz sırası Saadet Partisinde.

Samsun Milletvekili Sayın Ahmet Demircan; buyurun efendim. (SP sıralarından alkışlar)

SP GRUBU ADINA AHMET DEMİRCAN (Samsun) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

737 sıra sayılı, anayasa değişikliğiyle ilgili paketin 10 uncu maddesi hakkında, Saadet Partisi Grubu adına söz almış bulunuyorum. Bu çalışmalarımızın hayırlara vesile olmasını niyaz ediyorum.

Ülkemiz, kurulduğu günden beri, 24 Anayasası, 61 Anayasası ve en son 1982 Anayasası olmak üzere 3 tane Anayasayla yönetildi. Bu Anayasalardan 24 Anayasası bir kuruluş Anayasasıdır; ama, maalesef 61 ve 82 Anayasaları darbeler sonucu, demokratik olmayan ortamlarda hazırlandı, tartışılmadı, görüldü; kamuoyunda, ülkede, millette bir uzlaşma sağlanmadan oylandı ve kabul edildi.

82 Anayasası, kabul edildiği günden beri, ülkede sürekli tartışma konusu oldu. Bu Anayasanın temel vasıflarına baktığımızda, ideolojik yanının ağır bastığı, yasakçı yanının ağır bastığı, özgürlükleri kısıtlayıcı yanının ağır bastığı görüldü ve sürekli bunlar gündeme getirildi. Bu Anayasanın getirdiği uygulamalar, getirdiği hükümler, kuvvetler ayrımını tamamen olmasa da kısmi olarak ortadan kaldıran bürokratik yapısı öne çıktı. İnsan hakları noktasında ise, Anayasanın sıkıntılar taşıdığı görüldü ve Avrupa Birliği sürecine girildiğinde, bu Anayasayla, Avrupa'da ülkemizin temsil edilmesinin, yer almasının imkânsızlığı görüldü.

Ne yapılabilirdi bu Anayasadaki bu yanlış durumları düzeltmek için; iki yol vardı: Ya bu Anayasa düzeltilmeye çalışılırdı veyahut da yepyeni bir Anayasa yapılıp, Türkiye, demokratik, hukuk, laik, sosyal devlet olma vasfını, kuvvetler ayrımı ilkesini de göz önüne alarak, özgürlüklü ve ülkenin, milletin önünü açacak yeni bir anayasa çalışması yapılabilirdi; ama, bunlar yapılamadı.

Avrupa Birliği sürecinde, ben önemsiyorum bu çalışmayı elbette, fevkalade önemli yapılan bu çalışma; ama, gönlü isterdi ki, bu, Avrupa Birliğine üyelik konusuyla gündeme gelmeseydi, milletin ve ülkenin talepleri nedeniyle gündeme gelseydi. Maalesef, bu konu da, şu dönem, 21 inci Dönemde bazı yasalar, Anayasa değişikliği dahil, böyle konjonktürel oluşumlar, dayatmalar sonucu gündeme gelmiştir. Mesela, gündeme gelecek olan Tütün Yasası, bundan sonra gündeme gelecek olan Tütün Yasasında olduğu gibi.

Bugün yapılan iş, bütün bunlara rağmen, fevkalade önemli. Nedir; 60 yaşında bir insanımızın Anayasayla olan ilişkisine baktığımızda, 20 yaşında, dünyada ne oluyor bunun farkına vardığını düşünürsek, geçen 40 yıl süre içerisinde, 60 yaşındaki insanımız; anayasalar darbelerden sonra yapılır; ancak, o darbelerden sonra yapılan anayasalarda konjonktürün müsaade ettiği kadar düzeltmeler yapılır; insanımızın zihninde yerleşen yapı bu. Ama, 21 inci Dönem Meclisi şimdi çok önemli bir noktada, önemli bir adımı atmış bulunuyor. Büyük çapta, 37 maddeyi ele alan bir anayasa değişikliğiyle milletimizin önünde bir sınav veriyoruz. Yapılan bu değişiklikler küçük de olsa, bazı alanlarda büyük demokratik adımlar içeriyor. Demokrasi ve özgürlükler noktasında bu atılan adımları önemsiyorum; bu birincisi.

Aynı zamanda, ikinci önemsedğim bir husus; Meclis, bu işe artık el atmıştır. Böyle, Anayasayı düzeltme çalışmalarının yanında, umuyorum ve diliyorum, temenni ediyorum ki, gelecekte, belki - inşallah, bu uzun da sürmez, bu Meclise nasip olur- ciddi bir anayasa çalışması yapılır, ülkemize demokratik, sivil, hakları ve özgürlükleri, insanı merkeze alan bir yepyeni anayasa kazandırma fırsatı ve imkânı bulunmuş olur.

Anayasanın bu süreç içerisinde, bu çalışmada, yaptığımız bu değişikliklerde sağlanan konsensusü, uzlaşmayı da önemsiyorum. İnşallah, bu uzlaşmalar sayesinde daha ileri adımları atmak mümkün olur ve özgürlüklerin önündeki engelleri kaldırırız, ülkenin geleceğine hizmet etmiş oluruz.

Bu dileklerle, hepinizi saygıyla selamlıyorum. (SP ve AKP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim.

Şimdi, söz sırası Doğru Yol Partisi Grubu adına Tokat Milletvekili Sayın Ali Şevki Ereğ'te. (DYP sıralarından alkışlar)

Buyurun efendim.

DYP GRUBU ADINA ALİ ŞEVKİ EREK (Tokat) - Sayın Başkanım, değerli milletvekili arkadaşlarım; Doğru Yol Partisi Grubu ve şahsım adına Yüce Meclisi sevgilerimle, saygılarımla selamlıyorum.

Anayasamızın 28 inci maddesinin ikinci fıkrası, teklifin 10 uncu maddesiyle Anayasadan çıkartıldı. "Kanunla yasaklanmış bir dilde yayın yapılamaz" fıkrası, eğer, bu teklif kabul edilirse, artık, Anayasamızda olmayacak. Esasında, dünya demokrasisi bakımından önemli bir aşama olmakla beraber, Türkiye için, özelde de bir büyük demokrasi merhalesi olarak adlandırılacak bir yenilik.

Değerli arkadaşlarım, bu yenilik, Türkiye Cumhuriyetine ne getirecek: Avrupa standartlarına uyum, bahsi diğer dünyanın evrensel demokrasisine uymak -o da bahsi diğer- acaba Türkiye'ye ne getirecek zaviyesinden meseleye bu 5 dakika içerisinde bakmamızda bir fayda olduğu kanaatini taşıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, evvela bir gerçeği ortaya koyalım; 21 inci Yüzyılın geldiği teknik aşama, iletişimdeki seviye, bugün için herhangi bir engeli ve kısıtlamayı fiilen ve fiziken mümkün kılmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, göğe duvar örme mümkün değildir. Fenni ve bilimi önlemek ve engellemek kesinlikle söz konusu değildir. Düşünebiliyor musunuz, göğe duvar öremeyeceğinize göre, çatılardaki çanak antenlerin 40 santimetre kutusunda olmasını, 60 santimetre kutusunda olmasını devlet takip mi edecek, bizler takip mi edeceğiz ve ne elde edeceğiz? Bugünkü fennin ve bilimin geldiği noktada böyle bir yasağı savunmanın fiziken gerçeklerle bağdaşmadığını gayet açık bir dille ifade edelim.

Kaldı ki, Anayasamızda devletimiz, bir amentü gibi ve doğru olarak ve haklı olarak, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir devlet olarak nitelenmiştir; artı, 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri, Türkiye Cumhuriyetinin var oluş sebebi olarak kabul edilmiştir, bunların değişmezliğini de karar altına almıştır. Bu ilkeler karşısında, devlete de, topluma da görev düşüyor; açık ve kesin. Eğer cumhuriyetin ilkeleri ihlal ediliyor ise, eğer bayrağa, birliğe, bütünlüğe, vatana ve millete herhangi bir biçimde bir ayrıcalık, bir fitne, bir fesat, bir bölünme taarruzu söz konusuysa bunu önleyecek toplumumuzdur, bunu önleyecek devletimizdir ve bunu önleyecek şu anda Anayasada ve yasalarımızda bulunan açık ve kesin maddelerdir. Bu bakımdan, bu maddenin sevk edilmesini, demokrasi bakımından olumlu bir merhale olarak kabul ediyoruz.

Değerli arkadaşlarım, hakların köttüye kullanılması her zaman söz konusu olmuştur. Hakların köttüye kullanılması dün vardı, bugün de var, yarın da olacaktır. Hele hele Türkiye Cumhuriyeti hakkında kötü emel besleyenler, kıyamete kadar da var olacaktır; Türkiye Cumhuriyetinin bölünüp parçalanmasını, zaafa uğramasını isteyenler kıyamete kadar var olacaktır. Önemli olan, bünyeyi sağlam tutmaktır, önemli olan, bünyeyi mikroplara karşı aşılmasıdır; önemli olan bünyenin demokrasi kültürünü geliştirmektir.

Değerli arkadaşlarım, şüphesiz ki, 37 maddelik değişimi bir merhale olarak kabul ediyoruz; ama, şurası kesin ki, 21 inci Yüzyılda ki, Doğru Yol Partisi, bunu müteaddit defalar tekrarlamıştır, ikinci demokrasi paketinde kamuoyuna ilan etmiştir. Türkiye'nin, çok açık ve net ifade ediyorum, bu yetersiz anayasa değişikliğini, Anayasamızın tamamına teşmil edeceği gibi, sadece Anayasayla kalmamalı, bugün yapılan değişiklikleri yasalara intikal ettirmeli ve hele hele, çok açık ve kesin altını çizerek Yüce Meclise ifade ediyorum ki, Türkiye, sağlık bakımından, millî eğitim politikası bakımından, adalet politikası bakımından, sosyal güvenlik politikası bakımından ve demokrasi kültürü bakımından, ana ilkeler itibarıyla -Refik Saydam'a ait olan bir sözle bunu şekillendiriyorum- A'dan Z'ye kadar, kökten, yeniden ele alınması lazım gelen bir duruma gelmiştir. 78 yıllık cumhuriyet tarihimizde, eğer Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ün dediği gibi, çağdaş seviyeye ulaşacaksa, yeniden, temelden bir reorganizasyona ihtiyaç duymaktadır. Bugün, devletimiz, maalesef ve maalesef, hantallaşmıştır, istediğimiz neticeyi alamıyoruz ve dünyanın ileri on ülkesi arasına girme hedefini hep beraber taşıyoruz; ama, bu, sadece bununla olacak iş değildir.

Bir noktayı daha Yüce Meclise vurgulamak istiyorum değerli arkadaşlarım: Her şey yazılı hukuktan geçmiyor. Yazılı hukuku yaptığımızda, meselelerimizi halletmiyoruz. 37 madde yerine Anayasanın tamamını değiştirsek, biraz evvel söylediğim gibi, ana mevzuatı A'dan Z'ye kadar temelinden düzeltssek, eğer demokrasi kültürünü benimseyemezsek, eğer kurallar, yalnız ve yalnız yasalarda kalır hale gelirse ve yalnız yasalarda kalırsa değerli arkadaşlarım, demokrasinin en basit ilkesi, "yapamayan gider, yapan gelir" çarkı işlemezse, bugün, Türkiye Cumhuriyetinin maruz kaldığı, cumhuriyet tarihinin en büyük krizi ve en büyük kilitlemesi 550 milletvekillik Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir çözüme kavuşturulamıyorsa, bu demokrasi kültürüne hep beraber ihtiyaç duyduğumuzu burada belirtmek istiyorum. Evet, bu bunalımdan, bu krizden, bu kilitlemeden, bu çıkmaz sokaktan, bu ekonominin tam bir felç haline gelmesinden, demokrasi çarklarının işletilmesiyle kurtulmak mümkündür ve elimizdedir. Biz, istediğimiz kadar yasaları değiştirelim, hayhay, çok güzel, değiştirelim, altyapıyı tamamlayalım; ama, çıkar da ortaya, şu anda Türkiye Büyük Millet Meclisinde 3 tane muhalefet partisinin bulunduğu bir ortamda, bizim alternatifimiz yok diyebiliyorsa, bunun adına demokratik bir anlayıştır...

BAŞKAN - Efendim, toparlar mısınız lütfen. (MHP sıralarından "10 dakika oldu" sesleri)

ALİ ŞEVKİ EREK (Devamla) - Bitiriyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN - 2 dakika fazla vermişiz efendim, ondan...

ALİ ŞEVKİ EREK (Devamla) - Şimdi bitiriyorum Başkanım.

TURHAN GÜVEN (İçel) - Anayasa görüşüyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN - Biz kime ne dakika vereceğimizi biliriz.

Buyurun.

ALİ ŞEVKİ EREK (Devamla) - Sayın Başkanım, çok teşekkür ederim, lütfettiniz.

Bununla Yüce Meclise ifade etmek istediğim, affınıza sığınarak, demokrasi kurallar rejimidir; ama, demokrasi, aynı zamanda, bir demokrasi kültürü rejimidir; bugün, Türkiye'nin içinden çıkılacak bunalımın tek çaresi de, birinci etapta, Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

Bu yasa maddesinin hayırlar getirmesini, ülkemizin birliğine, dirliğine ve bütünlüğüne katkı sağlamasını Cenabı Allah'tan niyaz ederek, Yüce Meclise, şahsım ve Grubum adına sevgilerimi ve saygılarımı sunuyorum. (DYP, AKP ve SP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

10 uncu madde üzerinde gruplar adına başka söz isteyen?.. Yok.

10 uncu maddenin müzakereleri bitmiştir.

Sayın milletvekilleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin 9 uncu maddesinin gizli oylamasına 429 sayın milletvekili katılmış; 397 kabul, 28 ret, 1 çekimser, 1 boş, 2 geçersiz oy kullanılmıştır.

Böylece, Anayasanın öngördüğü beşte 3 çoğunluk bu madde üzerinde sağlanmıştır.

Sayın milletvekilleri, sabah 11.00'den beri 9'u madde, 2'si önerge olmak üzere; yani, 11 kere gizli oylama yaptık; çalışma süremiz de dolmak üzeredir.

METİN ŞAHİN (Antalya) - Oylayalım Sayın Başkan.

İSMAİL KÖSE (Erzurum) - Bitirelim Sayın Başkan.

BAŞKAN - Onun için, alınan karar gereğince, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifinin görüşmelerine devam etmek için, 26 Eylül 2001 Çarşamba günü saat 11.00'de toplanmak üzere, birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati : 22.34

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

GÜNDEMİ

DÖNEM : 21

YASAMA YILI : 3

133 ÜNCÜ BİRLEŞİM (Olağanüstü)

26 . 9 . 2001 ÇARŞAMBA

Saat : 11.00

KISIMLAR

1

BAŞKANLIĞIN GENEL KURULU SUNUŞLARI

2

ÖZEL GÜNDEMDE YER ALACAK İŞLER

3

SEÇİM

4

OYLAMASI YAPILACAK İŞLER

5

MECLİS SORUŞTURMASI RAPORLARI

6

GENEL GÖRÜŞME VE MECLİS ARAŞTIRMASI
YAPILMASINA DAİR ÖNGÖRÜŞMELER

7

SÖZLÜ SORULAR

8

KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

DANIŞMA KURULU ÖNERİLERİ

1. – Genel Kurulun 24.9.2001 Pazartesi günkü toplantısında Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifinin maddelerine geçilmesi hususundaki oylamanın tamamlanmasına kadar çalışma süresinin uzatılması önerilmiŐtir.

2. – Genel Kurulun 25.9.2001 Salı, 26.9.2001 arŐamba, 27.9.2001 Perşembe, 28.9.2001 Cuma, 29.9.2001 Cumartesi ve 30.9.2001 Pazar günleri 11.00 - 23.00 saatleri arasında çalışmalarını sürdürmesi önerilmiŐtir.

3. – Genel Kurulun 1 Ekim 2001 Pazartesi günkü Birleşiminde Cumhurbaşkanının açış konuşmasından sonra başka konuların görüŐülmemesi önerilmiŐtir.

(Genel Kurulun 24.9.2001 tarihli 131 inci birleşiminde kabul edilmiştir.)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ GÜNDEMİ

133 ÜNCÜ BİRLEŞİM (Olağanüstü)

26 . 9 . 2001 ÇARŞAMBA

Saat : 11.00

---

1 – BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

---

2 – ÖZEL GÜNDEMDE YER ALACAK İŞLER

---

3 – SEÇİM

---

4 – OYLAMASI YAPILACAK İŞLER

---

5 – MECLİS SORUŞTURMASI RAPORLARI

---

6 – GENEL GÖRÜŞME VE MECLİS ARAŞTIRMASI YAPILMASINA DAİR ÖNGÖRÜŞMELER

---

7 – SÖZLÜ SORULAR

---

8 – KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

---

1. – Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 288 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/803) (S. Sayısı :737) (Dağıtma tarihi : 22.9.2001)